

MISJONSHØGSKOLEN

VARMERE KIRKEKAFFE:
HVORDAN BLI ET MER INKLUDERENDE FELLESSKAP?

MASTEROPPGAVE I GLOBALE STUDIER
30-MATH
Kulturstudier og interkulturell kommunikasjon

av
MARIANNE MAGNUSSEN

STAVANGER
MAI 2013

Forord

Sosial inkludering er et tema som lenge har interessert meg. I flere norske byer har jeg truffet folk som har gitt uttrykk for at de synes det er ubehagelig å gå alene på gudstjeneste i enkelte menigheter, fordi de føler seg oversett. De samme menighetene har imidlertid verdier om vekst og inkludering. I tillegg har de iverksatt tiltak som er ment å skulle sikre at nykommere blir møtt på en positiv måte. Er det mulig at kirkekaffen i store, norske menigheter kan tilrettelegges slik at den oppleves sosialt inkluderende for alle som ønsker å ta del i fellesskapet? Jeg har valgt å skrive en masteroppgave for å undersøke dette. Med oppgaven håper jeg å inspirere til mer debatt, refleksjon og forskning omkring en sentral arena for kirkelig inkludering.

Jeg har fått lov til å gjøre en kvalitativ studie av kirkegjengere fra Trondheim Frikirke. Etter å ha rådført meg med pastorene har jeg valgt å ikke anonymisere pastorenes utsagn og menighetens navn. De andre informantene er ikke identifiserbare i oppgaven. Informantene har vært åpne og tålmodige. Hjertelig takk for at dere har lagt så godt til rette for forskningen. Jeg vil også uttrykke takknemlighet til min veileder, Kari Storstein Haug, og vikarierende veileder, Thor Strandenæs, for interessante og hyggelige samtaler, og for stor fleksibilitet.

Det har vært et mål at oppgaven skulle ha praktisk nytteverdi for andre menigheter. Derfor har jeg bedt om innspill fra mennesker som går i ulike kirkesamfunn. Takk til alle som har vist interesse for å diskutere temaet. Venner og slektninger hjalp meg med språkvasken. Det betød mye. Til slutt vil jeg rette en takk til høyskoleansatte som i slutfasen har lest gjennom ulike deler av innholdet i lys av sine spesialfelt, og svart på spørsmål. Det har vært nyttig for den faglige forståelsen.

Bidragstyperne som her er nevnt, med eller uten navn, er tilknyttet Norges seks største byer. Dette gjenspeiler min interesse for mangfold og bredde. Av samme årsak har jeg brukt et stort og variert utvalg av informanter og en tverrfaglig tilnærming. Jeg håper at dette gjør oppgaven til et refleksjonsgrunnlag for mange ulike felleskap som vil bli mer inkluderende.

Marianne Magnussen
Stavanger, mai 2013

Innholdsliste

1. Innledning	5
1.1 Bakgrunn og hensikt.....	5
1.2 Problemstilling og begrepsavklaringer.....	7
1.3 Faglig plassering	8
1.4 Oppgavens struktur	9
2. Metoder og teorier	11
2.1 Innledning.....	11
2.2 Metodevalg og feltarbeid	11
2.3 Datamaterialet	12
2.4 Studiens datakvalitet	13
2.5 Etiske refleksjoner.....	16
2.6 Oppgavens hovedteorier.....	17
2.6.1 Dahls modell for hvordan kultur påvirker kommunikasjon	18
2.6.2 Ajzen og Fishbeins modell for å forstå og endre atferd.....	19
2.7 Sammendrag.....	22
3. Generelle holdninger til inkludering	23
3.1 Innledning.....	23
3.2 Kort presentasjon av Trondheim Frikirke	23
3.3 Trondheim Frikirkes inkluderingsmål.....	23
3.4 Eksisterende tilrettelegging for en inkluderende kirkekaffe	25
3.4.1 Nykommerhjørnet.....	25
3.4.2 Vertene	25
3.4.3 Lavterskeltilbud for de unge i forlengelsen av kirkekaffen	27
3.5 Informantenes generelle holdning til inkludering av nykommere	27
3.6 Sammendrag.....	27
4. Hva er inkluderende atferd på kirkekaffen?	29
4.1 Innledning.....	29
4.2 Inkludering –et populært, men uklart begrep	29
4.3 Bakgrunnsfaktorer påvirker hva som oppleves inkluderende	30
4.3.1 Hilsekultur.....	31
4.3.2 Kirkebakgrunn.....	33
4.4 Kulturfiltermodellen og behovet for kultursensitivitet.....	35
4.5 Nykommerhjørnets effekt og behovet for refleksjon	37
4.6 Felles ønsker hos nåværende og tidligere nykommere på kirkekaffen	39
4.6.1 Å bli oppsøkt og snakket med	40
4.6.2 Å bli invitert inn i en aktuell gruppe	40
4.6.3 Dypere relasjoner.....	41
4.7 Definisjon av inkluderende atferd på kirkekaffen.....	43
4.8 Sammendrag.....	44
5. Generelle og spesifikke holdninger	45
5.1 Innledning.....	45
5.2 Informantenes ulike atferd overfor nykommerne.....	45
5.2.1 Vertene speider etter de nye	45
5.2.2 Noen av stamgjestene tar vertsrollen når de tilfeldigvis ser nykommere	46
5.3 Kognitiv dissonans	48
5.4 Sammendrag.....	49

6. Inkluderingsatferden sett i lys av «the Reasoned Action Approach»	50
6.1 Innledning.....	50
6.2 Datamaterialet utdypet gjennom «the Reasoned Action Approach»	50
6.2.1 Spesifikk holdning	50
6.2.2 Opplevd forventning.....	52
6.2.3 Opplevd mestring	54
6.2.4 Reell kontroll.....	58
6.2.5 Bakgrunnsfaktorer.....	59
6.3 Informantenes opplevde hindringer	60
6.4 Er alle faktorene like viktige for utvikling av vertsatferd?	61
6.5 Sammendrag.....	63
7. Hvordan tilrettelegge for inkluderende atferd under kirkekaffen?	64
7.1 Innledning.....	64
7.2 Tilrettelegge for holdningsendring.....	64
7.2.1 Overbevisning om at egen innsats ville betydd en forskjell	65
7.2.2 Overbevisning om viktigheten av at flere nykommere føler seg inkludert	66
7.2.3 Mer attraktivt å snakke med nye kirkegjengere	67
7.3 Tilrettelegge for opplevd mestring.....	68
7.4 Tilrettelegge for opplevd forventning	71
7.5 Tilrettelegge for dypere relasjoner	73
7.6 Temaer som bør drøftes i forkant av en tilrettelegging.....	75
7.7 Sammendrag.....	77
8. Oppsummering og konklusjon.....	79
8.1 Innledning.....	79
8.2 Sammenfatning av analysen.....	79
8.3 Anbefalinger for menigheter som vil ha en «varmere kirkekaffe»	80
8.4 Forslag til fremtidig forskning	81
8.5 Drøfting av oppgavens relevanse for andre sivilsamfunn.....	82
8.6 Avsluttende konklusjon.....	83
VEDLEGG 1: Bibliografi	85
VEDLEGG 2: Intervjuguide	89

I denne versjonen av oppgaven har jeg rettet noen skrivefeil. I tillegg har jeg justert beskrivelsen av den ene informantens atferd under kirkekaffen i henhold til en setning hun sa under intervjuet, som jeg hadde vektlagt for lite på side 26, 63 og 76. Jeg har også presisert at eksemplene på konsekvenser av kognitiv dissonans på side 64 er basert på mine tolkninger av teoribeskrivelsen jeg har benyttet. For øvrig har jeg korrigert en setning på side 67, hvor jeg feilaktig hadde anvendt begrepet «spesifikke holdninger» i stedet for «oppfatninger».

Stavanger, juni 2013

Marianne Magnussen

1. Innledning

1.1 Bakgrunn og hensikt

Mange innbyggere i Norge føler seg ensomme. Ulike typer forskning har vist en tydelig sammenheng mellom sosialt nettverk og livskvalitet.¹ Innvandrere har ofte mindre omgangskrets enn andre, og dette kan gi utslag i blant annet dårligere fysisk og psykisk helse.² 1. januar 2013 var det i underkant av 600 000 innvandrere i Norge.³ Kristendommen er den mest utbredte religiøse bakgrunnen blant disse. Kan det å komme til norske menigheter være med på å dekke de kristne innvandrernes sosiale behov? Ifølge nyere samfunnsforskning er også en stor del av den generelle befolkningen i Norge plaget av ensomhet. I en omfattende nasjonal undersøkelse fra 2007 oppgav omtrent hver femte nordmann at han i større eller mindre grad hadde dette problemet.⁴ Aleneboende, arbeidsløse og personer med helseplager viste seg å være de mest utsatte. Det var flere kvinner enn menn blant disse. «Rimeligvis vil møtesteder der folk kan få venner, ha samvær, føle tilhørighet og finne partnere, være av betydning».⁵ Kan kirkekaffen i norske menigheter tilrettelegges slik at nykommere lett kan få både bekjente og venner?

Teologer har skrevet mye om at menigheter bør ha inkluderende atferd.⁶ Hva dette vil si i praksis, finnes det mindre akademisk materiale om. Mange norske menigheter er i dag offisielt opptatt av å være varme og gjestfrie. Med denne oppgaven vil jeg drøfte hvordan menighetene kan ta imot nye kirkegjengere på en god måte, slik at disse faktisk føler seg inkludert. Målgruppen er i utgangspunktet ledere i menigheter som ønsker å tilrettelegge for at flere faste kirkegjengere prioriterer nye mennesker under kirkekaffen. Samtidig håper jeg å bidra til at kirkemedlemmer uten bestemte ansvarsoppgaver begynner å reflektere mer over sine egne holdninger, hindringer og valg når det gjelder å oppsøke nye kirkegjengere. En kultur defineres ikke av hva lederen sier og gjør, men av hvordan flertallet prioriterer. Dette gjelder også menighetskulturer. Ifølge teologiske prinsipper er kristne menigheter ment til

---

¹ Lisbet Borge m.fl., «Livskvalitet, ensomhet og sosial kontakt hos mennesker med langvarige psykiske lidelser», *Tidsskrift for Den norske legeforsking* 1 (2000): 52-55; Julianne Holt-Lunstad m.fl., «Social relationships and mortality risk: a meta-analytic review», *PLOS Medicine* 7 (2010), tilgjengelig på [10.1371/journal.pmed.1000316](http://dx.doi.org/10.1371/journal.pmed.1000316), besøkt 10. Mai 2013, ingen sidetall oppgitt.

² Inge Bø, *Sosiale landskap og sosial kapital* (Oslo: Universitetsforlaget, 2007), 99-117.

³ Minja Dzamarija, «Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 1. januar 2013»; tilgjengelig på <http://www.ssb.no/innvbef>; besøkt 30. april 2013.

⁴ Kirsten Thorsen m.fl., «Hvem er de ensomme?», *Samfunnsspeilet* 1 (2009): 75.

⁵ Thorsen, «Hvem er de ensomme?», 75.

⁶ Jennifer Kilps, *Hospitality to the stranger: The Experience of Christian Churches in the Resettlement of African Refugees to the United States* (Doktoravhandling, Skottland: University of St. Andrews, 2008), 21.

både å representere Kristus for fremmede og å møte Kristus gjennom fremmede, slik at nykommere og kristne forsamlinger gjensidig beriker hverandre.⁷ Hvordan kan man tilrettelegge slik at flest mulige, både nordmenn og innvandrere, finner seg til rette hvis de blir igjen etter en gudstjeneste for å delta på kirkekaffen? Dette er temaet for den empiriske undersøkelsen jeg vil analysere. På bakgrunn av funnene vil jeg foreslå prinsipper som lederne i en menighet kan bruke til å tilrettelegge for at menigheten oppleves som et inkluderende fellesskap for de nye kirkegjengerne på kirkekaffen.

Når det gjelder inkluderingen av spesifikt innvandrere i norske menigheter, er det gjort noen studier. Ingrid Vad Nilsen utførte i 2008 et forskningsprosjekt i Den norske kirke. Hun fant ut at norske kirkegjengere ofte ser på innvandrere som personer som bør bli som dem, og som diakonale objekter, istedenfor å betrakte dem som ressurspersoner.⁸ Johanne Gullaksen bekreftet dette funnet i sin masteroppgave fra 2009, og tilføyde at inkluderingsnivået vil henge sammen med at man fokuserer på innvandrernes religiøse og sosiale behov og finner løsninger på praktiske utfordringer tilknyttet kommunikasjon.⁹ Turid Ekeland viste i sin masteroppgave fra 2011 hvordan en frikirkemenighet har utviklet seg i inkluderende retning gjennom en flat organisasjonsstruktur og ved at den på ulike vis ble tilpasset innvandrere, ved blant annet kirkeskyss, internasjonale fester og engelsk lovsang.¹⁰ Så langt jeg har kunnet se, er det ikke gjort noen kjent vitenskapelig studie av hvordan voksne med norsk som morsmål opplever den første etableringsfasen i norske menigheter. Altså er dette et felt som praktisk teologi kan ha nytte av mer forskning på. Enda større perspektiv kan man få ved å sammenligne hvordan nye kirkegjengere med ulike kulturelle bakgrunner opplever inkluderingsprosessen i samme menighet. Dette vil jeg gjøre i denne oppgaven.

Det er selvsagt ikke bare kristne som er opptatt av inkludering i landet vårt. Siden 1970-tallet har ulike regjeringer i økende grad fokusert på dette. Selv om forskningen min tar utgangspunkt i kirkekaffen som sosial arena, antar jeg at en stor del av analysen vil være relevant for andre fellesskap. Et utgangspunkt for en slik overføringsverdi vil være at de andre fellesskapene har en del egenskaper til felles med min casemenighet. Dette vil jeg komme tilbake til mot oppgavens avslutning.

---

⁷ Kilps, *Hospitality to the Stranger*, 6, 13-14, 27-28, 58.

⁸ Ingrid Vad Nilssen, «Er integrering av innvandrere mulig?», *Tidsskrift for Praktisk Teologi* 20 (2008): 45-56.

⁹ Johanne Gullaksen, *Synlig, men ikke sett? På hvilken måte kan innvandrere inkluderes i en menighet i Den norske kirke?* (Masteroppgave, Oslo: Det teologiske Menighetsfakultetet, 2009), 107-110.

¹⁰ Turid Ekeland, *En salig blanding. En casestudie av flerkulturell menighetsutvikling* (Masteroppgave, Oslo: Det teologiske Menighetsfakultetet, 2011).

1.2 Problemstilling og begrepsavklaringer

Opgaven tar utgangspunkt i følgende problemstilling: Hvordan kan menigheter tilrettelegge slik at flest mulig nye kirkegjengere føler seg sosialt inkludert under kirkekaffen? For å kunne besvare problemstillingen vil jeg analysere en empirisk undersøkelse av dette temaet. På bakgrunn av mine funn vil jeg deretter drøfte hvilke prinsipper som synes å være aktuelle når man ønsker å tilrettelegge for opplevd inkludering. Jeg søker å utforme antakelser om behov og utfordringer i inkluderingsprosessene til både faste og nye kirkegjengere. Når det gjelder de nye kirkegjengerne, vil jeg identifisere faktorer man bør ta hensyn til når man vil forstå hvordan disse føler seg inkludert. Med tanke på de faste kirkegjengerne vil jeg finne måter å tilrettelegge for at flest mulig i denne gruppen gjør prioriteringer i samsvar med egen generelle oppfatning av hvor viktig det er at menigheten tar godt imot de nye. Som en del av analysen, ønsker jeg å utvikle et begrepsapparat som også kan ha en potensiell nytteverdi for fremtidig forskning på kirkelig inkludering.

Hovedfokuset mitt er inkludering av de som er nye under kirkekaffen, og som ønsker å bli inkludert i menighetsmiljøet. De av mine informanter som har gått i kirken sporadisk inntil ti ganger i løpet av det siste året, kaller jeg «nye kirkegjengere». For å få et variert språk, vil jeg også betegne disse som «nykommere» og «de nye». De øvrige informantene, som har gått regelmessig i minst et halvt år, kaller jeg «faste kirkegjengere». Disse vil jeg på samme måte tidvis omtale som bare «de faste». Jeg har valgt å ikke forholde meg til at det kan tenkes å finnes andre nykommere som av ulike grunner ikke ønsker å bli sosialt inkludert under kirkekaffen. Dette forekommer ikke blant mine informanter og det er heller ikke tema i oppgaven.

Selv om jeg av plasshensyn kun bruker begrepet «inkludering», er det sosial inkludering jeg tar for meg i oppgaven. Jeg har valgt å definere dette som å utføre handlinger som motvirker ensomhet og bygger sosiale nettverk.¹¹ Jeg har ikke valgt definisjonen i forkant av undersøkelsen, men etter å ha intervjuet alle informantene. I kapittel 4 skal jeg utdype denne definisjonen.

Med «kirkekaffe» mener jeg perioden etter en gudstjeneste eller et kristent møte når deltakerne kan bli igjen i lokalene og få en enkel bevertning, inkludert en kopp traktekaffe. Dette er vanlig praksis i svært mange norske menigheter.¹² I menigheten der studien min er gjort, foregår serveringen og sosialiseringen i etterkant av møtet samtidig i flere rom.

---

¹¹ Røde kors, «Sosial inkludering»; tilgjengelig på: <http://www.rodekors.no/vart-arbeid/omsorg/sosial-inkludering/>; besøkt 30. april 2013.

¹² Kaffe, «Velsignet god»; tilgjengelig på <http://www.kaffe.no/i-kaffesmakens-tjeneste/>; besøkt 30. april 2013.

Begrepet kirkekaffe er altså i min oppgave knyttet til tiden rett etter gudstjenesten, og til en bygning, men ikke til et bestemt rom.

Et annet begrep som jeg benytter mye i denne teksten, og som bør defineres nærmere, er å «oppsøke». Med dette menes det i min oppgave tre handlinger i kronologisk rekkefølge: å speide etter nye personer, å gå bort til antatt nye kirkegjengere og å ta initiativ til å snakke med dem.

Begrepet «holdninger» krever en noe lengre utdypning, ettersom jeg bruker det både om generelle holdninger og spesifikke holdninger. Det sistnevnte blir også betegnet som holdninger til atferd. Dette forklares nærmere i kapittel 3 og 4. Uttrykket «Kognitiv dissonans» trenger også en lengre forklaring. Den vil komme i kapittel 5, hvor ordparet første gang benyttes. Jeg vil også utvikle et nytt begrepsapparat for inkluderingsprosesser, og disse begrepene vil jeg forklare etter hvert som de brukes i analysen.

1.3 Faglig plassering

Innen teologi er «gjestfrihet» ofte et overordnet tema i den internasjonale litteraturen om inkludering. De mest kjente verkene kombinerer den normative etikken enten med sosiologiske teorier, slik John Koenig gjør,¹³ eller med empiri, slik vi finner det hos Henri Nouwen, Jean Vanier og Christine Pohl.¹⁴ Deres etiske begrunnelser for inkludering er blitt sentrale innenfor teologiens behandling av dette temaet. Selv om teologiske argumenter i svært liten grad brukes direkte i denne teksten, er det underforstått at norske menigheter særlig av slike grunner ønsker å være inkluderende miljøer. Jeg har imidlertid fokusert på inkluderingens «hvordan» i stedet for «hvorfor». Dermed blir mine funn særlig relevante for praktisk teologi. I motsetning til Vad Nilsen, Gullestad og Ekeland, har jeg fokusert utelukkende på kirkekaffen som sosial inkluderingsarena. I tillegg retter jeg søkelyset mot både nordmenn og innvandrere som nye kirkegjengere med behov for inkludering. Min masteroppgave har likevel delvis overlappende tematikk med deres studier, og de har vært nyttige for mitt arbeid. Jeg kommer derfor til å referere noe til deres funn underveis.

Denne oppgaven er skrevet innenfor «Studies of Cultures and Intercultural Communication», som er et tverrfaglig felt. Jeg har i hovedsak benyttet perspektiver og teorier fra interkulturell kommunikasjon og sosialpsykologi. Jeg beskriver en gruppe menneskers holdninger, erfaringer, oppfatninger og atferd når det gjelder inkludering, i lys av

---

¹³ John Koenig, *New Testament Hospitality: Partnership with Strangers as Promise and Mission* (Philadelphia: Fortress Press, 1985), 106.

¹⁴ Jennifer Kilps refererer til en rekke teologiske bøker om kristen gjestfrihet av Henri Nouwen, Jean Vanier, Christine Pohl m.fl. i fotnotene sine i: Kilps, *Hospitality to the Stranger*, 9, 17.

både deres individuelle kulturelle bakgrunn og av generelle sosialpsykologiske forklaringsmodeller for årsak og virkning. Innen sosialpsykologien benytter jeg elementer fra både den sosiologiske og den psykologiske delen av faget. Begge regnes som samfunnsvitenskapelige disipliner. En del av den psykologiske forskningen innenfor sosialpsykologien er imidlertid basert på hovedsakelig naturvitenskapelige metoder, med fokus på årsak og virkning, utforsket gjennom kvantitative undersøkelser og eksperimenter. Dette gjelder blant annet atferdsanalyse.¹⁵ Jeg anvender én slik teori, men ikke ut fra et naturvitenskapelig paradigme. Hensikten med å bruke en teori som er utviklet gjennom mange empiriske tester er å øke sannsynligheten for at funnene har overføringsverdi for andre menigheter, dersom de samsvarer med teorien. Det endelige målet med oppgaven er nemlig å utarbeide en mal for hvordan man kan tilrettelegge for økt inkludering, i form av en rekke forslag. Dette skjer i det avsluttende kapitlet i hoveddelen; kapittel 7. Forslagene er ment som utgangspunkt for refleksjon, drøfting og kvalitativ forskning. Kapitlet har et sosialpsykologisk perspektiv, men jeg nyanserer forslagene ved også her å ta hensyn til det kulturelle aspektet. For øvrig nevner jeg kort teorier og forskningsresultater fra sosialantropologi, holdningspsykologi og etnografi der det er relevant.

En eklektisk tverrfaglighet kan gjøre analysen mer nyansert og gjøre det lettere å finne former for tilrettelegging som kan fungere i praksis. Samtidig er det fallgruver ved en slik tilnærming til casen, og jeg har forsøkt å være oppmerksom på disse. Med unntak av praktisk teologi er samtlige fag jeg har benyttet, blant sosialantropologiens «søsterdisipliner»,¹⁶ noe som gjør det mer naturlig å kombinere dem for en mer utfyllende analyse. I tillegg til å ta fagenes ulike perspektiver med i beregningen, har jeg hatt i mente at ulike begrep kan ha ulik betydning innenfor ulike fag.

1.4 Oppgavens struktur

Oppgaven består av åtte kapitler fordelt på fire hoveddeler. Introduksjonen (kapittel 1 og 2) inneholder en presentasjon av studiens bakgrunn og metode, samt de mest anvendte teoriene. Andre del (kapittel 3, 4 og 5) handler om hvordan informantene opplever kirkekaffens inkluderingsnivå, og hva begrepet sosial inkludering under kirkekaffen innebærer for nye kirkegjengere. Her finner vi også en begrunnelse av casemenighetens behov for ytterligere

---

¹⁵ Gunnar Ree, «Atferdsanalyse som forskningsdisiplin», *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse* 3 (2010): 95.

¹⁶ Espen Wæhle, «Sosialantropologi»; *Store norske leksikon*; tilgjengelig på <http://snl.no/sosialantropologi>; besøkt 10. mai 2013.

tilrettelegging for inkludering, ettersom det ikke er samsvar mellom generelle holdninger til inkludering av nye kirkegjengere og spesifikke holdninger til å prioritere å snakke med de nye under kirkekaffen. Tredje del (kapittel 6 og 7) viser at de informantene som prioriterer å inkludere de nye, opplever dette meningsfullt, overkommelig og forventet, og drøfter på bakgrunn av dette hvordan ledelsen i en menighet kan tilrettelegge for at flere faste kirkegjengere får slike oppfatninger. Fjerde del (kapittel 8) inneholder oppsummering, forslag til videre forskning, drøfting av overføringsverdi og konklusjon. For å slippe å gjenta funnene unødvendig mange ganger, men heller få mer plass til det omfattende materialet jeg vil utforske i hoveddelen, velger jeg å gjøre analysene og de metodiske drøftingene innenfor de samme kapitlene hvor funnene presenteres.

2. Metoder og teorier

2.1 Innledning

I dette kapitlet redegjør jeg for hvorfor og hvordan jeg har brukt kvalitativ metode til å forberede, gjennomføre og analysere studien. Jeg vurderer datakvalitetens nivå og drøfter aktuelle etiske problemstillinger tilknyttet studien. Avslutningsvis presenterer jeg hovedteoriene jeg bruker i min analyse.

2.2 Metodevalg og feltarbeid

Metode er nødvendig for å samle eller skape kvalitative data og deretter analysere og validere disse. Min problemstilling gjorde det naturlig å benytte seg av kvalitativ metode. For det første ønsket jeg å skaffe meg dybdekjennskap til utvalgets erfaringer og tanker omkring temaet, og dette krevde både mer dyptgående og mer spontan kommunikasjon enn det som er mulig ved spørreskjema.¹⁷ For det andre er kvalitativ forskning som regel mest gunstig på felt der det er lite forskningsbasert kunnskap fra før, fordi man trenger relevante begreper og realistiske svaralternativ før man kan utarbeide gode spørreskjema.¹⁸ Slik vi så i kapittel 1, finnes det svært lite forskning på generell kirkelig inkludering i Norge, det vil si inkludering som omfatter personer fra alle slags kulturelle bakgrunner. Teoriene jeg bruker til tolkningen, er derfor valgt på bakgrunn av det datamaterialet som kom frem i mine egne intervju. For å få en mest mulig helhetlig forståelse av informantenes forhold til temaet, og samtidig ha mulighet til å sammenligne informantenes svar på ulike undertema, har intervjuene vært semistrukturerte.

Feltarbeidet ble utført mars-april 2011 i Trondheim Frikirke. Det er sannsynlig at mange endringer er skjedd i menigheten siden den gang. Målet for studien var å utforske og sammenligne holdninger, oppfatninger, erfaringer og atferd blant et størst mulig mangfold av informanter, for å få kunnskap om ulike utfordringer ved menighetenes inkluderingsprosess og søke å finne løsinger på disse. Trondheim Frikirke (heretter TF) var et naturlig valg som case, både fordi denne menigheten er blant de større bymenighetene i Norge, og fordi den inneholder et stort spekter av ulike grupper mennesker. Menighetens ledelse var positiv til studien, og samtlige av informantene jeg spurte om å delta, viste interesse for temaet og

---

¹⁷ Martin Hammersley og Paul Atkinson, *Feltmetodikk: Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning* (Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1996), 177.

¹⁸ Etikkom, «Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. Likheter og forskjeller»; tilgjengelig på <http://www.etikkom.no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Medisin-og-helse/Kvalitativ-forskning/1-Kvalitative-og-kvantitative-forskningsmetoder--likheter-og-forskjeller>; besøkt 7. mai 2013.

ønsket å bidra med egne erfaringer og tanker. Informantene kom jeg i kontakt med etter å ha oppholdt meg noen uker i miljøet uten å forklare hensikten med dette. De fleste forespørslene gjorde jeg selv, men noen informanter ble jeg tipset om å spørre av andre i menigheten, ettersom jeg søkte personer med bestemte egenskaper for å få et mest mulig variert utvalg.

2.3 Datamaterialet

Jeg har foretatt et dybdeintervju på omtrent én time med 17 personer, samt et kortere intervju på ca 40 minutter med ytterligere 3. Alle disse 20 informantene har vært til stede på kirkekaffen i TF i løpet av det siste året før intervjuene ble utført.¹⁹ De har ulik fartstid i menigheten: Seks informanter har vært innom inntil ti ganger i løpet av de tre siste årene. Noen av disse går fast i en annen kirke, og én går vanligvis ikke i kirken. Tre informanter har gått i TF med jevne mellomrom det siste halvåret og regner dette foreløpig som sin menighet. To informanter har gått fast i de siste to til fire årene. Fire informanter har gått fast i de siste fem til ni årene. Tre har gått i minst ti år sammenhengende. De to siste informantene er pastorer. Begge har vært i menigheten i mer enn 15 år.

Før jeg startet studien, var jeg klar over at utvalget mitt uansett ikke ville kunne betraktes som representativt for hele menigheten, ettersom informantene kom til å utgjøre en liten del av hele forsamlingen.²⁰ Informantene mine ble derfor strategisk utvalgt. Innenfor gruppene med ulik fartstid har jeg tilstrebet å plukke ut informanter med tilsynelatende få fellestrekk, for å legge til rette for varierte svar. Alle gruppene inneholder derfor personer fra ulike land og flere generasjoner.²¹ Det innebærer at de seks utlendingene kommer fra fire ulike verdensdeler og at de norske intervjudeltakerne i stor grad har ulik geografisk bakgrunn. På bakgrunn av dette har jeg utviklet kategorier av personer med én felles egenskap, som jeg sammenligner for å prøve å finne mønstre. Det gjelder hovedsakelig disse kategoriene:

- A) Fast kirkegjenger/ny kirkegjenger
- B) Europeer/Ikke-europeer
- C) Person med bakgrunn i mer uformell kirke/Person uten bakgrunn i mer uformell kirke
- D) Person som føler seg inkludert/Person som ikke føler seg inkludert
- E) Pastor/Ikke-pastor
- F) Person som prioriterer de nye/Person som prioriterer de en kjenner

---

¹⁹ I utgangspunktet var det 21 informanter, men det ene intervjuet ble avbrutt etter ca 15 minutter fordi informanten hadde for liten tid, og jeg fikk derfor for lite informasjon til å regne det med i datamaterialet.

²⁰ Tove Thagaard, *Systematikk og innlevelse* (Bergen: Fagbokforlaget, 2009), 55.

²¹ Jeg har ikke tatt med noen under 18 år fordi dette er mer komplisert når det gjelder å få samtykke.

Dette har medført at jeg har brukt korte sitater i stedet for lange, og heller gitt sammendrag av det de ulike personene innenfor hver gruppe sier. Dermed blir vi mindre kjent med enkeltpersoner enn ved tradisjonelt feltarbeid. For å løse oppgavens problemstilling, mener jeg imidlertid at det er mer hensiktsmessig å undersøke så mange personer som det er mulig innenfor kvalitativ forskning enn å gi detaljerte beskrivelser av få personer.

2.4 Studiens datakvalitet

Det er alltid et mål å etterstrebe høyest mulig datakvalitet i forhold til de ressursene forskningen har til rådighet. I dette underkapitlet vil jeg gjøre rede for datakvaliteten til oppgaven. For kvalitative studier innebærer dette validitet, reliabilitet og overførbarhet.²² Jeg følger Tove Thagaards anmodning om at overførbarhet innen kvalitativ forskning er et mer dekkende ord enn generaliserbarhet, som ofte assosieres med statistisk representativitet og hypotesetesting innen kvantitativ forskning.²³

2.4.1 Validitet

Begrepet validitet innenfor kvalitativ metode innebærer hovedsakelig at resultatene av studiet «representerer den virkelighet vi har studert».²⁴ Informasjonsoverføringen som særlig innebærer risiko for feil, er når informantene muntlig uttrykker seg om ulike tema. Dette lagres på diktafon. Det er usikkert hvorvidt informantene er presise i sine uttalelser, og det er vanskelig å etterprøve hva informantene egentlig mente å si. Under intervjuene har jeg derfor gjentatt svarene jeg er usikker på om jeg kan ha forstått feil, ofte ved å omformulere setningene. En del ganger har dette ført til at informanter har endret på en uttalelse, enten fordi vedkommende ikke hadde skjønt spørsmålet første gang det ble stilt, eller fordi vedkommende har ombestemt seg etter å ha tenkt mer igjennom saken. I slike tilfeller har jeg vektlagt den korrigerede uttalelsen, med mindre det i analysen også har betydning å presentere spontane svar. Ved et par tvilstilfeller har jeg ikke fått dobbeltsjekket hva som var ment, og slike utsagn har jeg dermed tolket i lys av måten det ble sagt på, det vil si kontekst og tonefall. Dette gjelder særlig to av informantene som virket noe overdrivende. For validitetens skyld kunne jeg med fordel konsekvent ha dobbeltsjekket alle svarene under intervjuene, men dette var vanskelig på grunn av begrenset intervjuetid. En slik sjekking kunne heller ikke bevist at

---

²² Thagaard, *Systematikk og innlevelse*, 198-211.

²³ Thagaard, *Systematikk og innlevelse*, 201.

²⁴ Thagaard, *Systematikk og innlevelse*, 201.

det ikke forekommer feil, ettersom det er umulig for forskeren å være sikker på informantenes intensjoner dersom de skulle justere sine uttalelser. Det at jeg har studert interkulturell kommunikasjon og som freelancejournalist intervjuet en rekke mennesker fra ulike nasjoner, kan også øke sannsynligheten for at jeg mestrer kommunikasjonsteknikker godt nok til å forstå hva informantene har prøvd å si. Jeg har utført en validitetskontroll²⁵ på tre av informantene i avslutningsfasen, og de bekreftet at innholdet virket troverdig.

I etterkant av intervjuene har jeg foretatt en rekke bearbeidelser av informasjonen, som teoretisk sett innebærer muligheter for feil fra min side. Jeg har transkribert lydopptakene, for så å utarbeide sammendrag av den informasjonen informantene har gitt innenfor de ulike temaene. Sammendragene har deretter blitt forkortet, og mønstre jeg har funnet innenfor de ulike temaene har blitt nedtegnet og videre overført til disposisjonen. Til sist er oppgaven skrevet hovedsakelig med utgangspunkt i disposisjonen. Jeg har etter beste evne forsøkt å sikre meg mot unøyaktighetsfeil i disse overføringene. Etter å ha transkribert intervjuene, har jeg lest gjennom de enkelte notatene flere ganger før jeg har skrevet sammendrag av dem. De mange spørsmålene som hver enkelt informant har besvart, gjør at jeg har dannet meg et nokså omfattende bilde av personene, slik at det ville være lettere å oppdage dersom det hadde vært store feil. Dessuten er flere av temaene delvis overlappende, noe som gjør at jeg mange ganger har sammenlignet svarene den enkelte informant har gitt på to spørsmål med delvis samme tematikk. Under analysen har dette noen ganger gjort at jeg har fått mistanke om tvetydige forenklinger i sammendragene mine, og jeg har da gått tilbake til de nedskrevne lydopptakene. Et par ganger har dette ført til at jeg har fått mer nøyaktige resultater.

Jeg har for øvrig ingen personlige fordeler ved at svarene går i en viss retning, kun ved at svarene blir mest mulig korrekte. Høy motivasjon for å gjøre en forskning som kan øke kunnskap om inkludering, har hjulpet meg til å være nøyaktig i møte med et stort materiale.

2.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet handler om hvorvidt «en kritisk vurdering av prosjektet gir inntrykk av at forskningen er utført på en pålitelig og tillitsvekkende måte».²⁶ Under bearbeidelsen av dataene og analysen har jeg lagt vekt på en refleksiv tilnærming, noe som er viktig for reliabilitetens skyld.²⁷ Med tanke på intervjusituasjonen innebærer dette at jeg hele tiden har forsøkt å være bevisst på at informasjonen informantene oppgir kan påvirkes av hvilken sammenheng studiet utføres i. I teorien kan det eksempelvis tenkes at noen informanter har

---

²⁵ Hammersley og Atkinson, *Feltmetodikk*, 259.

²⁶ Thagaard, *Systematikk og innlevelse*, 198.

²⁷ Hammersley og Atkinson, *Feltmetodikk*, 46-51.

prøvd å imponere intervjueren, eller forenklet sannheten for å bli fort ferdig. På nettsidene til menigheten står det også at det forventes at de faste kirkegjengerne «taler vel om menigheten».²⁸ Ved på forhånd å forklare at intervjuene blir anonymiserte og at det er mest hensiktsmessig for menigheten med korrekte funn, har jeg prøvd å forebygge manipulasjon av informasjon. Jeg har tatt meg god tid i intervjuene for å få tid til å stille oppfølgningsspørsmål når noe var uklart, og informantene har fått mulighet til å utdype det de måtte ønske. Jeg har inntrykk av at alle informantene, og særlig pastorene, har vært interessert i at denne forskningen skal avdekke fakta, ettersom det i teorien kan være til hjelp i deres arbeid med menighetsvekst. Pastorenes beskrivelser av kirkekaffen samsvarer for øvrig med de andre informantenes utsagn, samtidig som pastorenes svar er de mest nyanserte.

Når det gjelder opplysningene informantene har oppgitt, innebærer en refleksiv tilnærming at jeg vurderer i hvilken grad disse bekrefter hverandre, og hvilke grunner det kan være for sprikende eller avvikende data. Grunnen til forskjellige beskrivelser av samme fenomen kan være ulike tolkninger av de samme situasjonene på grunn av ulike referanser og normer.

Et tredje aspekt som krever refleksivitet, er hvordan tolkning påvirkes av intervjueren. Det er viktig å være seg bevisst den bakgrunnen og de forventningene og målene en selv har, når det gjelder hvordan en oppfatter, strukturerer og analyserer data. Jeg ble i løpet av forskningprosessen overrasket over hvor mange feilaktige forventninger jeg hadde hatt til hvordan funnene skulle bli. Det viktigste punktet når det gjelder å forsvare oppgavens reliabilitet, er at jeg i løpet av intervjuene og analyseprosessen gang på gang har erfart at mine antakelser har vært uriktige, og tatt dette til etterretning. Alt materialet jeg har valgt å ikke presentere fordi jeg uventet har oppdaget at det var for dårlig begrunnet eller for tvetydig, kommer ikke frem i presentasjonen av funnene. Det at materialet er overraskende tvetydig når det gjelder enkelte tema, kunne selvsagt også vært et interessant funn. Dette har imidlertid i mitt tilfelle ikke hatt like stor relevanse for oppgavens problemstilling.

Jeg har vært så heldig å få akademikere med spesialkompetanse innen psykologi og interkulturell kommunikasjon til å lese gjennom de kapitlene som bruker teorier herfra. Denne lesningen har skjedd i siste fase av skrivearbeidet. Gjennom dette har jeg fått noen korreksjoner som jeg mener har gjort reliabiliteten sterkere. I tillegg har fem personer fra ulike kirkesamfunn lest kapitlet om forslag til tilrettelegging, og samtlige har bekreftet at de her har funnet tiltak som virker relevante for deres menigheter.

---

²⁸ Trondheim Frikirke, «Bli kjent med Frikirken»; tilgjengelig på <http://trondheim.frikirke.no/sider/om-frikirken/hva-er-frikirken/75/>; besøkt 9. mai 2013.

2.4.3 Overførbarhet

Ved overførbarhet kan «en enkelt undersøkelse bidra til en mer generell teoretisk forståelse hvor sosiale fenomener og ikke enkeltstående situasjoner er i fokus».²⁹ Min undersøkelse er en casestudie og har dermed «et mer generelt siktemål enn mer beskrivende undersøkelser».³⁰ Konteksten er en norsk menighet med generelle inkluderende holdninger som har sosiale samlinger hvor det er en minoritet av nykommere. Videre er det så mange mennesker til stede at det er vanskelig å se hvem som er de nye, og man er heller ikke organisatorisk sett inndelt i grupper. Min forskning sammenligner perspektivet til dem som føler seg inkludert, med perspektivet til dem som ikke føler seg inkludert. Jeg undersøker hva som er individuelt og hva som er felles når det gjelder hvordan nykommere føler seg inkludert. I tillegg søker jeg å finne ut hva som gjør at enkelte av de faste som føler seg inkludert prioriterer å oppsøke de nye, mens andre ikke gjør det. NOU 2011:14 regner trossamfunn, frivillige organisasjoner, fagorganisasjoner og idrettslag som ulike typer organiserte sivilsamfunn som er viktige arenaer for inkludering.³¹ Det er rimelig å anta at funnene mine vil ha overføringsverdi til ulike sivilsamfunn, i den grad disse har viktige felles trekk med min casemenighet. Samtidig vil generelle prinsipper fra forskningen min også gjelde for andre typer inkluderingsprosesser.³² Dette skal jeg drøfte videre avslutningsvis. Jeg vurderer på bakgrunn av min redegjørelse for validitet, reabilitet og overførbarhet at datakvaliteten er tilstrekkelig med tanke på hva man bør kunne forvente innenfor min og mine informanternes tidsramme.

2.5 Ethiske refleksjoner

Før feltarbeidet startet ble forskningsprosjektet gjort nøye rede for til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste, som gav sin godkjenning av planene, inkludert intervjuguiden og informasjonsskrivene til informantene. Når det gjelder forskningsetikk, er det innen kvalitativ forskning særlig viktig å ha informert samtykke, konfidensialitet og refleksjon rundt forskningens konsekvenser.³³ Før intervjuene startet, fikk hver enkelt informant utdelt et skriv med informasjon om hva intervjuet skulle brukes til, og med løfte om

---

²⁹ Thagaard, *Systematikk og innlevelse*, 207.

³⁰ Thagaard, *Systematikk og innlevelse*, 210-211.

³¹ Sissel Østberg m.fl., *Mangfold og mestring: flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringssystemet*, (NOU 2010:7, Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning, 2010), 241-245.

³² Sigrunn Drageset, «Å skape data fra kvalitativt forkningsintervju», *Sykepleien Forskning* 5 (2010): 332-335.

³³ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju* (Oslo: Gyldendal Akademisk), 79-80.

anonymitetssikring for alle informantene utenom pastorene. Etter at informantene godkjente innholdet og signerte det skriftlige samtykket, kunne intervjusamtalene begynne.

Jeg har vært nøye med å overholde anonymiseringen. Av denne grunn har jeg oversatt de utenlandske informantenes svar til norsk, for at talemåten skal bli minst mulig gjenkjennelig. For å garantere anonymiteten, har jeg også endret noe på språket i setningene til de øvrige informantene, slik at uttrykksmåter som kan være typiske kjennetegn for enkeltpersoner ikke skal komme frem. I tillegg har jeg bedt fire informanter som i sluttfasen fikk tilsendt oppgaven, om å oppgi hvorvidt alle informantene utenom pastorene var ugjenkjennelige for dem. Disse bekreftet da at anonymiseringen var fullstendig.

Når det gjelder pastorene, har de helt fra begynnelsen av gitt uttrykk for at det ikke er noe problem om det de sier blir henvist direkte til. I informasjonsskrivet disse to undertegnet før intervjuene startet, skrev jeg likevel at de kunne ta en ny vurdering ved avslutningen av oppgaven. Etter å ha lest gjennom oppgaven i prosjektets sluttfase, gav de en skriftlig godkjenning på at de ikke hadde noe behov for at jeg anonymerte deres utsagn ved ikke å oppgi menighetens navn. I situasjoner hvor folk gav meg tips til hvem jeg kunne intervju, fortalte jeg dem aldri om hvorvidt jeg valgte å følge deres råd, men bad dem uansett om ikke å fortelle videre det de hadde sagt til meg. Ved å ha 20 informanter, har jeg kunnet operere med kategorier basert på tilhørighet til en felles kultur i stedet for å oppgi hvilke egenskaper som gjelder de enkelte informantene.³⁴ Dette har vært en stor fordel for anonymitetssikringen.

Det er ikke utenkelig at noen av informantene har endret sine holdninger gjennom å reflektere rundt spørsmålene. Å påvirke informantene gjennom intervjuene var imidlertid ikke en intensjon bak forskningen min. Mitt anliggende var derimot å få en oversikt over hvordan informantene opplever kirkekaffen som sosialt forum, for så å finne ut hvordan man kan gjøre denne arenaen mer inkluderende. Det kan regnes for etisk problematisk dersom sosialantropologisk forskning utføres med den hensikt å påvirke en bestemt kultur på en skjult måte eller på en måte som informantene selv ikke ønsker. Ettersom samtlige av informantene gav uttrykk for at de syntes inkluderingsfremmende forskning var nyttig, kan jeg ikke se at en eventuell holdningspåvirkning i denne retningen skulle være nevneverdig problematisk.

2.6 Oppgavens hovedteorier

I oppgaven kommer jeg til å benytte meg av teorier fra ulike fag. Her vil jeg kort presentere de to mest sentrale og omfattende teoriene jeg kommer til å bruke.

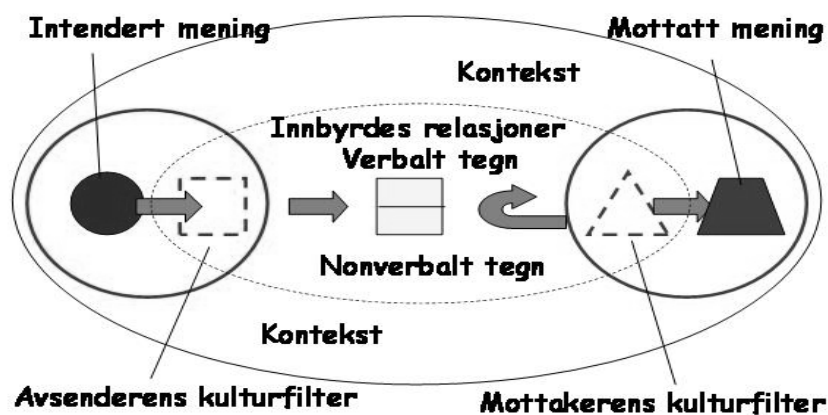
---

³⁴ Thagaard, *Systematikk og innlevelse*, 227.

2.6.1 Dahls modell for hvordan kultur påvirker kommunikasjon

I Øyvind Dahls kulturfiltermodell for kommunikasjon finner vi en anerkjent syntese av prosesstradisjonen og den semiotiske retningen innenfor interkulturell kommunikasjon.³⁵

Modellen viser at enhver kommunikasjon begrenses av både avsenders og mottakers bakgrunner, idet disse tolkningsreferansene utgjør ulike kulturfiltre som budskap blir kodet gjennom og tolket ut fra. Jo større forskjell det er på avsenders og mottakers kulturelle identitet; deres erfaringsbakgrunn, verdiprioriteringer og sosiale betingelser, jo større sannsynlighet er det for feiltolkning. I tillegg viser modellen at mottaker ikke er passiv i en kommunikasjonsprosess, men en som selektivt tar inn sanseintrykk og gir dem mening.

Figur 1: Kulturfiltermodellen

Dahl kommer i år ut med en revidert versjon av sin lærebok *Møter mellom mennesker*. Ettersom bibliotekene ennå ikke har mottatt boken på det tidspunktet som denne oppgaven leveres, har jeg bare tilgang på en presentasjon forfatteren har gjort av revisjonen, fra nettstedet «Interkulturell kommunikasjon». Her informerer Dahl om at «kritisk interkulturell kommunikasjonsforskning» som har vokst frem i senere tid, fokuserer på blant annet det følgende:

All kommunikasjon er på sett og vis interkulturell fordi den foregår mellom ulike parter som aktiverer sine unike kulturelle referanserammer ... Vi må være kritiske til forestillingen om kultur som nasjonalkulturer. Alle nasjoner er sammensatt av forskjellige mennesker med ulike kulturelle fortolkningsnøkler alt etter situasjonen.³⁶

³⁵ Øyvind Dahl, *Møter mellom mennesker* (Oslo: Gyldendal Akademisk, 2001), 66.

³⁶ Nofik, «Tolerance: Theory and Praxis in Intercultural Interaction, Conference Bergen 15.-16. November 2012. Abstracts from Presenters»; tilgjengelig på <http://www.nofik.no/>; besøkt 8. mai 2013.

Dette skriver Dahl at han skal drøfte i den nye læreboken. Jeg ser den kritiske interkulturelle kommunikasjonsforskningen i sammenheng med begrepet kultursensitivitet, som i senere år har fått en sentral plass innenfor kommunikasjonslære. Psykolog og antropolog Lovise Angen Krogstad ved Regionalt ressurscenter for forebygging av traumelidelser og selvmord, presenterer i sitt dokument «Forståelse og behandling, kultursensitiv tilnærming» en definisjon av kultursensitivitet, som handler om hvordan man kan benytte en kultursensitiv holdning til å oppnå bedre kommunikasjon med flyktninger.³⁷ Det nevnes tre hovedprinsipper for kultursensitiv holdning:

- 1) Betrakte den man skal hjelpe som et individ istedenfor en stereotyp.
- 2) Skaffe seg kunnskap om den andres bakgrunn og nåværende situasjon.
- 3) Være bevisst på egen forutinntatthet og maktforholdet mellom en selv og den andre.

Med et slikt perspektiv er man opptatt av at mennesker selv er de eneste som kan definere hvilke kulturer de tilhører, og at man derfor må spørre folk i stedet for å anta. Ved en åpen og nysgjerrig holdning stiller man spørsmål basert på generell kulturkunnskap. I tillegg bør man ha et reflektert forhold til sine egne kulturfiltre og relasjonen mellom en selv og den man snakker med. Ifølge prinsippene innen kritisk interkulturell kommunikasjonsforskning som Dahl nevnte i sitatet fra presentasjonen av sin nye lærebok, er slike perspektiver ikke bare relevant ovenfor flyktninger, men ovenfor alle mennesker man ønsker å oppnå en god kommunikasjon med. På bakgrunn av dette, velger jeg å tolke kulturfiltermodellen ut fra en forståelse av at alle mennesker har mange ulike kulturfiltre, basert på sine ulike gruppetilhørigheter.

2.6.2 Ajzen og Fishbeins modell for å forstå og endre atferd

I løpet av de siste femti årene er det blitt utviklet en rekke teorier om hvordan man kan påvirke personers atferd. Fokuset har endret seg fra å fokusere på ytre belønning/straff, til å vektlegge det kognitive, og deretter har det vært en dreining mot det sosiale aspektet. Flere av de ulike teoriene har blitt bekreftet ved ulike typer forskning,³⁸ og er blitt mye brukt innen atferdspsykologiske programmer, særlig når det gjelder å endre helseatferd og å øke sosial

---

³⁷ Lovise Angen Krogstad, «Kultursensitiv holdning i det terapeutiske arbeid»; tilgjengelig på <http://www.stolav.no/StOlav/Avdelinger/RVTS-Midt/Traumer%20-%20Forst%C3%A5else%20og-%20behandling/Kultursensitiv%20holdning%20%20Trondheim%2027%20oktober.pdf>; besøkt 8. mai 2013.

³⁸ Icek Ajzen og Martin Fishbein, *Predicting and Changing Behavior: The Reasoned Action Approach* (New York: Psychology Press, 2009), 75-78, 129, 155.

kompetanse i dannelsingsinstitusjoner. I senere tid er det blitt vanlig å kombinere flere teorier, for eksempel i atferdsendringsprogrammene ART³⁹ (Aggression Replacement Training) og PAST⁴⁰ (Positive atferds- og støttetiltak). Jeg valgte ut en atferdsforklarende teori etter at jeg hadde gjort intervjuene, for å ha et redskap til å kategorisere og analysere funnene. I utvelgelsesprosessen brukte jeg følgende kriterier:

- A) Teorien må «åpne opp» mitt materiale, det vil si at den må basere seg på faktorer som gir mulighet for en relevant kategorisering og forståelse av mine funn i forhold til oppgavens problemstilling.
- B) De kategoriene som teorien hevder er avgjørende for atferd, må ha sammenheng med nyere atferdsforskning.
- C) Teorien må ha blitt anvendt på atferdssituasjoner med sentrale fellestrekk med mine anliggender.

Alle disse tre punktene har jeg fått oppfylt i teorien «the Reasoned Action Approach» (heretter RAA). Slik vi skal se i kapittel 6 og 7, er hovedkategoriene i RAA relevante når det gjelder å kategorisere mitt materiale slik at jeg både kan få en større forståelse av min case og få et verktøy for å komme med forslag til endring. Forskingen har videre bekreftet sammenheng mellom atferd og de kategoriene som teorien nevner.⁴¹ RAA er i tillegg en teori som er blitt anvendt på atferd der voksne frivillig tar ansvar for å hjelpe fremmede, for eksempel gjennom å vise miljøvennlighet og å gi blod.⁴² Slike handlinger har viktige fellestrekk til det å prioritere nye kirkegjengere på kirkekaffen, både når det gjelder alder, frivillighet og hvem handlingen er rettet mot. Vi ser altså at RAA ut fra mine kriterier virker relevant for å utdype og forstå de faste kirkegjengeres ulike inkluderingsatferd. Her følger en presentasjon av modellen, slik den fremstilles i boken *Predicting and Changing Behavior* som Icek Ajzen og Martin Fishbein gav ut i 2009.⁴³

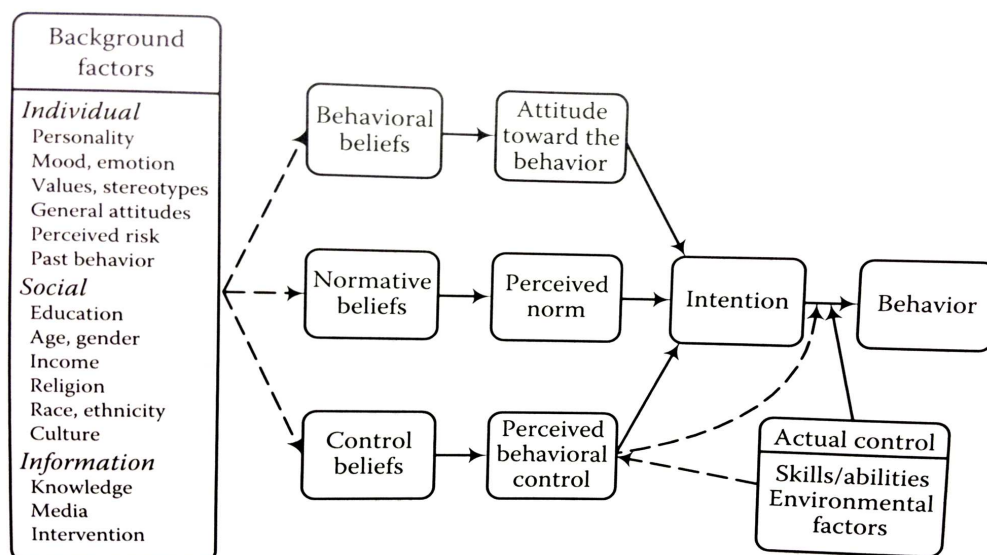
³⁹ Knut Gundersen m.fl., *ART. En metode for trening av sosial kompetanse* (Sandnes: Diakonhjemmet Høgskole, 2008), 8-12.

⁴⁰ Kenneth Larsen og Luke Moynahan, «Positive atferds- og støttetiltak i skolen», *Diskriminanten* 1 (2003): 18.

⁴¹ Arild Raaheim, *Sosialpsykologi* (Oslo: Fagbokforlaget, 2002), 91; Ester Hjälmhult og Ragnhild Sollesnes, *Helsefremmende og forebyggende arbeid for barn og unge 0-20 år i helsestasjons- og skolehelsetjenesten* (Oslo: Statens helsetilsyn, 1998), 24-25; Monica Sørensen og Sidsel Graff-Iversen, «Hvordan stimulere til helsefremmende atferd?», *Tidsskrift for Den norske legeforening* 6 (2001): 720-724.

⁴² Icek Aizen, «The Reasoned Action Approach»; tilgjengelig på http://www.annenberpublicpolicycenter.org/downloads/FishbeinLectures/Ajzen_ReasonedAction_Sept2010.pdf; besøkt 8. mai 2013.

⁴³ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 22.

Figur 2: The Reasoned Action Approach

Ifølge RAA har alle mennesker et sett med oppfatninger knyttet til holdninger, opplevde normer og opplevd kontroll, som samlet sett i stor grad forutbestemmer ens atferd. Oppfatningene defineres som «subjektive sannsynligheter»,⁴⁴ og kan beskrives både i innhold og styrke.⁴⁵ Det engelske ordet som brukes for oppfatninger er «belief», og kan oversettes med mange ulike ord, blant annet anskuelse, oppfatning, syn, tillit eller tro.⁴⁶ Ordet «belief» spesifiserer ikke hvor sterk eller rigid en oppfatning er. Jeg velger derfor å variere noe mellom ulike norske ord som dekker betydningen av «oppfatning», for å få et mer naturlig og variert språk. Holdningsrelaterte oppfatninger («Behavioral beliefs») handler om i hvilken grad man tror en bestemt atferd medfører bestemte konsekvenser, og i hvilken grad man vurderer disse konsekvensene som viktige. Modellen hevder at slike oppfatninger leder til en positiv eller negativ holdning til den bestemte atferden. De normative oppfatningene («Normative beliefs») handler i utgangspunktet både om injektive normer (hva man tror at bestemte referenter forventer at man skal gjøre) og deskriptive normer (hva man tror at bestemte referenter gjør selv).⁴⁷ Slike oppfatninger leder til opplevde forventninger om hva man skal gjøre i en gitt situasjon. I denne oppgavens sammenheng vil det først og fremst være aktuelt å se på de injektive normene, altså de opplevde forventningene fra andre.⁴⁸ Derfor oversetter

⁴⁴ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 221.

⁴⁵ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 79.

⁴⁶ Engelsk ordbok, «Belief fra engelsk til norsk»; tilgjengelig på www.engelsk-ordbok.com/norsk.Belief.html; besøkt 8. mai 2013.

⁴⁷ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 131-133.

⁴⁸ Den deskriptive normen; hvordan de man sammenligner seg med oppfører seg, er avhengig av at man vet hvem informantene identifiserer seg mest med. Ut fra mitt materiale har jeg ikke forutsetning til å si mye om atferden til de gruppene informantene identifiserer seg mest med i menigheten. Det går selvsagt an å forholde

jeg «Perceived norm» med «opplevd forventning», og spesifiserer de gangene det også er aktuelt å snakke om de deskriptive normene. «Perceived behavioral control» oversetter jeg med «opplevd mestring». De mestringrelaterte oppfatningene («Control beliefs») handler om i hvilken grad man opplever tilstedeværelse av faktorene som trengs for at man kan utføre visse handlinger. Disse avgjør om man opplever at en spesifikk atferd er overkommelig. Denne faktoren handler i min case hovedsakelig om mestring, som er et mer høvelig begrep enn «kontroll» med tanke på sosial inkludering. Derfor velger jeg å bruke begrepet mestring i stedet, og heller kalle det som ikke dekkes av dette for «opplevd kontroll». Det sistnevnte innebærer hvilken oppfatning man har av hvorvidt ytre faktorer kan hindre en i å utføre atferden. Modellen hevder at jo mer positiv spesifikk holdning og jo sterkere opplevd forventning og opplevd mestring i forhold til en bestemt handling, jo sterkere intensjon om å utføre handlingen. Det presiseres at man i tillegg trenger reell kontroll («Actual control»)⁴⁹

Ettersom boken har mange nyanser og presiseringer, blir dette en forenklet presentasjon. Jeg vil likevel komme tilbake til alle faktorene som nevnes i modellen, ettersom alle til en viss grad synes å være relevante i min case. Jeg kommer imidlertid til å fokusere mest på kategoriene holdning til atferd, opplevd forventning, opplevd mestring og bakgrunnsfaktoren kultur, som er de jeg har mest oversikt over i mitt materiale.

Oppfatningene man har, kommer ifølge RAA av en sammensetning av en rekke bakgrunnsfaktorer. Når man skal jobbe med atferdsendring i en spesifikk situasjon, vil det ifølge teorien være mer effektivt å prøve å endre atferdsrelevante oppfatninger, holdninger og intensjoner enn å fokusere på å påvirke bakgrunnsfaktorene. Dette kommer av at de sistnevnte er mer omfattende kategorier.⁵⁰

2.7 Sammendrag

Slik vi har sett i dette kapitlet, er kvalitativ metode og en tverrfaglig tilnærming et naturlig utgangspunkt for å forske på hvordan man kan tilrettelegge kirkekaffen slik at flest mulig føler seg inkludert, et tema som foreløpig ikke er mye behandlet innen norsk akademia. Gjennom et relativt grundig arbeid for å sikre datakvalitet og valg av teorier som er anerkjente synteser, ligger forutsetningene metodisk sett godt til rette for den videre analysen. Vi skal nå begynne å se på mine funn, og jeg vil starte med å presentere Trondheim Frikirkes inkluderingsmål og informantenes generelle inkluderende holdninger til nye kirkegjengere.

---

seg til den antatte majoriteten i menigheten, men det er mindre realistisk at denne gruppens atferd har en sterk påvirkning, ettersom fire av informantene faktisk handler annerledes enn majoriteten.

⁴⁹ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 20-23.

⁵⁰ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 409.

3. Generelle holdninger til inkludering

3.1 Innledning

I dette kapitlet skal jeg gi en kort presentasjon av Trondheim Frikirke. Som en del av dette vil jeg gi et innblikk i menighetens offisielle holdning når det gjelder å inkludere de nye. Jeg vil videre beskrive ulike tiltak som er blitt gjort for å nå inkluderingsmålene, både tidligere og nåværende tiltak. Avslutningsvis skal vi se på de faste kirkegjengernes generelle holdninger til å inkludere nye kirkegjengere.

3.2 Kort presentasjon av Trondheim Frikirke

I 2013 er det 40 år siden Trondheim Frikirke ble opprettet. Den mangfoldige menigheten har mellom 25 og 30 ulike nasjoner representert, og består i tillegg av en rekke tilflyttere fra ulike menigheter og kommuner i Norge. I 2010 passerte menigheten et medlemstall på 400, og hadde et regelmessig kirkegjengerantall på 300. I tillegg kommer mange som ikke er faste kirkegjengere innom på gudstjenester.⁵¹ Alle generasjoner og mange ulike samfunnsgrupper er representert blant de faste kirkegjengerne. En stor del av disse har høyere utdanning, men menigheten har også personer fra tradisjonelle arbeideryrker. TF har siden opprettelsen hatt en jevn vekst, med en særlig tilstrømning av akademikere og folk med bakgrunn i Den norske kirke.⁵² Teamet med de to hovedpastorene har vært stabilt i en årrekke. Thomas Bjerkholt har sommeren 2013 vært pastor i 31 år, og har den lengste fartstiden av alle nålevende frikirkepastorer i Norge.⁵³ Bjørn Jellestad har vært pastor i 20 år. Menigheten har i de senere årene også hatt en barne- og ungdomspastor. På grunn av studiens begrensede omfang, har han ikke blitt intervjuet.

3.3 Trondheim Frikirkes inkluderingsmål

På nettsidene til TF ligger dokumentet «Bli kjent med Frikirken», som blant annet beskriver TFs oppbygning, visjon og verdier. Jellestad opplyser om at dokumentet ble laget på begynnelsen av 2000-tallet, og at det ennå er gjeldende. Dokumentet viser at ledelsen i TF er delt inn i et eldsteråd og et diakonråd. Eldsterådet har ansvar for forkynnelse og ledertrening,

---

⁵¹ Trondheim Frikirke, «Historie»; tilgjengelig på <http://trondheim.frikirke.no/sider/om-frikirken/historie/9/>; besøkt 8. mai 2013; Informasjon fra pastor Bjørn Jellestad.

⁵² Ommund Rolfsen og Sten Sørensen, *Kirkevekst på norsk* (Kvinesdal: Logos, 1992), 160-176.

⁵³ Helge Johan Stautland, «Vokser på tydelig lederskap», *Norge I DAG*, 10. februar 2006.

mens diakonrådet har ansvar for omsorg og forvaltning. Spesifiserte omsorgsoppgaver er «utlendinger», «omsorgsfaddere», «omsorgskafé» og «omsorg/forbønn».⁵⁴ Dette er det eneste stedet hvor utlendinger nevnes. Ut fra denne oversikten kan det se ut som om inkludering av utlendinger i TF særlig regnes som en diakonal handling, en tjeneste motivert av kristen omsorg. Dette kan stemme med synodestyrets melding i 2002 som ble utarbeidet for alle norske frikirker med tanke på diakoni. Her spesifiseres innvandrere og ensomme som to av gruppene som i særlig grad trenger Frikirkens diakonitjeneste.⁵⁵ «Bli kjent med Frikirken» nevner videre følgende fem hensikter med TF: «tilbe, fellesskap, tjene, vokse, vinne». Særlig de fire siste begrepene kan relateres til det å oppsøke og inkludere de nye på kirkekaffen. Enten poenget er å *tjene* nykommerne diakonalt ved å vise dem omsorg eller å *vinne* (overbevise om evangeliet) dem i tilfelle de ikke er troende, vil det å oppsøke de nye kunne føre til at disse finner sin plass i *fellesskapet*, noe som videre gjør at menigheten og de ulike nettverkene *vokser*. Dokumentet gir ytterligere informasjon som bekrefter at sosial inkludering kan knyttes opp mot de fire siste hensiktene. Det står at ledelsen forventer av faste kirkegjengere at de endrer sin status «fra gjest til vert» og at de «prioriterer gudstjenesten søndag». Ledelsen ønsker å «regne med» de faste kirkegjengerne. Vi finner også slike føringer i synodestyrets dokument fra 2008, som sier at det er kirkens oppgave å «bidra til inkluderende fellesskap, hvor ingen holdes utenfor».⁵⁶

Jellestad forteller at ledelsen har gjennomført et tiltak for å realisere inkludering. Under prosjektet «Hele menigheten hjem» inviterte eldsterådet og diakonrådet i løpet av en periode alle de faste kirkegjengerne gruppevis hjem på middag. Det er også blitt utført tiltak for å hjelpe de faste kirkegjengerne å bli kjent med hverandre. Under prosjektet «Dinner for six», ble alle de som meldte seg på, inndelt i grupper på seks personer som på omgang skulle spise middag hos hverandre. Et annet tiltak som er blitt gjort for å inkludere nye kirkegjengere, er søndagsturer som er arrangert i forlengelsen av kirkekaffen. Ifølge pastorene har alle disse tre tiltakene virket etter sin hensikt, men de har ikke vært gjennomført i de senere årene. Jellestad forklarer dette med at de fleste som deltok mest aktivt i arrangementen av tiltakene, av ulike årsaker har fått mindre tid til slike ting.

Begge pastorene uttrykker at de er opptatt av at de nye skal bli hilst på og raskt få personlige relasjoner under kirkekaffen. De forteller at de har hørt mye positivt om hvordan

---

⁵⁴ Trondheim Frikirke, «Bli kjent med Frikirken».

⁵⁵ Henvises til i dokumentet: Frikirken, «Hva er Frikirken?»; tilgjengelig på <http://trondheim.frikirke.no/sider/om-frikirken/hva-er-frikirken/75/>; besøkt 9. mai 2013.

⁵⁶ Frikirken, «Diakonal handlingsplan»; tilgjengelig på <http://www.frikirken.no/files/12.11-Utredninger-Diakonal-handlingsplan.pdf>; besøkt 10. mai, 2.

folk har opplevd å være ny i TF, men understreker at kirkekaffen også kan være en negativ opplevelse dersom man ikke blir sett. Det er derfor i senere tid opprettet to inkluderingstiltak spesielt rettet mot nye kirkegjengere, nemlig «kaffeengler» og «Newcomers' corner», som vi skal se nærmere på i det følgende.

3.4 Eksisterende tilrettelegging for en inkluderende kirkekaffe

Jeg vil her beskrive inkluderingstiltakene som fantes under kirkekaffen da intervjuene ble utført, ifølge den informasjonen jeg har fått gjennom informantene. Jeg konsentrerer meg om tiltakene som var spesielt rettet mot nye kirkegjengere.

3.4.1 Nykommerhjørnet

Inntil midtveggen i kirkesalen står det et lite rundt bord. Over bordet er det et skilt med teksten «Newcomers' corner» (Nykommerhjørnet). Under kirkekaffen er dette ment å være et sted hvor de nye kan henvende seg og få en prat og relevant informasjon om menigheten, og det opplyses av og til om dette under gudstjenestene. Kirkeverter skal bytte på å stå her, slik at bordet alltid er betjent.

3.4.2 Vertene

Informantene forteller at det er enkelte faste kirkegjengere i TF som i særlig grad tar seg av nykommerne. Begrepet «vert» benyttes både i dokumentet «Bli kjent med Frikirken» og av flere av informantene, og det virker som om det brukes for å betegne personer som tar ansvar for å inkludere de nye. Bjerkholt sier eksempelvis: «Vi ønsker at gjester skal bli verter, det vil si at de ser etter nye, snakker med nye, inviterer nye inn i grupper eller med seg hjem. At det skal være et DNA i Frikirken». Jeg velger derfor å bruke begrepet vert på dem som aktivt oppsøker nykommerne, i henhold til pastorens definisjon. De jeg kaller «verter», er altså ikke nødvendigvis de som offisielt sett er kirkeverter, men de som ser etter nye personer for å snakke med dem og/eller gi dem en invitasjon. Når det gjelder begrepet gjest, kan det virke som om dette ikke brukes av TF i sammenheng med fartstid. Jeg synes gjest kan være en mulig metafor på folk som ikke prioriterer nykommere. Jeg vil imidlertid skille begrepet i to, og definere nykommerne som «nye gjester», og de faste som prioriterer å snakke med kjente, for «stamgjester». Etter denne inndelingen kan alle informantene mine plasseres i én av de følgende kategoriene:

- A) Nye gjester: Nye kirkegjengere som ikke opptrer som verter. Blant disse er de «helt nye», som kun har vært i menigheten 1-2 ganger.
- B) Stamgjester: Faste kirkegjengere som ikke opptrer som verter
- C) Verter: Faste kirkegjengere som opptrer som verter

I tillegg kan det hende at det finnes en mindre gruppe med nye kirkegjengere som opptrer som verter. Ettersom dette ikke forekom blant informantene, og de heller ikke henviste til slike personer, har jeg ikke valgt å lage et begrep for eventuelle personer som tilhører en slik gruppe.

I begrepene ny gjest, stamgjest og vert ligger det ikke noe evaluerende eller konstant, men en beskrivelse av den rollen informantene oppga at de pleide å ta under kirkekaffen i den perioden jeg gjorde intervjuene. Det er sannsynlig at de samme personene som vanligvis er stamgjester på kirkekaffen, opptrer som verter andre steder. Selv om generelle holdninger ikke kan forutsi en spesifikk atferd, kommer de til uttrykk gjennom handlinger. Hvilke handlinger det gjelder, varierer fra person til person.⁵⁷ Flere av stamgjestene oppgir også at de tidligere selv har tatt vertsrollen under kirkekaffen, og to gir uttrykk for at de ennå gjør det en sjelden gang.

I henhold til mine informanternes beskrivelse av sin egen atferd, havner pastorene og to av de andre faste kirkegjengerne i kategorien verter. Bjerkholt blir av de fleste informantene omtalt som en som tar seg av de helt nye etter gudstjenesten, og dette samsvarer med hans egen beskrivelse av sin prioritering. Bjerkholt sier at han vanligvis fokuserer «i vidvinkel» og er spesielt oppmerksom på ukjente ansikter. Jellestad forteller at han prioriterer like mye de som er helt nye og de som har vært innom av og til det siste året. I samtalene er han opptatt av å være til stede. For øvrig er han med og speider etter de helt nye, slik de andre vertene gjør. Alle de andre informantene enn vertene oppgir at de vanligvis kun speider etter personer de kjenner.

Jeg har ikke oversikt over hvor mange som tar vertsrollen under kirkekaffen. Noen av informantene nevner en gruppe på omtrent 15 personer som ble kalt «kaffeengler», og som i senere år har hatt et særlig ansvar for å snakke med de nye. Dette har ifølge informantene vært vellykket. Informantene oppgir sprikende svar på hvorvidt denne ordningen fremdeles er i funksjon. Særlig informanter fra ledelsen er usikre på dette.

---

⁵⁷ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 258.

3.4.3 Lavterskeltilbud for de unge i forlengelsen av kirkekaffen

Like etter kirkekaffen er det vanligvis et uformelt tilbud for de unge i menigheten om å dra et annet sted for å spise middag sammen og bli bedre kjent. Tilbudet heter «Ung, Sulten og Sosial» (heretter USS), og tittelen definerer felleskriteriene man bør ha for å delta. De tre informantene som var unge og norske, beskrev alle dette stedet som et forum hvor de syntes det var enkelt å få sosialt nettverk og føle seg inkludert.

3.5 Informantenes generelle holdning til inkludering av nykommere

Ajzen og Fishbein definerer en holdning som en «evaluering av et objekt, konsept eller en atferd langs en dimensjon som viser favør eller disfavør, at en synes noe er godt eller dårlig, at en liker eller misliker noe» [min oversettelse].⁵⁸ Evaluering av et objekt eller konsept kalles «generell holdning», mens evaluering av en atferd kalles «spesifikk holdning til atferd». Ifølge Ajzen og Fishbein har den faktiske atferden større samsvar med den spesifikke holdningen til atferden enn med den generelle holdningen til det aktuelle objektet eller konseptet. Dersom en person har en negativ holdning til en minoritetsgruppe, som for eksempel innvandrere, vil dette altså ikke nødvendigvis avgjøre om han ansetter en innvandrer eller ikke. I en slik situasjon er det viktigere hvilken holdning har til nettopp det å ansette en innvandrer, og denne spesifikke atferdsholdningen påvirkes av en rekke bakgrunnsfaktorer, hvor den generelle holdningen inngår som én i rekken.⁵⁹ Ajzen og Fishbein oppgir at generelle holdninger i mange forskningsprosjekter har vært den eneste atferdstypen som har blitt behandlet under atferdsforskning. De mener at dette har ført til at mange sosialpsykologer tidligere har betvilt at det er en nær sammenheng mellom holdning og atferd.⁶⁰ Samtlige av informantene som besvarte de gjeldende spørsmålene, oppgir at de er opptatt av inkludering og at de mener alle i menigheten har medansvar for at menigheten skal inkludere nykommerne på kirkekaffen. Jeg tolker dette slik at de har en generell positiv holdning til konseptet inkludering under kirkekaffen.

3.6 Sammendrag

TF er en menighet som lenge har vært opptatt av inkludering, og som har gjennomført prosjekter for at alle skal føle seg inkludert. Tiltakene har ifølge informantene vært positive. I de siste årene har det blitt startet to tiltak spesielt rettet mot de nye, nemlig en ordning med at

---

⁵⁸ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 78.

⁵⁹ Se figur 1, s. 18.

⁶⁰ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 259-260.

enkeltpersoner på en diskret måte prøver å inkludere de nye, samt et bord hvor nykommere kan henvende seg for å få informasjon. Det er usikkert om det første tiltaket ennå er i funksjon. Den oppsøkende inkluderingen i TF under kirkekaffen blir i begge tilfeller utført av en minoritet, bestående av pastorer og andre som tar vertskapsrollen. De organiserte kirkevertene kan tenkes å være blant disse når de utfører sin tjeneste. Ledelsen har imidlertid et mål om at menigheten skal være preget av at de faste kirkegjengerne opptrer som verter under kirkekaffen.

4. Hva er inkluderende atferd på kirkekaffen?

4.1 Innledning

Slik jeg nevnte i første kapittel, definerer jeg sosial inkludering av nykommere på kirkekaffen som det å motvirke ensomhet og skape sosiale nettverk. Hva er det ifølge informantene som motvirker ensomhet og skaper sosiale nettverk? Hva er kulturelt betinget og hva synes å gjelde samtlige? Hvordan kan de faste kirkegjengerne forstå de nyes sosiale behov? Disse spørsmålene skal jeg besvare i dette kapitlet. Det er verdt å presisere at funnene er utledet av konversasjoner, og at det er helheten av det personene har sagt om temaet som er grunnlaget for hvilken kategori jeg har plassert den enkelte i.

4.2 Inkludering –et populært, men uklart begrep

Sosial inkludering er et begrep som brukes ulikt i politiske, pedagogiske og humanitære sammenhenger.⁶¹ Det synes heller ikke å være en enhetlig definisjon av begrepet innenfor noen av disse arenaene. Mirjam Harkestad Olsen har skrevet om dette i sin doktoravhandling i 2012, og utarbeidet en oversikt over ulike faktorer som man bør ta med når man analyserer inkluderingsbegrepet. Denne er gjengitt her:

Figur 3: Modell for analyse av inkluderingsbegrepet

⁶¹ Mirjam Harkestad Olsen, «Inkludering. Hva, hvordan og hvorfor», *Bedre skole* 3 (2010) 58-63; Røde Kors, «Sosial inkludering»; tilgjengelig på <http://www.rodekors.no/vart-arbeid/omsorg/sosial-inkludering/>; besøkt 9. mai 2013; Helse- og Omsorgsdepartementet, «Proposisjon til Stortinget. 1 S»; tilgjengelig på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/regpubl/prop/2009-2010/prop-1-s-20092010/8/6.html?id=580398>; besøkt 9. mai 2013.

I dette kapitlet vil jeg diskutere inkluderingens «hva». I kapittel 7 vil jeg ta for meg «hvordan», og i tillegg kort komme inn på «hvorfor».

Begrepet inkludering brukes på mange ulike nivåer og er avhengig av ulike aktører på de ulike nivåene. På kirkekaffen i Trondheim Frikirke fokuserer jeg på både det personlige nivået og på institusjonsnivået. Menigheten består av mange ulike nettverk, og under intervjuene oppga informantene at det å føle seg inkludert i et nettverk eller en gruppe i menigheten hadde sammenheng med hvorvidt de følte seg inkludert i selve menigheten under kirkekaffen.

Inkludering kan ifølge Olsen i tillegg ha fem ulike fremtredelsesformer; ideologisk, formelt, oppfattet, gjennomført eller erfart.⁶² I denne masteroppgaven har jeg startet med den ideologiske og den formelle inkluderingen i kapittel 3. Jeg tar for meg den oppfattede og den erfarte inkluderingen i dette kapitlet. Deretter skal jeg sammenligne den ideologiske og den gjennomførte inkluderingen i kapittel 5. I kapittel 6 og 7 skal jeg se på hva som fører til gjennomført inkludering, og hvordan man kan legge til rette for at flere faste kirkegjengere har en slik atferd.

Det å føle seg ensom er en subjektiv opplevelse. Det emosjonelle og subjektive aspektet er noe som også nyere offentlige dokumenter fra regjeringen tar utgangspunkt i når det gjelder inkludering, ved for eksempel å ha et mål om at alle innvandrere «kjenner seg inkludert».⁶³ Dette perspektivet på sosial inkludering forutsetter at den som skal inkludere har en viss kunnskap om andre menneskers behov. Ut fra informantenes beskrivelser av hva som for dem er inkluderende atferd, vil jeg se etter hva som er subjektivt og hva som synes å gjelde alle i utvalget. Jeg vil se om eventuelle fellestrekk samsvarer med teorier fra sosialpsykologien, og således kan antyde noe om hva som oppleves inkluderende for nye kirkegjengere generelt. Mitt brede spekter av informanter øker sannsynligheten for at jeg finner store variasjoner på det som er subjektivt betinget, og at det derfor vil være lettere å skille dette fra eventuelle mer grunnleggende felles sosiale behov.

4.3 Bakgrunnsfaktorer påvirker hva som oppleves inkluderende

Det er store forskjeller på mine informanter når det gjelder hvorvidt de føler seg inkludert i TF. Jeg har prøvd å finne ut om det er særskilte faktorer som synes å spille inn. Materialet mitt avdekket i særlig grad en sammenheng mellom hvordan informantene føler seg inkludert

---

⁶² Olsen, «Inkludering. Hva, hvordan og hvorfor».

⁶³ Osmund Kaldheim m.fl., *Bedre integrering: mål, strategier, tiltak*, (NOU 2011:14, Oslo: Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011), 311.

og deres kirkebakgrunn og hilsekultur. Jeg har ikke regnet pastorene med i disse oversiktene, ettersom de alltid har vært ansatt når de har gått i menigheten.

4.3.1 Hilsekultur

Jeg har inndelt informantene i to hovedkategorier når det gjelder geografisk bakgrunn; nemlig europeisk og ikke-europeisk bakgrunn. Det er flere grunner til at jeg ikke er mer spesifikk. For det første er den tradisjonelle inndelingen mellom vestlige og ikke-vestlige ikke lenger tilrådelig. For det andre har jeg tatt hensyn til konfidensialiteten. For det tredje er det et skille mellom mine europeiske og ikke-europeiske informanter når det gjelder en del oppfatninger om hvordan TF er og hvordan en menighet ideelt sett skal være. Slik Fred Edmund Jandt viser, er det ikke noe klart skille mellom Europa og resten av verden når det gjelder de ulike kulturelle verdiene.⁶⁴ Det er altså noe tilfeldig at mitt utvalg kan deles så tydelig på en slik måte.

De europeiske informantene nevner ikke hilsingen som et særlig problem. De som ikke føler seg inkludert, ønsker at flere skal ta kontakt med dem, men de fokuserer på behovet for personlige relasjoner og ikke konvensjoner.

Informantene med ikke-europeisk bakgrunn synes derimot å ha utfordringer med å forstå og tilpasse seg hilsekikkene i TF. Disse informantene er fra tre ulike kontinenter, begge kjønn og to ulike generasjoner. Tre av dem har bakgrunn i en mer uformell kirkekultur enn TF. Disse uttrykker en forventning om at folk man har snakket med tidligere, skal hilse hver søndag man møter dem igjen i kirken.

Den ene informanten forteller at når hun har hilst på en person, har hun ofte opplevd at vedkommende ikke svarer. Hun forteller at hun blir såret når folk ikke hilser: «Bare de i eldsterådet snakker med meg, andre diskriminerer, de ser på meg og går rett forbi». Hun forteller videre at hun etter hvert har blitt mer selektiv: «Nå hilser jeg bare på dem som jeg kjenner og som hilser tilbake. Jeg har tatt etter dem, for det er slik samfunnet er».

Den andre informanten sier gjentatte ganger at han ikke forstår hvorfor folk ikke hilser på ham. Han sier: «Det er som en prosess. Den første gangen du kommer blir du tatt hjertelig imot, men så begynner de å se etter en annen nykommer». Disse to oppgir at de følte seg velkomne i begynnelsen, fordi mange hilste på dem. De synes TF er flink til å ta imot de som

---

⁶⁴ Fred Edmund Jandt, *An Introduction to Intercultural Communication. Identities in a Global Community* (San Bernardino: Sage Publications, 2007), 159-181.

er helt nye, men mener at de norske, faste kirkegjengerne sitt ønske om kontakt opphører etter hvert.

Den tredje informanten forteller at han lett kan føle seg oversett når folk han har hilst på tidligere ikke snakker med ham, dersom han står alene. Han forteller om et eksempel: «Jeg stod ved bordet og drakk te og spiste to kjeks og prøvde å få øyekontakt med noen. Folk som jeg hadde hilst på tidligere, så meg ikke. Da gikk jeg bare». Han oppgir at han aldri har følt seg inkludert på kirkekaffen. Han sier at det er sjelden folk kommer bort til ham, og at det derfor er ubehagelig å komme alene til TF. Han forteller at han hadde fått en del informasjon om den norske kulturen på forhånd, og at dette gjorde at han ikke ble så skuffet. Han føler seg uansett ikke inkludert.

De eldre i menigheten, samt eldsterådet og deres ektefeller, blir nevnt som de norske, faste kirkegjengerne som har vært mest inkluderende ovenfor disse tre utlendingene over tid. De ikke-europeiske informantene sier at utlendinger er flinkere å ta kontakt med andre fremmedkulturelle, men de presiserer at det er viktig å ha mye kontakt med nordmenn for virkelig å føle seg inkludert i menigheten.

Den siste ikke-europeiske personen har ikke bakgrunn i en mer uformell kirke enn TF. Hun uttrykker imidlertid også en frustrasjon over hilsekulturen, men på en annerledes måte. Hun synes at nordmenn er høflige og hilser, men at de ikke går inn i en samtale. Hun gir uttrykk for at folk fra hennes land ønsker å snakke personlig med folk når de først hilser.

Alle informantene med bakgrunn i ikke-europeisk frikirkeliv beskriver menighetene i hjemlandene sine som fellesskap der de nye får positiv oppmerksomhet av mange. For de ikke-europeiske informantene med bakgrunn i en mer uformell kirkekultur enn TF er altså hyppigheten på hilsingen i TF for lav. For den ikke-europeiske informanten med formell kirkebakgrunn er den sosiale betydningen av en hilsen vanskelig å forstå. Slik Thomas Hylland Eriksen beskriver i boken *Typisk norsk*, vurderes nordmenn på ulike vis av personer fra ulike kulturer.⁶⁵ Mange amerikanere mener eksempelvis ifølge Dag Album at nordmenn er sjeldnere innstilt på å hilse på ukjente enn de selv er, og dermed regnes personer fra Norge i starten som «kalde, reserverte og innesluttede» ovenfor fremmede.⁶⁶ En slik vurdering er også noe Turid Ekeland tar opp i sin masteroppgave, hvor hun også refererer til at Johanne Gullaksen har kommet frem til lignende konklusjon:⁶⁷

---

⁶⁵ Thomas Hylland Eriksen, *Typisk norsk* (Oslo: C. Huitfeldt Forlag, 1993), 66-97.

⁶⁶ Helle Skjervold, «Når skal man egentlig hilse?», *Aftenposten*, 16. juli 2011.

⁶⁷ Ekeland nevner én person til som hun sier har funnet det samme, dvs. Signe Myklebust. Ettersom Myklebust har skrevet om integrering og ikke inkludering, har jeg ikke referert direkte til hennes oppgave.

Mange av innvandrerne kommer fra kulturer der terskelen er betydelig lavere for å ta kontakt og snakke med fremmede. De leser vår kultur, også menighetens, med sitt sett av kulturelle «briller». Dersom menigheten oppleves som kald og avvisende etter egen målestokk, er sjansen stor for at de ikke kommer tilbake.⁶⁸

Dersom de fleste av utlendingene i en menighet kommer fra kulturer som er mer imøtekommende enn den norske, vil de altså kunne oppleve norske kirkegjengere som uforståelig usosiale.

Det kan også tenkes at selve måten man hilser på blir gjensidig misforstått av enkelte kirkegjengere. I noen kulturer er det for eksempel vanlig alltid å håndhilse hver gang man møtes, mens i andre kulturer prøver man ofte å unngå å se den man snakker med i øynene.⁶⁹ Kan det hende at de norske, faste kirkegjengerne har hilst på utlendinger i menigheten uten at utlendingene har oppfattet det? Slik Dahl påpeker, er nonverbale tegn ikke universelle.⁷⁰ I boken *Asylsøker i velferdstatens venterom* finner vi eksempel på hvor lett det er for innvandrere å tolke nordmenns kroppsspråk i verste mening.⁷¹ Album sier at «et enkelt utveksling av 'hei' er viktig fordi det bekrefter fellesskap mellom fremmede ... en måte å anerkjenne hverandre på, å si til den andre at jeg har sett deg, vi to lever i samme verden». Han forklarer at hilsekulturen er basert på intuisjon og vanskelig å forklare, og at det derfor er vanskelig å vite når folk fra andre kulturer forventer at man hilser. Album mener at det kan få dramatiske konsekvenser for forholdet om man ikke gjør det som forventes av den andre.⁷² Utlendinger kan altså lett bli fornærmet av nordmenns hilsekikker. Siden det i artikkelen ikke spesifiseres at «fremmede» er det samme som fremmedkulturelle, tolker jeg det slik at dette begrepet er myntet på generelt ukjente. Nordmenns avmålnhet blir imidlertid særlig påfallende for utlendinger som er vant til en annen hilsekultur, slik mine informanternes utsagn også tyder på.

4.3.2 Kirkebakgrunn

Jeg har funnet en sammenheng mellom de europeiske informantenes opplevelse av å være inkludert, og deres egen kirkebakgrunn. Informantene kan kategoriseres etter følgende ulike kirkebakgrunner:

---

⁶⁸ Ekeland, *Salig blanding*, 90.

⁶⁹ Dahl, *Møter mellom mennesker*, 111-122.

⁷⁰ Dahl, *Møter mellom mennesker*, 111-125.

⁷¹ Erlend Paasche og Arne Strand, *Asylsøker i velferdsstatens venterom* (Oslo: Universitetsforlaget, 2012), 129-131.

⁷² Skjervold, «Når skal man egentlig hilse?».

- A) Ingen annen kirkebakgrunn enn TF
- B) Folkekirkebakgrunn⁷³
- C) Mer uformell kirkebakgrunn enn TF

Denne inndelingen er basert på hvilken kirke informantene i voksen alder eventuelt gikk i før de kom til TF, ettersom jeg ikke har oversikt over alle kirkene de har gått i. Det er altså mulig at noen av informantene har erfaring fra flere av disse kategoriene, og at de har blitt mye påvirket av den kirkekulturen de eventuelt deltok i under oppveksten. Likevel er det rimelig å anta at de fleste har sin hovedbakgrunn i ett av disse tre kirkemiljøene, og at de i voksen alder har deltatt her før de kom til TF. Dette gir informantene også uttrykk for selv.

Samtlige av gruppene inneholder minst tre representanter, begge kjønn, flere generasjoner og har god spredning på fartstid i TF. Pastorene regnes ikke med i denne gruppeinndelingen, ettersom de ikke har opplevd å være nykommere i TF uten å ha en ansettelse i menigheten.

Åtte av informantene hadde enten bakgrunn i europeisk folkekirke, eller ingen annen kirkebakgrunn enn TF. Sju av disse følte seg inkludert da de kom til TF, selv om bare én person hilste på dem. Folkekirkene de kom fra, hadde alle et sterkt liturgisk preg. Dette er en forskjell fra personene med bakgrunn i ikke-europeisk frikirkeliv, som gav uttrykk for at flere personer måtte hilse for at de skulle føle seg velkomne. Det kan tyde på at en hovedreferanse i europeisk liturgisk kirke fører til lavere forventninger om at andre skal kontakte en etter gudstjenesten, fordi man ikke er vant til dette fra før. Den ene personen som sa at hun ikke følte seg inkludert, mente det hadde mye med hennes egen personlighet å gjøre. Hun sa at for henne var det en lang prosess å få et nytt sosialt nettverk og at hun lett følte seg underlegen. Samtidig oppga hun at hun alltid gikk på kirkekaffen, selv om hun ennå ikke hadde fått oppfylt sitt håp om å bli godt kjent med noen der. Hun sa at hun ikke hadde blitt avvist de gangene hun selv hadde tatt initiativ til å snakke med noen, men at hun savnet at andre tok det første steget. Dette unntaket illustrerer at mennesker er komplekse, og at vi ikke med sikkerhet kan bedømme en persons tanker om et tema ut fra kunnskap om én av vedkommendes tidligere kulturer. For denne var det noe annet som var viktigere enn kirkebakgrunn med tanke på behov og forventninger under kirkekaffen. Samtidig er det ikke utenkelig at personens tålmodighet i påvente av å finne en venn kan ha sammenheng med at

---

⁷³ Kirke som i prinsipp omfatter hele folket, er basert på barnedåp og omfatter alle som ikke er utmeldt. Definisjonen er basert på: Haakon Flottorp, «Folkekirke»; *Store norske leksikon*; tilgjengelig på <http://snl.no/folkekirke>; besøkt 10. mai 2013.

hun ikke er så vant til at relasjonsbygging skjer raskt i en menighet. Slik kan hun kanskje tenkes å likevel være påvirket av sin tid i folkekirken. Dette blir imidlertid bare spekulasjoner.

Informantene med en mer uformell kirkebakgrunn enn TF, i denne sammenheng europeisk frikirkelig bakgrunn,⁷⁴ oppgir at det å komme inn i et mindre gruppefelleskap er noe som gjør at de lettere føler seg inkludert. De understreker at en personlig invitasjon er viktig. Tre av informantene i denne gruppen forteller at de selv ikke føler seg inkludert. To av disse påpeker at noen av de faste kirkegjengerne burde invitere dem inn i et mindre gruppefelleskap. De andre tre informantene forteller at de har kommet inn i en gruppe, og at dette er grunnen til at de føler seg inkludert. Å bli kjent i grupper er for øvrig et sentralt prinsipp i mange frikirker idag.⁷⁵ Jeg skal nå analysere dette nærmere.

4.4 Kulturfiltermodellen og behovet for kultursensitivitet

Slik vi har sett, synes hilsekultur og kirkelig bakgrunn å påvirke i hvilken grad informantene føler seg inkludert. Europeerne uten mer uformell kirkebakgrunn føler seg alle inkludert, med ett unntak. Noen europeiske informanter med frikirkelig bakgrunn har kommet inn i en gruppe gjennom en personlig invitasjon. Disse har god oppfatning av menighetens inkluderingsnivå, mens de resterende med samme bakgrunn ikke har det. Samtlige informanter med ikke-europeisk bakgrunn opplever at de ikke er inkludert ettersom få personer hilser på dem, men noen tilføyer at de ble godt tatt imot helt i starten. Her følger en tabell av funnene:

Fornøyd	Misfornøyd	Misfornøyd
Europeer uten mer uformell kirkebakgrunn	Europeer med mer uformell kirkebakgrunn	Ikke-europeer

Tabell 1: Kirkebakgrunn, geografisk bakgrunn og hvorvidt informantene føler seg inkludert

Den diagonale streken viser at de europeiske informantene med uformell kirkebakgrunn er todelt. Her er det de som har tilhørighet til en organisert gruppesammenheng, i dette tilfellet USS eller cellegruppe⁷⁶, som gir uttrykk for at de føler seg inkludert. Det er viktig å

⁷⁴ Med «frikirkelig» menes det menigheter som ikke tilhører folkekirken.

⁷⁵ Wikipedia, «Cellegruppe»; tilgjengelig på <http://da.wikipedia.org/wiki/Cellegruppe>; besøkt 9. mai 2013.

⁷⁶ I Trondheim Frikirke kalles cellegruppene for «vekstgrupper». Jeg velger imidlertid å bruke det mer anvendte ordet «cellegrupper». Se fotnote 75 for forklaring av begrepet.

understreke at jeg ikke har tatt med det ene unntaket, en fast kirkegjenger med europeisk folkekirkelig bakgrunn som ikke er fornøyd. Selv om hun er den eneste blant informantene som ikke passer inn i skjemaet, er det teoretisk mulig at hun representerer en større del av menigheten.

Materialet mitt viser at opplevelsen av å bli inkludert påvirkes av informantenes kirkebakgrunn og hilsekultur. I mange tilfeller overlapper disse to kategoriene hverandre. Flere informanter poengterer selv at det er deres tidligere kirkeerfaring som er sammenligningsgrunnlaget deres. I Dahls kulturfiltermodell som ble presentert i kapittel 2, ser vi at tegn tolkes gjennom kulturfiltre som er basert på tidligere erfaring og sosialisering. Jo større forskjell det er på avsenders og mottakers kulturelle identitet, altså deres erfaringsbakgrunn, verdiprioriteringer og sosiale betingelser, jo større sannsynlighet er det for feiltolkning. Dette kan forklare hvorfor de ikke-europeiske informantene i særlig grad var skuffet over at så få personer tok initiativ til å snakke med dem og hilse på dem. De faste kirkegjengernes forsøk på å inkludere de nye kirkegjengerne oppfattes lettest når tegnene som brukes er kjente for dem.

Jeg har foruten kirkebakgrunn sammenlignet opplevd inkludering med faktorene kjønn, alder, førsteinntrykk, hvorvidt deltakerne kom alene, når i semesteret de kom, og i hvilken grad de hadde norsk kulturkunnskap fra før. Ingen av disse faktorene viste noen tydelig sammenheng med opplevd inkludering. Siden jeg ikke har utført en kvantitativ studie over slike korrelasjoner, kan faktorene likevel tenkes å ha betydning. I tillegg finnes det en uoversiktlig lang rekke av potensielt viktige kulturer ettersom det hele tiden oppstår nye nettverk i samfunnet. Hver dag opprettes det for eksempel nye Facebook-grupper som man kan melde seg inn eller ut av. Derfor er det usannsynlig at kvantitativ forskning uansett ville kunne gi en oversikt over de viktigste bakgrunnsfaktorene for hva man opplever som inkluderende. I tillegg er det ikke mulig å vite på bakgrunn av utseende hvilken kombinasjon av kulturer den enkelte nye kommer fra. Av disse grunnene er det viktig å ha en åpen og utprøvende holdning når man ønsker å finne ut den enkeltes forventninger til mottakelse. Dette inngår i begrepet kultursensitivitet, som vi nå skal se nærmere på.

Ettersom TF ser ut til å definere inkluderingsarbeid som en del av kirkens omsorgarbeid, vil det være aktuelt å forstå hvordan man best mulig kan hjelpe alle typer mennesker til å komme inn i fellesskapet. Slik Dahl presiserer, er hvert menneske del av en rekke ulike kulturer.⁷⁷ Det

---

⁷⁷ Dahl, *Møter mellom mennesker*, 19-20.

innebærer at man har mange ulike filtre basert på sine ulike gruppetilhørigheter eller kulturer. Tidligere menighetstilhørighet og hilseskikker utgjør to kulturelle identiteter som gjør at informantene bevisst eller ubevisst forventer eller ønsker lignende opplevelser i TF. Dersom de faste kirkegjengerne har kunnskap om at slike faktorer sannsynligvis påvirker forventningene man har til menigheten, kan de bruke dette som grunnlag for utforskende spørsmål, som for eksempel «Har du gått i noen menighet tidligere?» og «Hvordan hilste man på hverandre der?». Dette vil gjøre det enklere å forstå nykommerne. Man vil lettere bli i stand til å gjøre det som skal til for at de føler seg inkludert, eller hjelpe dem til å endre sine forventninger. Informanten fra europeisk folkekirke som ikke føler seg inkludert, uttrykker at det ville være lettere å bli en del av fellesskapet hvis de faste oftere tok kontakt med de nye på en åpen måte. Hun foreslo at dette kunne skje ved å «spørre hvordan de har det og spørre om de trenger noe for å bli inkludert». Dette kan tyde på at hun ønsker at andre ikke skal regne med at de forstår hennes sosiale behov uten å undersøke ved å spørre henne selv.

Selv om samtlige ikke-europeiske gir uttrykk for at de forstår at den norske kulturen er årsak til at de ikke får oppfylt sine ønsker om sosialt fellesskap under kirkekaffen i TF, uttrykker de frustrasjon over situasjonen. Flere sier at kulturforståelsen de har om Norge er årsaken til at de likevel har fortsatt å gå i menigheten, og at TF tross alt er bedre enn mange andre sosiale sammenhenger i Norge. Ifølge intervjumaterialet mitt endrer ikke kulturforståelse på de sosiale ønskene, men det kan dempe forventningene såpass mye at man ikke tar avvisning like personlig og at man blir værende selv om man ikke føler seg inkludert.

4.5 Nykommerhjørnets effekt og behovet for refleksjon

I forrige kapittel beskrev jeg inkluderingstiltaket «Newcomers' corner», på norsk Nykommerhjørnet. Dette tiltaket hadde vart omtrent et år da studien min ble gjort. Under intervjuene spurte jeg de ulike informantene om hvordan de vurderte nytteverdien av Nykommerhjørnet. I dette kapitlet skal vi se hvordan fartstiden i TF påvirket hvordan informantene vurderte nytteverdien av dette. Jeg har delt informantgruppen inn i nye og faste kirkegjengere, og disse gruppene har jeg delt videre inn i personer som føler seg inkludert og personer som ikke føler seg inkludert. Igjen holdes pastorene utenfor analysen, denne gangen fordi de har et mer oversiktlig og nyansert bilde enn de øvrige informantene.

Blant de faste kirkegjengerne er det ulike oppfatninger om Nykommerhjørnets effekt. De faste som følte seg inkludert er i hovedsak positive. Fire personer mener at Nykommerhjørnet fungerer tilfredsstillende, og dette begrunnes med at skiltet er lett å lese

eller at mange nye kirkegjengere tilsynelatende benytter seg av tilbudet. En av dem gjentar flere ganger at skiltet er stort. En del personer mener at ordningen fungerer delvis. De faste som ikke følte seg inkludert, er negative til eller usikre på nytteeffekten av tiltaket. Den som er mest negativ, mener at skiltet er for lite og ikke nok informativt, og at hjørnet er for dårlig bemannet.

Blant de seks informantene som hadde gått i TF i inntil ett år, var det ingen som sa noe positivt om Nykommerhjørnet. To av dem mente det ikke var attraktivt å oppsøke dette stedet. Den ene begrunnet det med at det var ydmykende å trenge hjelp, og den andre med at Nykommerhjørnet er på et sted med mye gjennomtrekk av folk, og at hun har inntrykk av at standen ofte er ubemannet. De andre fire visste ikke hva Nykommerhjørnet var før jeg forklarte det. Her følger en tabell over funnene:

Faste som ikke føler seg inkludert	Fungerer ikke / usikker	Fungerer ikke / usikker
Faste som føler seg inkludert	Fungerer bra/middels	Fungerer bra/middels
Nye	Fungerer ikke	Fungerer ikke
	Med bakgrunn i en mer uformell menighetskultur	Uten bakgrunn i en mer uformell menighetskultur

Tabell 2: Oppfatningen av Nykommerhjørnets nytte sett i lys av fartstiden og hvorvidt man føler seg inkludert i menigheten

Som vi ser ut fra tabellen, ser kirkebakgrunn ikke ut til å påvirke informantenes opplevelse av Nykommerhjørnets effekt, ettersom denne ikke er overlappende med hvem som føler seg inkludert. Jeg har tatt med dette i tabellen for å vise hvor viktig det er å betrakte personer som sammensatt av en rekke ulike kulturer, hvor det varierer hvilke av disse som påvirker hvordan man tolker sanseinntrykk. I dette tilfellet kan det synes å være fartstid og hvorvidt man føler seg inkludert som har størst betydning.

Det er interessant å sammenligne svarene de to gruppene med ulik fartstid gir på hvorvidt Nykommerhjørnet fungerer. Siden konseptet var omtrent ett år gammelt da intervjuene ble utført, har de med fartstid over ett år ikke selv opplevd dette tilbudet utenfra. Det gjelder

samtlig av de faste kirkegjengerne blant mine informanter. De av disse som føler seg inkludert har en heller positiv oppfatning av menigheten. Kan dette komme av at de sannsynligvis har blitt introdusert for de gode hensiktene ved Nykommerhjørnet, samt at de har sett noen nye kirkegjengere oppsøke bordet? Har deres lange erfaring fra TF-kulturen gitt dem et filter som har gjort dem mindre i stand til å se ting fra perspektivet til dem som ikke føler seg inkludert? Dersom mine informanter er representative for resten av de nye kirkegjengerne i menigheten, slik at det finnes mange ensomme på kirkekaffen som mangler sosialt nettverk i menigheten, kan det se ut som om de faste, inkluderte i for liten grad har reflektert over grunnene til sine antakelser om at Nykommerhjørnet er et effektivt inkluderingsverktøy. Imidlertid sier flere faste kirkegjengere at de har sett at de nye oppsøker Nykommerhjørnet, og mine resultater er derfor neppe representative. Likevel kan det se ut som om de faste overvurderer hvor enkelt det er for de nye å se skiltet, og hvor enkelt det er å oppsøke Nykommerhjørnet hvis de ser det. Det kan synes som om det tredje punktet i definisjonen av kultursensitivitet fra kapittel 2.6.1 vil være relevant her, nemlig det å være bevisst egen forutinntatthet og maktforholdet mellom en selv og andre. Ettersom ingen av de faste som selv er inkludert, nevner at det kan være ubehagelig og ydmykende for de nye å oppsøke Nykommerhjørnet, kan det hende at de selv ikke har reflektert nok rundt hvordan det er å komme som ny til menigheten, og hvorvidt de selv ville ha benyttet seg av et slikt tilbud.

Materialet mitt antyder også en forskjell på norske og utenlandske kirkegjengere. Den eneste norske informanten som ikke visste hva Nykommerhjørnet var, var den personen som hadde gått aller minst i menigheten. Han sa at han hadde hørt om det, men ikke sett det. Alle de tre utenlandske informantene stilte seg imidlertid spørrende til hva Nykommerhjørnet var. Slik vi så i kapittel 2, viser kulturfiltermodellen at kommunikasjon ikke er en enveis overføring, men et tegn fra avsender som mottaker selv aktivt «fanger opp» og tolker. Det innebærer at mottaker spiller en sentral rolle for i hvilken grad en mening når frem. Det er sannsynlig at de norske informantene på grunn av flere felles kulturfilter med menighetens faste kirkegjengere, har lettere for å «fange opp» tegn som gis av faste kirkegjengere under kirkekaffen, og ikke minst å tolke dem slik de var ment.

4.6 Felles ønsker hos nåværende og tidligere nykommere på kirkekaffen

Informantene har fortalt hva som gjør at de selv føler seg velkomne under kirkekaffen når de er i den første etableringsfasen i en menighet. De tre konkrete faktorene som nevnes mest er folk som tar initiativ til å snakke med dem, personlige invitasjoner inn i grupper og varige

bekjentskap. Dette gjelder både de seks som ikke følte seg inkludert, og de tolv som følte seg inkludert. Vi skal nå se nærmere på disse tre punktene. Noen av spørsmålene som er bakgrunn for disse funnene, har bare nykommerne blant informantene besvart. Jeg vil spesifisere hvilke spørsmål det gjelder.

4.6.1 Å bli oppsøkt og snakket med

Det er sammenheng mellom de seks nye kirkegjengernes førsteinntrykk og antall oppsøkende de har møtt. De fleste nykommerne foretrekker at flere enn én kommer bort til dem. Kun én person gir uttrykk for at det er unødvendig at andre kommer bort til ham, og at han selv kan ta initiativ til å snakke med folk. Både nåværende og tidligere nykommere opplever det inkluderende når faste kirkegjengere stiller dem spørsmål og uttrykker glede over at de er der. De mener dette er uavhengig av hvorvidt de som oppsøker de nye føler at det er enkelt eller lystbetont å snakke med nykommere. Flere av de faste kirkegjengerne understreker imidlertid at de som oppsøker, må oppleve at det er viktig å snakke med de nye.

En del av informantene har forventning om at de faste kirkegjengerne skal huske hvem de har hilst på. Et par europeiske informanter med kort fartstid i menigheten, sier at de synes det er negativt dersom noen introduserer seg på nytt til dem flere ganger. De fleste ikke-europeiske informantene har blitt skuffet over at folk de har snakket med, ikke har hilst på dem i ettertid. Vi ser altså at det er viktig for de aller fleste informantene å bli oppsøkt i startfasen, men at det samtidig for mange bør skje på «rett» måte; de som oppsøker bør ha en holdning om at det er viktig, gi nykommerne positiv oppmerksomhet og etterpå huske samtalen nok til ikke å introdusere seg om igjen.

4.6.2 Å bli invitert inn i en aktuell gruppe

De fleste av nykommerne blant informantene oppgir at det har vært viktig for dem å bli invitert inn i en gruppe, uavhengig av om de har hatt mulighet til å delta eller ikke. En informant som ikke er kristen, forteller at han ble invitert med på en menighetstur en gang. Han oppgir at han syntes det var veldig hyggelig å bli spurt, selv om han ikke kunne bli med. Én informant mener at det burde være organisert slik at alle får tilbud om å være med i en gruppe. Hun poengterer at i en stor menighet «kan ikke alt kommuniseres fra talerstolen eller overlates til den enkelte». Det å ha tilhørighet i en gruppe gjør at enkelte av informantene føler seg mer trygge på kirkekaffen. Det beskrives som å ha en base å vende tilbake til og alltid ha noen å være med. I tillegg kan det tolkes som at den som inviterer har ønske om et

videre bekjentskap, og det kan dermed være bekreftende. Informantene som ikke har planer om å bli en del av TF, men bare går der sporadisk, signaliserer ikke behovet for å bli invitert inn i en gruppe. Ingen sier imidlertid at det er negativt å få en slik invitasjon. Ifølge sosialpsykolog Inge Bø er gruppetilhørighet viktig for identitet. Man skaper seg selv gjennom å delta i en gruppe. Derfor foretrekker man å være en del av en gruppe som man kan tenke seg bli identifisert med.⁷⁸ De fleste informantene som oppgir at de fikk en invitasjon, forteller at de fant seg til rette i denne gruppen. Det synes å være enighet blant mine informanter om at det er naturlig å være mest sammen med dem man har mest felles med. Det vil altså ikke være likegyldig hvilken gruppe man blir invitert inn i.

4.6.3 Dypere relasjoner

Det å få noen personlige bekjentskap, er noe de aller fleste informantene oppgir som nødvendig for å føle seg inkludert. Begge pastorene bekrefter en slik sammenheng. Samtlige fire informanter med ikke-europeisk bakgrunn oppgir at de mangler venner i TF. En norsk informant sier at hun i flere år har gått og ventet på å finne en likesinnet i TF som kan bli en personlig venn, og to andre uttrykker et ønske om at det oftere skal bli «noe mer» når de først kommer i snakk med en regelmessig kirkegjenger. Bjerkholt poengterer at det er forskjell på å være vert og venn, og at et vennskap i større grad forutsetter at man har en del til felles: «Du kan ikke oppheve den biologiske loven i en menighet; like barn leker best, også i en menighet». Bjerkholt eksemplifiserer dette med at jevnaldrende og folk fra samme land lettere får en nær relasjon. Han tror ikke at nykommere forventer et langvarig vennskap dersom en fast kirkegjenger for eksempel inviterer dem hjem på middag: «Man kan ikke organisere vennskap, bare møtepunkt. Kjemi og interesse er nødvendig for at det skal bli noe mer». Dette samsvarer med utsagn fra andre faste kirkegjengere. Bø bekrefter at kjemi eller gjensidig utbytte av en relasjon må til for at relasjonen skal være bærekraftig.⁷⁹ Samtidig har folk flest ikke plass til uendelig med personer i nettverket sitt.⁸⁰ De som har bodd lenge et sted, har dermed ofte ikke tid til å bygge dypere vennskap med flere, mens innflyttere og innvandrere ofte har et stort behov for større sosial kapital.⁸¹ Det kan altså være en utfordring for etablerte faste kirkegjengere å stadig bygge relasjoner til nye personer. I kapittel 7 skal jeg gi noen forslag til hvordan dette problemet kan løses.

---

⁷⁸ Bø, *Sosiale landskap*, 118-128.

⁷⁹ Bø, *Sosiale landskap*, 104-106, 179-182.

⁸⁰ Bø, *Sosiale landskap*, 107.

⁸¹ Bø, *Sosiale landskap*, 99-117.

Ifølge intervjuene er det altså tre prinsipper som gjør at informantene føler seg inkludert. Det synes å gjelde uavhengig av hvilke kulturer de er en del av. Kan dette tenkes å være universelle behov for nye kirkegjengere?

Mange amerikanske kirkelige ansatte har på bakgrunn av egne erfaringer skrevet om viktigheten av at nykommere blir oppsøkt, invitert inn i en gruppe og får varige relasjoner. Tim Dolan og Stephen Winzenburg er to av dem. Dolan skriver at kirkekaffen ofte er den mest ensomme plassen for de nye, fordi de som går fast i menigheten prioriterer å snakke med sine kjente og gjøre avtaler. Han skriver at mange nykommere derfor oppfatter en kirke som uvennlig. Dolan mener at de nye trenger å bli hilst på, invitert hjem til noen, og holdt kontakt med i etterkant.⁸² Winzenburg forteller om at han nylig har gjestet et dusinvis av evangeliske kirker, og at han har følt seg ignorert overalt. Få har vist oppmerksomhet utover et «hei». Han mener at de nye må identifiseres, oppsøkes og følges opp, på en måte der det ikke virker som om det skjer av plikt.⁸³ Når slike artikler sammenlignes med mitt materiale, kan det virke som om det er noe universelt i dette, særlig fordi mine informanter kommer fra fire ulike verdensdeler. Hvorfor kan ikke nykommerne introdusere seg selv når de kommer til en menighet? Og hvorfor føler man seg ekskludert dersom andre ikke prioriterer en, selv om man ikke vet grunnen til at man ikke blir oppsøkt?

Det ble i 2005 gitt ut et bind i sosialpsykologi med tittelen *The Social Psychology of Inclusion and Exclusion*. I innledningen beskrives her ekskludering på en slik måte at det kan tolkes som å gjelde alle som ikke inkluderes: «Forhold må nødvendigvis innebære at man inkluderer noen mennesker, men de skaper også grenser som per definisjon ekskluderer andre mennesker» [min oversettelse].⁸⁴ Videre forklares det at å bli ekskludert fører til negative følelser som sinne og frustrasjon, fordi det å ha nettverk er en del av å få identitet, anerkjennelse og tilhørighet.⁸⁵ Det er altså naturlig at personer som ikke blir oppsøkt på en kirkekaffe, tolker dette som at de blir ekskludert. Det å prioritere noe annet vil i følge denne definisjonen si at man ekskluderer de nye. Og når en ekskluderende holdning slik blir kommunisert, bevisst eller ubevisst, kan det medføre at de nye kirkegjengerne ikke tør å ta kontakt. Altså er de nye sosialt ekskludert når ingen hilser på dem, dersom de selv ikke er frimodige nok til å uansett ta initiativet. Blant mine informanter er det én nykommer som er fortrolig med å selv oppsøke folk, men han sier at han må «varme opp først» med å snakke

---

⁸² Tim Dolan, «So, You Think You are Friendly?», *Congregations* 1 (2011): 14-18.

⁸³ Stephen Winzenburg, «Matters of Opinion: Whatever Happened to Hospitality?», *Christianity Today* 6 (2000): 78-79.

⁸⁴ Dominic Abrams m.fl., «A Social Psychological Framework for Understanding Social Inclusion and Exclusion», i *The Social Psychology of Inclusion and Exclusion* (red. D. Abrams m.fl.; Psychology Press; New York, 2005), 1.

⁸⁵ Abrams, «Social Psychological Framework for Social Inclusion» 1-7.

med noen kjente. Det kan tenkes at det er vanskeligere for utlendinger å ta det første steget enn det er for norske, ettersom de kan ha problemer med å tolke kroppsspråk, og dermed lett kan tolke ting i negativ retning, slik jeg var inne på i forrige kapittel.

4.7 Definisjon av inkluderende atferd på kirkekaffen

Når jeg har snakket med mine informanter om hva som skal til for at de føler seg inkludert, har de vekselvis snakket om subjektive opplevelser av å være verdsatt, og objektive kriterier som handler om at andre tar initiativ til sosial kontakt. Dette samsvarer med Røde Kors sin definisjon av sosial inkludering; å motvirke ensomhet og skape sosiale nettverk.⁸⁶ Ensomhet er en subjektiv opplevelse, som jeg knytter til individuelle behov. Slik vi har sett, påvirkes disse opplevelsene av hvilke kulturer man er en del av og hvilken personlighet man har. De kan også påvirkes av andre bakgrunnsfaktorer, slik jeg nevnte i innledningen, deriblant kjønn og sosial status. Den objektive erfaringen av sosiale nettverk knytter jeg til gjensidig interaksjon med andre mennesker. Dette krever at de nye blir sett og oppsøkt, dersom de ikke tør å introdusere seg selv. Sosial inkludering er altså på samme tid noe individuelt og noe universelt. Dette gjelder for øvrig mange sosiale erfaringer, og det er derfor interkulturell kommunikasjon er mulig.⁸⁷ I introduksjonen av kapitlet om mellommenneskelige forhold i *The Social Psychology of Inclusion and Exclusion* beskrives inkludering på samme måte som noe som både er subjektivt og objektivt, og det refereres til «å bli og å føle seg ekskludert».⁸⁸

Vi ser altså at min definisjon av sosial inkludering på kirkekaffen, utledet fra definisjonen til Røde Kors, samsvarer både med mine informanters utsagn, empirisk baserte amerikanske tekster, og vitenskapelig forskning. Det innebærer at inkluderende atferd på den ene siden er å utføre handlinger som fører til sosiale nettverk, det vil si å oppsøke nykommere, invitere dem i en gruppe og bygge varige relasjoner med dem. På den andre siden vil inkluderende atferd innebære å ta hensyn til de nyes individuelle følelsesliv og prøve å finne ut hva som skal til for at de ikke føler seg ensomme, og ta hensyn til dette. Dette innebærer at man har en kultursensitiv holdning, der man ikke er forutinntatt, men bevisst på at alle mennesker er en unik sammensetning av ulike kulturer. Dahl gir noen råd til interkulturell kommunikasjon i *Møter mellom mennesker* som her er av relevanse, blant annet å unngå sjargong og være varsom med humor og temavalg.⁸⁹

---

⁸⁶ Røde Kors, «Sosial inkludering»; tilgjengelig på <http://www.rodekors.no/vart-arbeid/omsorg/sosial-inkludering/>; besøkt 9. mai 2013

⁸⁷ Dahl, *Møter mellom mennesker*, 21.

⁸⁸ Abrams, *Social Psychology of Inclusion*, 4.

⁸⁹ Dahl, *Møter mellom mennesker*, 217-222.

4.8 Sammendrag

Alle som kommer til en menighet, har ulike forventninger til hvordan en menighet skal være. Forventningene er basert på personenes ulike kulturfiltre, blant annet deres tidligere kirkekultur, hilsekultur og geografiske bakgrunn. Det kan være vanskelig å forstå behovene til folk med en annen bakgrunn. Disse problemene kan forminskes gjennom en kultursensitiv holdning hvor man både skaffer seg generell kulturkunnskap og samtidig spør i stedet for å anta. Det synes å være tre handlinger som samtlige av mine informanter opplever positivt når de er nye; at noen av de faste tar initiativ til å snakke, inviterer dem inn i et relevant gruppefellesskap, og at det utvikles dypere relasjoner. Dette bekreftes av andres empiriske funn. Denne tosidige forståelsen av inkludering med både et emosjonelt og et objektivt element samsvarer med sosialpsykologiske teorier om hva inkludering er. Jeg velger derfor å definere handlinger som motvirker ensomhet og skaper sosiale nettverk, som inkluderende atferd under kirkekaffen. Dette vil i praksis si å oppsøke, invitere, bygge relasjon og samtidig være sensitiv overfor den andres unike sosiale behov.

5. Generelle og spesifikke holdninger

5.1 Innledning

I dette kapitlet skal vi se at det er forskjell på de faste kirkegjengernes generelle holdninger til å inkludere nye kirkegjengere og deres spesifikke holdning til å prioritere å oppsøke dem under kirkekaffen. Jeg skal sammenligne atferden til dem som prioriterer å oppsøke de nye og dem som ikke gjør det, og jeg skal vise at flere av de sistnevnte har et misforhold mellom generell og spesifik holdning på dette området.

5.2 Informantenes ulike atferd overfor nykommerne

De fjorten faste kirkegjengerne blant informantene kan, slik jeg viste i kapittel 3, deles i to grupper med tanke på hvordan de forholder seg til nykommerne under kirkekaffen. Mens fire av de faste informantene speider etter nye kirkegjengere, oppgir de ti andre informantene at de prioriterer å se etter kjente. Vi skal nå se nærmere på hvilke spesifikke holdninger de to gruppene har til å prioritere å oppsøke de nye under kirkekaffen.

5.2.1 Vertene speider etter de nye

Fjorten av informantene har gått i menigheten i mer enn ett år. Av disse tar fire en vertskapsrolle under kirkekaffen. To av disse er pastorer. De andre to er faste kirkegjengere som har vært med i flere år.

Det er noen ulikheter mellom hvordan de to hovedpastorene prioriterer tiden under kirkekaffen. Bjerkholt sier at han først og fremst prioriterer nykommere, og at han lett kan avbryte en samtale med en kjent hvis han får øye på en ny person. Han forteller at han prøver å hilse på noen nykommere, og når han opplever det naturlig, forsøker han å koble dem med faste kirkegjengere han tror de ville likt å snakke med. Dette forklarer at Bjerkholt utmerker seg blant mange av informantene som den eneste som hilste på dem første gangen de var der, og som en rollemodell for hvordan man kan kommunisere en inkluderende holdning. Jellestad har sitt hovedansvar innenfor Alphakurset og fokuserer særlig på å følge opp tidligere deltakere herfra. Han ønsker å være til stede når han fører en samtale. I ledige stunder speider han også etter nye kirkegjengere. I tillegg til pastorene er det andre regelmessige kirkegjengere som utmerker seg som særlig observante og oppsøkende overfor nykommere, ifølge informantene. Et par informanter nevner begrepet «kaffeenglene», en gruppe

mennesker som har hatt et særlig definert ansvar for å snakke med de nye under kirkekaffen. Eldsterådet nevnes av flere informanter, men pastorene nevner også en rekke andre personer.

Det er sannsynlig at de fleste av stamgjestene er inkluderende i andre forum, selv om de ikke prioriterer å oppsøke de nye under kirkekaffen. Ajzen og Fishbein sier at det er vanlig at generelle holdninger samsvarer med generell atferd, uavhengig av hvorvidt de samsvarer med konkret atferd i en bestemt situasjon.⁹⁰ Det er dessuten mange ulike tjenester som foregår samtidig med kirkekaffen, for eksempel bevertning, forbønn og infodesk. Dersom andre informanter ikke hadde vært opptatt med sin tjeneste, ville flere av dem kanskje vært blant de første som oppsøkte nykommerne.

En annen potensiell forklaring på misforholdet mellom generell og spesifikk holdning, er at informantene kan ha oppgitt mer positive generelle holdninger til inkludering enn det som er tilfelle. I kapittel 2 argumenterte jeg for troverdigheten av informantenes informasjon under intervjuene. Selv om TF er et miljø med sterke normative føringer på en del områder, blant annet uttrykt i dokumentet «Bli kjent med Frikirken», oppfatter jeg det realistisk at den informasjonen informantene oppgav under intervjuene, samsvarte med deres selvforståelse. Slik vi så i kapittel 4, nyanserte de fleste informantene sine utsagn i løpet av intervjuene angående spørsmålet om hvordan de oppfattet inkluderingsnivået i TF. Dette kan tyde på at det var viktig for dem å være oppriktig for at forskningen skulle ha høyest mulig kvalitet. Jeg antar at informantene ville nyansert sine svar også vedrørende sine generelle inkluderende holdninger dersom de i løpet av intervjuene hadde fått mistanke om at de egentlig ikke hadde dette.

5.2.2 Noen av stamgjestene tar vertsrollen når de tilfeldigvis ser nykommere

Åtte av stamgjestene svarte på hva de gjorde når de var sammen med en eller flere kjente, og plutselig la merke til en ny person som stod alene i nærheten av dem. To personer sa at de da forlot kjente for å snakke med den nye. To personer sa at de ville ta kjente med bort til den nye. De siste fire mente at det kom an på gruppen de er i. Definisjonen jeg bruker på gruppe er «et antall personer som utgjør et fellesskap, bl.a. ved at forholdet mellom dem er forholdsvis velregulert».⁹¹ Informantene nevner ulike situasjoner der de synes at de ikke kan forlate den opprinnelige gruppen, hovedsakelig hvis de ikke kjenner godt den personen de i første omgang er i snakk med og hvis det ikke passer å avbryte samtalen.

---

⁹⁰ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 258.

⁹¹ Tore Helstrup, «Gruppe - sosialpsykologi»; *Store norske leksikon*; tilgjengelig på <http://snl.no/gruppe/sosialpsykologi>; besøkt 10. mai 2013.

Vi ser altså at mange synes å være opptatt av hvordan de man snakker med vil reagere, dersom man plutselig forlater dem for å snakke med en ny kirkegjenger. Det kan tyde på at det er viktigere for de fleste av informantene å pleie relasjoner enn å varte opp de nye. Men det kan også i teorien bety at kirkekaffen brukes som forum for samtaler som oppleves både viktige og private, og for å bli bedre kjent med folk som har vært en kort tid i miljøet, men som ikke lenger tilhører kategorien nye kirkegjengere. Et par av informantene oppgir at de prioriterer kirkegjengere som de ikke kjenner så veldig godt, fremfor fremmede.

For dem av informantene som ikke har et offisielt diakonalt ansvar i menigheten, synes det ikke å være et planlagt privat preg over samtale under kirkekaffen. Noen oppgir at de oppsøker kjente for å gjøre avtaler. Andre sier bare at de ser etter venner og kjente. Mange blir stående i grupper, noe som også tyder på en relativt åpen samtale. Uansett hva som er samtaleemnene når kjente møtes i grupper på to eller flere, vil slike samtaler kunne være til hinder for inkludering av nye kirkegjengere. Slik vi så i forrige kapittel, er det å ikke gi noen oppmerksomhet det samme som å gi dem ekskluderende signaler. Dessuten er det ikke mulig både å oppsøke de nye og pleie bekjentskap med kjente samtidig, noe flere informanter nevner som et dilemma. I tillegg vil en person som er i en gruppe lettere justere sin atferd til oppfatningen en har av gruppens forventninger om hva man skal gjøre, fremfor oppfatningen en har av de nyes behov.⁹² Dette kan medføre at man lar være å se etter nye kirkegjengere når man er i en samtale med kjente, dersom man tror at den man snakker med kan bli støtt av at man ikke er fullt konsentrert. Av samme grunn kan man også la være å avbryte en samtale som egentlig ikke oppleves viktig, for å inkludere en nykommer man har fått øye på. En av informantene sier eksempelvis: «Det er ingen felles enighet om å prioritere nye. Kirkekaffen oppfattes først og fremst som et sted man pleier vennskap. Det blir fort snakk om vær og vind». Denne informanten tror at det ville være mulig å bli enig i cellegruppa om at man prioriterer de nye under kirkekaffen.

I den grad gruppene som oppstår under kirkekaffen er sporadiske, vil kanskje ikke tilhørigheten bli så sterk at man kan snakke om grupper. Dersom visse cellegrupper eller klikker alltid møtes på kirkekaffen, noe en del av informantenes beskrivelse kan tyde på, kan dette defineres som grupper, og deltakerne i disse gruppene vil bli særlig påvirket av hverandre og dermed vanskelig prioritere nykommernes behov, med mindre dette blir en felles plan for gruppen.

---

⁹² Raaheim, *Sosialpsykologi*, 54-77.

5.3 Kognitiv dissonans

Samtlige av intervjuobjektene oppgir både at alle har ansvar for å inkludere nykommerne under kirkekaffen og at det er nær sammenheng mellom å se etter de nye og å få øye på dem. Likevel er det i praksis kun pastorene og to andre personer blant mine informanter som prioriterer å se etter nykommere. De generelle holdningene om hva alle bør gjøre, synes å være preget av teologisk etikk. Ifølge teologien skal menighetene være gjestfrie og imøtekommende overfor fremmede.⁹³ De spesifikke holdningene synes å være preget av norsk innadvendhet, det vil si at kjente prioriteres før ukjente, og at det å oppsøke ukjente ikke er naturlig, slik Marianne Gullestad påpekte på 1990-tallet, og Thomas Hylland Eriksen mente var et ennå eksisterende fenomen blant nordmenn generelt i 2011.⁹⁴ Det er først og fremst de spesifikke holdningene som avgjør hvordan de nye opplever seg inkludert, fordi disse er direkte med på å skape en intensjon om å gjøre noe eller la det være.⁹⁵ Ifølge Leon Festinger er det et vanlig dilemma at man har motsetning mellom generelle og spesifikke holdninger innenfor et tema. Dette kalles «kognitiv dissonans», og fører til at man endrer den spesifikke holdningen, «pynter» på atferden eller prøver å forsvare den spesifikke holdningen ved å legge til et «konsonant element», det vil si en forklaring som skal prøve å rettferdiggjøre den spesifikke holdningen.⁹⁶

Når samtlige faste kirkegjengere ble spurt hvordan inkluderingen kunne bli bedre, var «holdninger» den faktoren som utmerket seg. De fleste informantene påpekte at holdningene måtte endres, totalt fjorten av nitten personer. Det kom imidlertid noe sprikende svar med tanke på hvilke holdninger det gjaldt. Personer som ikke følte seg inkludert, nevnte at det trengtes mindre selvopptatthet og mer interesse for nykommerne. Personer som følte seg inkludert, nevnte at det var behov for å ta seg sammen og være serviceinnstilt. Begge gruppene mente imidlertid at det trengtes mer inkluderende prioritering og større motivasjon til å bli kjent med og bli venner med de nye.

Under intervjuene viste alle de som følte seg inkluderte i menigheten først en utelukkende positiv forståelse av menighetens inkluderingsnivå. I løpet av intervjuet fikk informantene reflektert mer rundt saken og nyanserte da bildet i henhold til kritisk informasjon de erindret at de hadde hørt fra andre. Flere gav da uttrykk for at de ble mer klar over sin kognitive dissonans, uten at de selv benyttet dette begrepet. En informant sa at hun

---

⁹³ Se fotnote 14, s. 8.

⁹⁴ Thomas Hylland Eriksen og Iver Neumann, «Europautredningen»; tilgjengelig på <http://www.europautredningen.no/wp-content/uploads/2011/04Rap2-identitet.pdf>; besøkt 10. mai 2013; Marianne Gullestad, *The Art of Social Relations*, (Oslo: Universitetsforlaget, 1992) 175-190.

⁹⁵ Se modellen på s. 21, med tilhørende forklaring.

⁹⁶ Raaheim, *Sosialpsykologi*, 100-105.

var blitt lat, og en annen at menigheten måtte skjerpe seg. Disse forsvarte imidlertid etterpå sin spesifikke holdning med å si at det uansett ikke er mulig å inkludere samtlige. Dette kan betraktes som et konsonant element. Én av informantene synes etter refleksjon å endre sin spesifikke holdning til atferden. Han sa at han måtte «ta seg sammen», og gav uttrykk for at han ville prøve å bli flinkere.

5.4 Sammendrag

Vi har i dette kapitlet sett at de fleste av informantene har en kognitiv dissonans når det gjelder egen atferd under kirkekaffen, ettersom de har generelle holdninger om at det er viktig å inkludere nykommere under kirkekaffen, men ikke en spesifikk holdning om at det er viktig at de selv prioriterer dette. For flere av informantene førte dette motsetningsforholdet under intervjuene til at de enten prøvde å forsvare sin spesifikke holdning med at man uansett ikke klarer å inkludere alle, eller at de konkluderte med at de måtte endre sin spesifikke holdning.

6. Inkluderingsatferden sett i lys av «the Reasoned Action Approach»

6.1 Innledning

I dette kapitlet skal jeg utfra teorien «the Reasoned Action Approach» (heretter RAA) sammenligne vertene med stamgjestene for å prøve å finne ut hva som er årsaken til disse to gruppens ulike atferd under kirkekaffen. Vi skal se at RAA er en atferdspsykologisk teori som gir kategorier og tolkningsføringer som er nyttige for å åpne opp og analysere mitt materiale. Jeg skal særlig utdype de tre hovedkategoriene i modellen, som i kombinasjon gjør at informantene enten prioriterer å oppsøke de nye under kirkekaffen eller lar det være; nemlig den spesifikke holdningen til atferden, den opplevde mestringen av atferden og den opplevde forventningen om atferden. Jeg velger å gruppere de faste kirkegjengerne ved hjelp av to metaforer; verter og stamgjester.

6.2 Datamaterialet utdypet gjennom «the Reasoned Action Approach»

Kan datamaterialet mitt forklare hva som er grunnen til at enkelte av mine informanter oppgir at de primært sett oppsøker de nye under kirkekaffen, mens andre oppgir at de ikke gjør dette? Selv om teorien RAA omfatter mye mer enn bare modellen, vil jeg for enkelhets skyld kalle selve modellen «RAA». Ved hjelp av denne modellen som jeg presenterte i kapittel 2, vil jeg nå kategorisere mitt materiale. Jeg vil sammenligne informasjonen jeg har om de to ulike gruppene med tanke på modellens ulike kategorier; nemlig bakgrunnsfaktorer, spesifikk holdning til atferd, opplevd forventning om atferd, opplevd atferdsmestring og reell atferdsmestring. Jeg skal vise at mine funn av hva som skiller de ulike gruppene i stor grad kan forklares gjennom de faktorene som modellen regner for de mest atferdsrelaterte. Ettersom jeg fant denne teorien under analysen av datamaterialet, er ikke intervjuene tilpasset kategoriene som modellen oppgir. Likevel har jeg nok datamateriale til å kunne si noe om de fleste kategoriene, selv om en del funn bare vil være indirekte. En del av bakgrunnsfaktorene er av mindre interesse for min case og blir behandlet deretter.

6.2.1 Spesifikk holdning

Slik vi har sett i kapittel 2, innebærer en positiv holdning til en atferd at man antar at en utførelse av handlingen vil medføre en bestemt ønsket konsekvens. Holdningen kan måles både ut fra hvor mye man tror på en slik årsakssammenheng, og hvor ønsket den antatte

konsekvensen er.⁹⁷ I dette tilfellet dreier det seg om hvorvidt de faste kirkegjengerne blant informantene tror at dersom de prioriterer å oppsøke nykommere vil det føre til at flere personer føler seg inkludert, og i tillegg om hvor viktig denne konsekvensen er for disse faste kirkegjengerne. Dette er spørsmål som jeg ikke har stilt direkte til noen av informantene, men som jeg likevel vil uttale meg om i det følgende, ved hjelp av det relativt omfattende datamaterialet.

Når det gjelder de fire vertene, mener samtlige at deres egen innsats gjør at flere av de nye føler seg sett og videre får mer lyst til å komme tilbake til TF. I tillegg mener de at dette er ønskelig og viktig, og at det derfor er behov for flere som inkluderer. Den ene verten, som regner seg for en av kaffienglene, sier:

Jeg har hørt om noen få som er blitt oversett. Det er sårt å høre, og jeg gjør alt jeg kan for at det ikke skjer ... Det er behov for flere som meg, det kommer nye hver søndag, og det hender at jeg ser nye jeg ikke rekker å snakke med, fordi det er så mange.

Den andre verten, som oppgir at han ikke har noen tjeneste i menigheten for tiden, sier:

Alle har ansvar for å inkludere. Det er grunnen for å gå i kirken ... Første gang noen kommer må de få en mottakelse med aksept og hilsing. Ellers får de ikke lyst å komme igjen. Jeg har tatt med mange folk. Mange snakket ikke med dem og de følte seg ikke hjemme.

Pastorene oppgir lignende spesifikke holdninger til det å oppsøke nye kirkegjengere. Jellestad mener at «relasjoner er nødvendig for at folk skal bli». Bjerkholt sier: «Amerikanske studier mener å påvise at hvis nye ikke får knyttet personlige relasjoner til noen i menigheten etter tre-fire uker, er faren stor for at de vil forlate fellesskapet. Det tror jeg det er mye sannhet i». Jeg skal i det følgende prøve å avdekke de spesifikke holdningene til å oppsøke nykommere under kirkekaffen, hos dem som ikke prioriterer dette i praksis.

De tre stamgjestene med en mer uformell kirkebakgrunn enn TF synes alle å mene at det trengs flere verter for at TF skal kunne kalles inkluderende. Dette har vi sett eksempler på i kapittel 4. To av dem føler seg ikke inkludert selv. Alle blir av ulike årsaker forhindret fra å oppsøke nykommere.

Sju av stamgjestene har ikke bakgrunn i en mer uformell menighetskultur enn TF. Ifølge RAA blir holdningen til det å oppsøke nykommere utledet av ulike oppfatninger som er relatert til atferden. Hvilke oppfatninger kan hos denne gruppen ha ført til at de har en

---

⁹⁷ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 75-106.

spesifikk holdning som tilsier at de kan være stamgjester i stedet for verter? Gruppen har med unntak av én person et godt inntrykk av menighetens inkluderingsnivå. Alle sju synes å være overbevist om at de som allerede tar en vertsrolle, gjør en viktig jobb. Den personen som ikke føler seg inkludert er den som er mest opptatt av at flere må oppsøke nykommere, men hun føler det ikke naturlig å gjøre dette selv før hun blir mer kjent med andre faste kirkegjengere. De andre seks antar derimot at det ikke er behov for at de også tar på seg vertsrollen. Denne antakelsen er basert på positive tilbakemeldinger de har hørt fra de nye, få eller ingen negative tilbakemeldinger, samt tiltakene som er tilrettelagt for de nye under kirkekaffen. Imidlertid er ikke disse informantene overbeviste om at deres oppfatning av inkluderingsnivået er korrekt. Den ene informanten sier eksempelvis: «Vi hører jo bare de gode historiene». En annen informant oppgir at han «ikke vet hvordan det oppleves av dem som ikke blir værende; de hører man ikke...». To av disse informantene har hørt om noen som ikke følte seg sosialt inkludert i TF og synes derfor å være noe mindre optimistiske til menighetens inkluderingsnivå enn det de andre er. Den ene sier om en bekjent: «Hun stilte seg opp og ventet ... Vi hadde sagt at TF var så inkluderende. Tror hun stod minst femten minutter og ventet på at noen skulle komme bort fordi hun var ny. Hun ville neppe gått tilbake alene». En av de andre informantene har også hørt en del negativ respons: «Noen har sagt at de ikke ble sett, siste tilfelle var nylig». Selv om disse to informantene i større grad kan tenkes å mene at egen prioritering av å se etter nykommere ville forhindre en del slike situasjoner, har jeg ingen klare holdepunkter for at en slik oppfatning faktisk finnes hos dem.

De fleste av stamgjestene uten en mer uformell kirkebakgrunn enn TF, har altså tilsynelatende en oppfatning om at det sannsynligvis ikke vil gi noen viktige resultater om de prioriterer de nye. Derfor har de en negativ holdning til å selv ta vertrollen under kirkekaffen. De antar at menigheten klarer å inkludere de nye uten deres innsats, og velger heller å prioritere samtaler med kjente. Samtidig synes deres oppfatninger om menighetens inkluderingsnivå ikke å være svært sterke eller rigide, men basert på egne inntrykk og informasjon de har fått fra relativt få personer.

6.2.2 Opplevd forventning

Når det gjelder den opplevde forventningen, kan jeg gjøre en del antakelser basert på informasjonen jeg har om informantene. Ettersom det er vanskelig å definere noen tydelige referenter ut fra mitt materiale, behandles menigheten i helhet som referent i denne sammenhengen. Det er sannsynlig at enkelte referenter er viktigere enn andre, men man kan likevel tenke seg at vertene føler en slags forventning fra majoriteten av menigheten. For det første har disse personene hatt vertsrollen i lang tid, og det er dermed blitt en slags tradisjon i

menigheten. For det andre har de mestret dette godt og av mange derfor blitt sett på som særlig ansvarlige for inkluderingen. Begge pastorene får i tillegg betalt for å drive menighetsutvikling og har dessuten en oversikt som gjør det lettere å se hvem som er nye kirkegjengere. Det er sannsynlig at disse i særlig grad opplever en sterk forventning om at de skal være verter. De andre to informantene har selv valgt å bruke tiden under kirkekaffen på å hjelpe nykommerne å bli inkludert. Den ene av dem sier at han for tiden ikke har noen definert tjeneste i menigheten, mens den andre oppfatter seg selv som en av kaffeenglene. Her kan det virke som om den sistnevnte opplever sterkere forventning enn den første. Den reelle forventningen til ham synes å være svakere enn den opplevde. Personer fra ledelsen, deriblant Bjerkholt, uttrykker usikkerhet på om denne tjenesten ennå er i drift, og det er få informanter som nevner kaffeenglene. De fleste nevner imidlertid at det finnes en gruppe mennesker som tar et spesielt ansvar for å oppsøke de nye. Det er altså en del av de andre informantene som har forventninger til at de samme personene som har vært verter, skal fortsette med dette. Det er ikke usannsynlig at vertene delvis blir motivert av at de antar at andre forventer at de fortsetter å ta et særlig ansvar innen dette feltet.

Blant stamgjestene ser vi i hovedsak et tilsvarende fravær av opplevd forventning om å være vert. Informantene i denne gruppen synes å ha akseptert at de ikke er blant dem som oppsøker nykommere, og at de derfor kan nøye seg med å snakke med de nye når det legger seg spesielt til rette, det vil si når de tilfeldigvis ser en nykommer stå alene ikke langt unna. Flere oppgir at de i tillegg må vite at det er greit for den man snakker med at man avbryter samtalen for å snakke med en nykommer. I slike tilfeller kan det synes å være en konflikt mellom opplevd forventning fra dem man allerede er i snakk med, og opplevd forventning fra den nye. Flere oppgir at de blir mer bevisste på å se etter og oppsøke nykommere dersom pastoren oppfordrer til dette fra talerstolen eller andre introduserer dem for de nye. Dette er med og bekrefter at opplevd økt forventning fører til justering av atferden.

Man kan også betrakte gruppene informantene er en del av under kirkekaffen, som særlig viktige referenter. Slik vi så i kapittel 4, består disse gruppene ofte av folk man går i cellegruppe med. Tre av stamgjestene nevner at det ville være en fordel om man var enige i cellegruppene om at man skulle inkludere de nye under kirkekaffen. Jeg tolker det som at den opplevde forventningen om å inkludere de nye ville bli sterkere dersom man hadde nære venner som forventet at man prioriterte dette. En av informantene forteller at hennes cellegruppe i en periode hadde en slik avtale innad, og at dette fungerte godt og at medlemmene i gruppen ble mer aktivt inkluderende.

Vi ser altså at de informantene som prioriterer de nye ser ut til å ha sterke opplevde forventninger om en slik atferd, mens resten av informantene ser ut til å vanligvis ikke oppleve en slik forventning, med mindre pastoren oppfordrer alle fra talerstolen til å oppsøke nykommerne.

6.2.3 *Opplevd mestring*

Opplevd mestring av atferden handler om i hvilken grad man tror at man selv kan gjennomføre den aktuelle atferden dersom man prøver. Når det gjelder det å prioritere å oppsøke nye kirkegjengere, vil dette dreie seg om både personlig mestring av å oppsøke og opplevd kontroll med tanke på ytre hindringer.⁹⁸ Vi skal først se på i hvilken grad informantene opplever mestring av det å oppsøke fremmede. Med «mestring» mener jeg ikke i hvilken grad de som blir oppsøkt faktisk føler seg inkludert. Selv om dette er hensikten med å oppsøke, er det selve atferden «å oppsøke nykommere på kirkekaffen» som undersøkes. Slik jeg presiserte i kapittel 1.3, definerer jeg det å oppsøke nye kirkegjengere som å speide etter dem, og gå bort til personer man tror er nye for å starte en samtale med dem.

Stamgjestene oppgir alle større eller mindre utfordringer med å oppsøke nykommere.

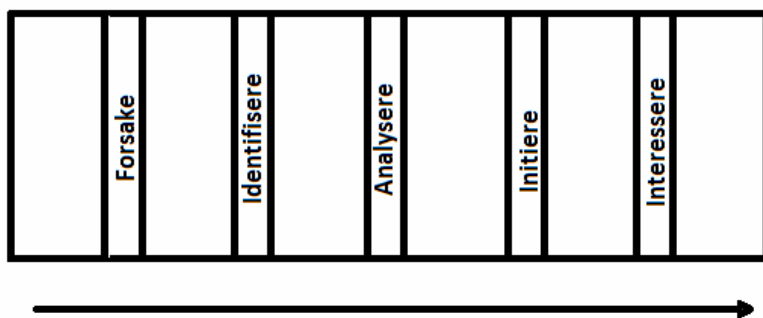
Hindringene kan deles inn i fem kategorier:

- 1) Forsake: Utfordringer med å prioritere nykommere fremfor kjente.
- 2) Identifisere: Utfordringer med å oppspore de nye.
- 3) Analysere: Utfordringer med å se på folk om de ønsker å bli kontaktet.
- 4) Initiere: Utfordringer med å innlede en samtale med en fremmed, og særlig noen man ikke har mye felles med.
- 5) Interessere: Utfordringer med å holde samtalen i gang så den andre ikke kjeder seg.

Samlet sett kan dette betraktes som en «hinderløype» man må gjennom for å bygge en relasjon til en ny person. De ulike stamgjestene oppgir at de har ulike typer utfordringer innenfor disse fem punktene, altså ulike hindre som oppleves særlig vanskelige, eller til og med så uoverkommelige at det ikke er vits å prøve. Jeg vil her presentere en figur av denne hinderløypen. Pilen viser i denne figuren hvilken vei man skal bevege seg for å nå målet; sosial inkludering av en ny kirkegjenger:

---

⁹⁸ Dolan, «So, You Think You are Friendly?».

Figur 4: Den sosiale inkluderingens hinderløype under kirkekaffen

I det følgende vil jeg vise hva mine informanter har sagt vedrørende de ulike hindrene. Jeg vil gjøre dette i samme rekkefølge som hindrene er oppgitt, og begynne med stamgjestens utfordringer, for deretter å presentere vertenes løsninger.

Forsake

Det første hinderet er å forsake kjente for å prioritere nykommere. Flere av stamgjestene gav uttrykk for at de i én eller flere perioder har prioritert å snakke med denne gruppen på kirkekaffen. Flere av dem oppga også at det å oppsøke ukjente er mindre avslappende enn å snakke med kjente. Kanskje de som ikke prioriterte nykommere opplevde at dette for tiden var for slitsomt til at de orket det? En informant sa eksempelvis at hun har sluttet å snakke med de nye fordi hun «er blitt lat». En annen sier at «vi må skjerpe oss». Disse to gav imidlertid ikke videre uttrykk for at de hadde tenkt å endre atferd. De inkluderte stamgjestene med mer uformell kirkebakgrunn sa at de ønsket å inkludere, men i stor grad ble hindret. Det kan tenkes at de fleste av stamgjestene av ulike grunner opplever dette uoverkommelig å prioritere, både fordi de ikke pleier å gjøre det og fordi de synes det er slitsomt. Søndag har tradisjonelt sett vært en «hviledag» for kristne i Norge, og det å være vert kan oppleves som arbeid, og dermed bli overlatt til prestene og dem som brenner mest for det. Det kan følgelig synes å være en sammenheng mellom mestring av atferden og mestring av det å prioritere atferden.

Vertene gav uttrykk for at de alltid prioriterer vertsrollen på kirkekaffen. De to pastorene har imidlertid en noe ulik måte å gjennomføre en slik prioritering; mens Bjerkholt sier han «fokuserer i vidvinkel» og alltid er parat til å avbryte en samtale til fordel for en annen, er Jellestad opptatt av å være til stede når han blir oppsøkt av personer som ønsker en samtale, og heller speide etter nykommere når det byr seg anledninger til det. De to vertene som ikke er pastorer, gir også uttrykk for at vertskap er mulig å prioritere på hver kirkekaffe.

De oppgir også at det er givende å være vert, og den ene av dem sier at det gir ham energi. I neste kapittel skal vi se hvordan man kan tilrettelegge for at flere av stamgjestene også kan oppleve dette mer givende.

Identifisere

Det andre hinderet er å identifisere hvem som er nykommere. Flere av informantene ønsker å vite sikkert om en person inngår i denne kategorien før de oppsøker ham eller henne.

Ettersom det er så mange mennesker i menigheten, oppleves det vanskelig å ha oversikt over dette. Den ene informanten sier: «Jeg må være litt sikker på at en er ny. Det har skjedd at jeg har tatt feil ... Men det går ikke an å vite hvordan alle ser ut. Det er umulig».

Vertene synes å ha god kontroll over hvem som er de nye, ettersom de så ofte er på utkikk etter folk. Det er kanskje ikke særlig realistisk at majoriteten av de faste kirkegjengerne i store menigheter får en slik oversikt. I neste kapittel vil jeg i stedet komme med andre forslag til hvordan denne hindringen kan løses.

Analysere

Det tredje hinderet er å tolke hvorvidt en person ønsker å bli oppsøkt. Tre stamgjester gir uttrykk for at de har problemer med å oppsøke folk hvis de ikke er sikker på at vedkommende har et reelt sosialt behov. Det nevnes eksempelvis at en person som holder på med en mobiltelefon, lett kan tolkes som at vedkommende ikke ønsker å snakke med noen.

Vertene oppgir ikke dette som et problem. Den ene verten forteller om sin enkle mestringsstrategi: Dersom en ny kirkegjenger tilsynelatende ser opptatt ut, lar han ikke dette hindre ham fra å ta kontakt, men starter i stedet samtalen med å spørre om vedkommende er opptatt. Dersom personen signaliserer med blikket at han eller hun ikke vil ha kontakt, avslutter han samtalen fort og ønsker personen en god dag.

Initiere

Det fjerde hinderet er å starte en samtale. Flere stamgjester gav uttrykk for at de generelt sett syntes det var utfordrende å ta initiativ til å prate med fremmede. De følte seg sjenerte eller usikre sosialt sett. Mange oppgav at det var lettere å starte en samtale med en ny person dersom man hadde mye til felles med vedkommende. En slik preferanse er ifølge nettverklære naturlig når det er snakk om å bygge varige relasjoner.⁹⁹ Ettersom man trolig vil møte igjen den man har hilst på i en menighet, er det til en viss grad snakk om

---

⁹⁹ Bø, *Sosiale landskap*, 179-182.

nettverksbygging når man oppsøker en ny person under kirkekaffen. Et par av informantene mente også at man i særlig grad har ansvar for å oppsøke dem man har mye felles med. Å ha samme alder nevnes som et slikt fellestrekk. Det er flere nærliggende forklaringer til at det er enklere å snakke med folk man har mye til felles med. For det første er det større sannsynlighet for at man kan få en varig relasjon. For det andre er det lettere å finne felles interesser å snakke om. For det tredje er det lettere å forstå den andre personen og dermed hjelpe vedkommende til å finne seg til rette i menigheten.

Vertene gir alle uttrykk for at de kan snakke med en hvilken som helst person som ser ut til å trenge det. De som ikke er pastorer, oppgir at det er lettest å snakke med visse grupper mennesker, men at de ikke lar seg begrense av det. To av vertene forteller at det å bli trygg på å snakke med fremmede har vært en læringsprosess. Den ene av dem forteller at han er blitt inspirert av å være på ferie i en mer serviceinnstilt kultur, hvor folk var åpne og høflige også mot fremmede. I tillegg har han opplevd å få støtte i TF, slik at han gradvis har fått mer tro på seg selv. Den andre forteller at han har blitt mer utadvendt etter hvert, og at han tidligere ble sosialt hindret av menneskefrykt. Han oppgir at vendepunktet kom en gang han oppdaget at andre var like redde som ham selv. En av vertene oppgir at han først og fremst stiller nykommere en rekke spørsmål. Han begynner gjerne med navn, hvor den andre kommer fra og hva som brakte vedkommende til denne byen. Deretter forteller han det samme om seg selv. Siden stiller han spørsmål som er mer åpne: «Har du lyst til å få informasjon om menigheten?», «Hvordan opplevde du gudstjenesten i dag?» og «Er du her alene?».

Interessere

Det femte hindreret er å føre konversasjonen på en måte som ikke er kjedelig for den nye. To av informantene oppgir at det er vanskelig å holde en samtale i gang over tid, og at de føler et ansvar for at den nye skal synes samtalen er interessant. Dette medfører at den ene av dem helst oppsøker den nye sammen med noen andre, slik at de kan bytte på å snakke.

Vertene fokuserer mindre på det å si interessante ting, og mer på det å stille spørsmål. Den ene verten forteller at når den nye har «kommet i gang» med å snakke, prøver han først og fremst å lytte. Når det oppstår tause øyeblikk, fortsetter han med å stille spørsmål for å lete etter noe den andre kan være interessert i å snakke om. Alternativt spør han om vedkommende har lyst til å hilse på en bekjent av ham. Dersom den andre vil hilse på flere, forsøker han å koble dem med noen han oppfatter som inkluderende eller noen som har en del til felles med vedkommende.

Med tanke på i hvilken grad informantene opplever at det å prioritere å oppsøke de nye er praktisk gjennomførbart for dem ut fra rent ytre faktorer, gir de som prioriterer nykommere, ikke uttrykk for hindringer når de befinner seg på kirkekaffen. Av dem som ikke prioriterer de nye, er det flere som oppgir ytre årsaker til dette valget. Av grunner nevnes det småbarn, tidsmangel, samt annen tjeneste i menigheten. Det nevnes også materielle faktorer som mangel på bord å sitte rundt, og at det er for trangt til at det er naturlig å få en god prat.

Vi ser altså at det er en sammenheng mellom opplevd mestring av det å prioritere å oppsøke de nye, og hvem som faktisk utfører det i praksis. Vertene opplever samlet sett både at de mestrer å oppsøke nykommere, at de klarer å prioritere det, og at det ikke finnes ytre faktorer som hindrer dem så mye at de ikke kan gjøre dette. Alle stamgjestene opplever delvis mangel på mestring av det å oppsøke fremmede. Andre gir uttrykk for at de ville klart å prioritere det dersom de ikke hadde blitt hindret av ytre faktorer som gjør at de opplever at de ikke har kontroll over atferden. Vi ser videre at de to vertene som ikke er pastorer, har funnet sin egen stil som de synes fungerer. Begges stil har mange fellestrekk med Bøs prinsipper for vellykket nettverksetablering. Ifølge Bø utvider man sitt nettverk ved å først oppsøke en person og signalisere interesse for å bli kjent med ham eller henne. Under første samtale prøver man å gjøre seg et inntrykk av den andre, når det gjelder for eksempel interesser, holdninger og roller. Bø presiserer at det ikke er noen fasit på hvordan man skal gå frem, men at man lærer gjennom å prøve og feile.¹⁰⁰ Sosial kompetanse, inkludert samtaleteknikk, er positivt for relasjonen.¹⁰¹ Slik vi har sett, er dette noe vertene har utviklet gjennom tid, og noe mange av stamgjestene også trolig kunne utviklet.

6.2.4 Reell kontroll

Ettersom min studie ikke handler om atferden i én enkelt situasjon, men atferd over tid, blir ikke punktet «reell kontroll» særlig relevant for de fleste. Det kan selvsagt oppstå uforutsette hindringer for informantene som gjør det umulig for dem å følge sine intensjoner, men dersom slik uforutsigbarhet blir en standard, er det noe man kan forutsi. To av informantene oppgir at de som regel blir kontaktet av folk så raskt under kirkekaffen at de selv ikke har tid til å speide etter nykommere. For disse er denne faktoren relevant. Det er likevel ikke mye å utdype eller analysere her. Vi kan bare konstantere at det for enkelte personer vil være umulig å planlegge vertskap som med stor sannsynlighet gjennomføres. Så lenge slike avbrytelser

---

¹⁰⁰ Bø, *Sosiale landskap*, 87.

¹⁰¹ Bø, *Sosiale landskap*, 88.

ikke medfører at de etter hvert oppfatter det som uoverkommelig å oppsøke nye kirkegjengere, vil denne faktoren være viktig for deres atferd.

6.2.5 Bakgrunnsfaktorer

Jeg har sammenlignet vertene med stamgjestene utfra følgende bakgrunnsfaktorer i modellen: generelle holdninger, tidligere atferd i nær fortid, alder, kjønn, religion, etnisitet og kultur. I tillegg har jeg undersøkt fartstid i menigheten, tjeneste i menigheten og opplevd tilgjengelig tid til å oppsøke nykommere. Bakgrunnsfaktorer i modellen som jeg ikke har tilstrekkelig materiale til å få oversikt over, er verdier, personlighet, stemning, følelser, stereotyper, opplevd risiko, utdanning, inntekt, kunnskap, media og intervensering. I tillegg er det en uendelig mengde med andre potensielt relevante bakgrunnsfaktorer som ikke nevnes i modellen, for eksempel hvor hyppig personene går i kirken.¹⁰²

Ingen av de bakgrunnsfaktorene jeg har oversikt over, skiller de to gruppene på den måten at bare vertene eller stamgjestene har bakgrunnsfaktoren, og at den derfor har en tydelig korrelasjon med atferden. Gitt at de bakgrunnsfaktorene jeg har oversikt over er de mest vesentlige, kan jeg dermed anta at bakgrunnsfaktorene bare indirekte påvirker atferden. Dette er også det vanlige ifølge RAA.¹⁰³

Alle vertene har en del bakgrunnsfaktorer til felles. De er menn over 35 år med lang fartstid i TF, og med opplevd tilgjengelig tid til å oppsøke nye kirkegjengere. Kombinasjonen kan tenkes å gjøre oppsøkende atferd mer sannsynlig. Det er imidlertid usannsynlig at denne kombinasjonen er den eneste mulige utløsende årsak. Andre informanter som oppgir at de tidligere har tatt en vertsrolle, hadde på det gjeldende tidspunktet andre bakgrunnsfaktorer på samtlige av disse områdene, med unntak av «opplevd tilgjengelig tid til å oppsøke nykommere». Ifølge materialet mitt er det altså den sistnevnte bakgrunnsfaktoren som tydeligst synes å ha en direkte sammenheng med atferden, ikke som utløsende årsak til atferd, men som en hindring av atferden hos de personene hvor det ikke forekommer.

Det er utvilsomt en rekke potensielt relevante bakgrunnsfaktorer utover dem jeg har fått kjennskap til gjennom mine intervjuer. Fordi jeg ikke tok utgangspunkt i en eksisterende teori da jeg utformet intervjuguiden, ble ikke spørsmålene tilpasset RAA. Ettersom hovedmålet med denne oppgaven ikke bare er å forstå årsaken til atferd, men også å tilrettelegge for videre forskning på hva som kan medføre økt inkluderende atferd, er det likevel ikke bakgrunnsfaktorene som er de viktigste å ha kunnskap om. Ifølge RAA er det

---

¹⁰² Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 224.

¹⁰³ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 409.

nemlig mer effektivt å fokusere på å endre spesifikke holdninger og opplevd mestring og forventning, enn å prøve å påvirke brede bakgrunnsfaktorer.¹⁰⁴ I tillegg er det mange bakgrunnsfaktorer som man vanskelig kan påvirke som menighetsleder, mens det er forholdsvis enkelt å jobbe med holdninger og mestring, fordi det først og fremst krever kommunikasjon og ikke en mer omfattende tilrettelegging for det enkelte medlem. Denne oppgaven er særlig tenkt som et redskap for ledere som ønsker å tilrettelegge slik at en større del av menigheten prioriterer nykommerne.

6.3 Informantenes opplevde hindringer

Under intervjuene spurte jeg de faste kirkegjengerne om hva de mente måtte til for at de selv skulle oppsøke nye kirkegjengere. Svarene bestod samlet sett av de følgende faktorene [min kategorisering]:

Holdninger: Høyere prioritering av å se etter ukjente.

Ferdigheter: Større sosial kompetanse, slik som evne til small talk og gjenkjenning av de nye.

Psyke: Mer trygghet og frimodighet.

Personlighet: I mindre grad følelse av at det er anstrengende å snakke med nye mennesker.

Omgivelser: Flere bord og mer plass.

Miljø: Sterkere forventninger fra venner og ledelsen om at man oppsøker de nye.

Organisering: Ofte påminnelse fra ledelsen.

Listen er neppe utfyllende med tanke på alle viktige faktorer når det gjelder å gjøre stamgjester til verter. Jeg har kun intervjuet omtrent fem prosent av menigheten, og det er heller ikke sikkert at disse har full oversikt over sine egne hindringer. Dessuten viser ikke listen de behovene som allerede dekkes. Det kan for eksempel tenkes at forbilder er en viktig faktor som ikke nevnes som behov fordi det allerede er der, i form av vertene.

Hvis vi sammenligner disse faktorene med RAA, ser vi imidlertid at informantenes svar dekker alle de tre hovedkategoriene i RAA. Kategoriene ferdigheter, psyke, personlighet og omgivelser kan alle inngå i opplevd mestring av atferden. Miljø og organisering handler om opplevd forventning. Holdninger er et eget punkt. Det at informantenes svar passer inn i modellen, viser enda en måte RAA kan brukes som verktøy til å kartlegge hindringer for inkluderingsprosesser. I neste kapittel skal vi se hvordan en menighet kan jobbe med tilrettelegging for inkludering. De opplevde hindringene til stamgjestene vil automatisk bli tatt

---

¹⁰⁴ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 409.

tak i som en del av dette, i tillegg til en rekke andre potensielle hindringer innenfor de tre hovedkategoriene til RAA.

6.4 Er alle faktorene like viktige for utvikling av vertsatferd?

Vi har sett at materialet mitt med hjelp av modellen RAA kan kategoriseres og analyseres på en fruktbar måte i forhold til oppgavens problemstilling. Jeg skal nå drøfte hvorvidt det synes å være forskjell på viktigheten av faktorene spesifikk holdning, opplevd forventning og opplevd mestring hos de frivillige vertene.

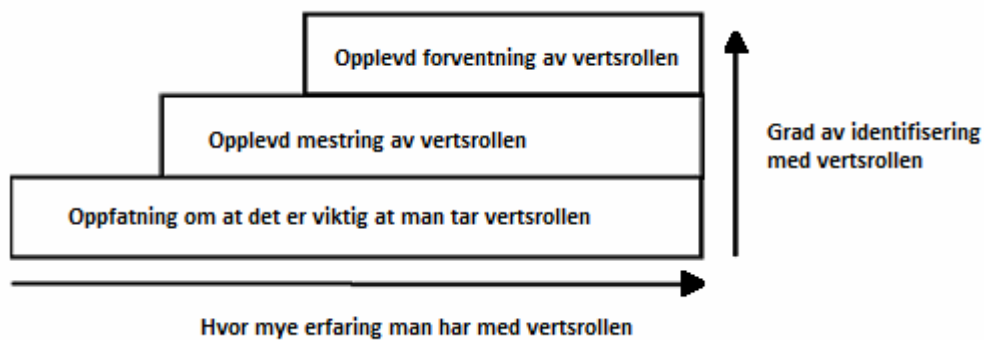
Stamgjestene med mer uformell kirkebakgrunn enn TF synes i særlig grad å ha en oppfatning om at dersom de prioriterer nye kirkegjengere, vil flere føle seg inkludert. Dette ser ut til å ha gitt dem en positiv holdning til det å være vert. Forklaringen kan være at de kommer fra en kirkekultur der det både er naturlig og forventet at mange faste kirkegjengere hilser på fremmede, og der faste dermed i enda større grad blir aktive under inkluderingen. To av disse tre blir imidlertid blant annet hindret av manglende opplevelse av mestring. Vertene synes å takle å snakke med hvem som helst. Slik jeg tolker vertene, har det vært en prosess for dem å få alle de tre faktorene «på plass».

Tre av vertene oppgir at det tok tid for dem å mestre å snakke med nye personer, og at de i begynnelsen først og fremst hadde et ønske om å gjøre dette. To av dem oppgir at de var usikre på seg selv tidligere. Det er rimelig å anta at den positive holdningen til atferden kom i første rekke. Dette samsvarer også med mange studier på atferdsendring, som hevder at man vanskelig kan endre atferd uten indre motivasjon.¹⁰⁵ Informantene mine, inkludert pastorene, er også enige om at andre menneskers forventninger ikke er en god nok grunn til å ta en vertsrolle.

Det er videre sannsynlig at de to som frivillig er verter uten å jobbmessig være forpliktet til det, har opplevd en stigende forventning fra andre etter hvert som de har vist en opplevd mestring av dette. Mange av informantene uttrykker at man ikke kan forvente at de som synes det er vanskelig å snakke med de nye, skal gjøre det like mye som de som har høy mestring. Min antakelse er derfor at når det gjelder utviklingen av vertsidentiteten til de frivillige vertene, er alle de tre faktorene med på å gi vertene en intensjon og identitet som vert, men at faktorene har kommet etter hverandre, i følgende rekkefølge:

---

¹⁰⁵ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 75-78.

Figur 5: De frivillige vertenes utvikling av sin vertsidentitet

Ettersom opplevd mestring kan se ut til å ha vært en forutsetning for opplevd forventning, er det i så fall holdningen til atferden og deretter en økende opplevd mestring som har vært de viktigste faktorene når det gjelder å utvikle en vertsrolle på kirkekaffen.

Kan figuren over være relevant også for de andre informantene? Stamgjestene med en mer uformell kirkebakgrunn synes å ha holdningen på plass, men å hovedsakelig bli hindret av ulike bakgrunnsfaktorer. Det er nærliggende å tenke at når bakgrunnsfaktorene endrer seg, vil også disse utvikle større mestring og dermed oppleve sterkere forventning. Stamgjestene uten en mer uformell kirkebakgrunn sier at når pastoren minner dem på å inkludere, blir de mer aktive i en periode. Er det mulig at disse personene ønsker en sterkere opplevd forventning fordi de ikke har en sterk holdning om at det trengs at de oppsøker de nye? Ut fra figuren kan det tenkes at denne gruppen mangler selve «grunnmuren» i vertsrollen; en holdning om at nettopp de trengs som verter under kirkekaffen.

Selv om figuren potensielt sett kan være være aktuell for alle informantene, har jeg ikke nok datamateriale til å kunne komme med noen klare antakelser om hvorvidt stamgjestene trenger å utvikle de tre faktorene i samme rekkefølge som vertene for å få en vertsidentitet. Ifølge RAA vil det variere fra person til person og fra situasjon til situasjon hvilke av de tre hovedfaktorene holdning, mestring og forventning som i størst grad påvirker atferden. Dette er ment å kunne avdekkes gjennom en spesiell type forskning som beskrives i metodemanualen.¹⁰⁶ Det er altså sannsynlig at det er store individuelle forskjeller når det gjelder hva som er viktigst for å utvikle en vertsidentitet på kirkekaffen. Derfor kan det tenkes å være fornuftig å jobbe med alle de tre kategoriene.

¹⁰⁶ Ajzen og Fishbein, *Predicting and Changing Behavior*, 369-396.

6.5 Sammendrag

I dette kapitlet har vi sett at vertene har en del ting til felles; nemlig en positiv holdning til å selv ta vertsrollen på kirkekaffen, en opplevelse av at det er en forventning om at de prioriterer de nye og en opplevelse av mestring av det å oppsøke nykommere. Stamgjestene mangler flere av disse faktorene, og ingen av stamgjestene synes å oppleve sterk forventning om eller full mestring av å oppsøke en hvilken som helst ny person i de situasjonene der de har tid til å snakke med nye kirkegjengere. Det er sannsynlig at positiv holdning til atferd gir motivasjon til å øve på mestring, og at opplevd mestring over tid fører til opplevd forventning. Det er likevel ikke mulig å si med sikkerhet hvilke faktorer som er viktigst for hver enkelt person når det gjelder en spesifikk atferd. Derfor er det lurt å tilrettelegge for samtlige faktorer dersom man ønsker at flere skal få den ønskede atferden. Dette skal vi se på i det følgende kapitlet.

7. Hvordan tilrettelegge for inkluderende atferd under kirkekaffen?

7.1 Innledning

Med utgangspunkt i analysene og drøftingene som jeg hittil har gjort, skal jeg i dette kapitlet komme med konkrete forslag til hvordan man kan tilrettelegge for inkludering under kirkekaffen i en stor, norsk menighet. Målet med denne tilretteleggingen er at flest mulig i menigheten opplever at de nødvendige faktorene ifølge min versjon av RAA er oppfylt for å ha en inkluderende atferd under kirkekaffen. Jeg vil først vise hvordan teorier om holdningsendring i kombinasjon med ulike potensielle argumenter for å bli kjent med nye kirkegjengere, kan brukes til å sannsynliggjøre en endring av spesifikke holdninger. Deretter vil jeg vise hvordan teorier om tillæring av sosial kompetanse kan brukes til å tilrettelegge for økt opplevelse av mestring av atferden. Videre vil jeg komme med forslag til hvordan man kan tilrettelegge for økt opplevd forventning fra ulike personer i menigheten. Avslutningsvis vil jeg nevne temaer som bør drøftes før man eventuelt starter en slik tilrettelegging.

7.2 Tilrettelegge for holdningsendring

Slik vi så i kapittel 6, definerer RAA holdning til atferd som en oppfatning av at en bestemt atferd ville ført til en ønsket konsekvens. Av konkrete pedagogiske metoder for å endre holdninger, skriver Arild Raaheim at humor og overraskelser har en særlig effekt.¹⁰⁷ I tillegg kan refleksjon rundt egen kognitive dissonans gi ulike konsekvenser, ifølge Festinger, slik vi så i kapittel 5.3. Dette kan med tanke på inkludering innebære følgende muligheter:¹⁰⁸

- 1) Man søker å justere spesifikk holdning i henhold til generell holdning, slik at man endrer atferden, for eksempel ved at man begynner å prioritere nykommere under kirkekaffen fordi man mener at alle har et ansvar for å gjøre dette.
- 2) Man endrer sin generelle holdning slik at den samsvarer med ens spesifikke holdning, for eksempel ved at man begynner å tenke at det ikke er så viktig at de nye blir oppsøkt.
- 3) Man prøver å finne en adekvat forklaring på hvorfor den spesifikke holdningen ikke trenger å samsvare med den generelle holdningen, for eksempel ved å begrunne nedprioritering av de nye med at man selv ikke har tid.

---

¹⁰⁷ Raaheim, *Sosialpsykologi*, 108-117.

¹⁰⁸ Raaheim, *Sosialpsykologi*, 100-105.

Refleksjon vil altså i en del tilfeller føre til holdningsendring. Nyere forskning på holdningsendring har også vist gode resultater ved endring av rammevilkår, for eksempel ved sterkere negative konsekvenser dersom man ikke utfører atferden. Ifølge forskningen vil man ofte først endre atferden, og deretter justere de spesifikke holdningene i henhold til den nye atferden.¹⁰⁹ Et eksempel på dette kan være hvis det innføres bot når man unngår å kildesortere matavfall, og at dette medfører at man begynner å gjøre det konsekvent, og etter hvert blir vant til det og mener at man alltid bør kildesortere matavfall. Det er altså ikke alltid et samsvar mellom atferd og spesifikk holdning. Samtidig påvirker begge hverandre. Jeg skal nå komme med konkrete forslag for tilrettelegging for holdningsendring slik at holdningen man har til det å være vert samsvarer med den generelle holdningen man har om viktigheten av inkludering. Målet med dette er å sannsynliggjøre atferdsendring. Slik vi så i kapittel 6, er to oppfatninger særlig tilknyttet den spesifikke holdningen til å prioritere de nye under kirkekaffen. Dette gjelder oppfatningen av i hvilken grad en slik atferd vil føre til at flere nye kirkegjengere føler seg inkludert, og oppfatningen av hvor viktig et slikt resultat i så fall er.

7.2.1 Overbevisning om at egen innsats ville betydd en forskjell

Slik jeg har vist i min oppgave, har de fleste kirkegjengerne ulik oppfatning av hvorvidt eget engasjement ville medført at flere hadde blitt inkludert. De er usikre på hvor mange nye personer som ikke blir møtt av dem som allerede tar på seg vertsrollen. Én informant sier eksempelvis: «Jeg vet ikke hvordan det oppleves av de som ikke blir værende; de hører man ikke». Mange av informantene er usikre på om det er behov for flere som oppsøker de nye og de lar usikkerheten komme dem selv «til gode» på den måten at de ikke tar ansvar for å oppsøke dem. Det er ikke mulig å generalisere på grunnlag av min forskning når det gjelder hvor mange i en menighet som bør oppsøke nykommere. Det er foreløpig lite forskning på dette temaet innen kirke-Norge.

For å finne ut om det er behov for flere som oppsøker de nye, kan man gjennomføre en spørreundersøkelse blant de sistnevnte. I den grad en slik studie påviser at det er mange nykommere som ikke blir oppsøkt, vil det trolig være lett å gi de faste kirkegjengerne en ny oppfatning av dette behovet. De faste kirkegjengerne blant mine informanter refererer nemlig hovedsakelig til tilbakemeldinger de har hørt fra nye kirkegjengere, når de forteller om sin oppfatning av inkluderingsnivået av TF. Humor og overraskelser kan med fordel brukes når eventuelle funn skal videreformidles til menigheten. Da vil det være lettere for mottakerne av

---

¹⁰⁹ Raaheim, *Sosialpsykologi*, 108-110.

en slik informasjon å få holdningsendring. Hvordan dette skal skje i praksis, må tilpasses den enkelte menighetskultur.

7.2.2 Overbevisning om viktigheten av at flere nykommere føler seg inkludert

Når det gjelder å overbevise stamgjestene om viktigheten av at de nye føler seg inkludert under kirkekaffen, kan man basere det på teologiske og humanistiske etiske argumenter. Fra et teologisk perspektiv kan man argumentere med at gjestfrihet er grunnleggende for menighetenes identitet. Kirken har som kall å representere Kristus på jorden, og er dermed forpliktet på å ta imot nye personer på samme måte som Kristus ville gjøre det. Humanistiske argumenter for å oppsøke nykommere kan for eksempel være basert på menneskerettighetene, som understreker hvert enkelt menneskes verdi. Med et slikt menneskesyn har alle personer likeverd, noe som gjør det uetisk å ekskludere noen fra fellesskapet. Dette er også det etiske grunnlaget til frivillige organisasjoner som eksempelvis Røde Kors.¹¹⁰

Ettersom samtlige av informantene tilsynelatende har generelle inkluderende holdinger, vil det være lettere å oppnå en samsvarende spesifikk holdning til å prioritere nye kirkegjengere gjennom å tilrettelegge for refleksjon rundt forholdet mellom ideal og praksis. Slik vi så i flere av intervjuene, oppfattet informanter sin kognitive dissonans idet de begynte å reflektere over sine holdninger om at nye kirkegjengere bør inkluderes, og sin nedprioritering av denne gruppen under kirkekaffen. Folk husket på egne erfaringer da de selv var nye i menigheten, og sine oppfatninger om hvordan menigheten skal være som fellesskap. Gjennom større bevissthet på misforholdet mellom egen generelle holdning og holdning til atferd, vil man lettere endre spesifikk holdning i retning av generell holdning, ifølge Raaheim.¹¹¹ For å tilrettelegge for tid til refleksjon, vil det være gunstig å ta dette opp i flere sammenhenger hvor det kan diskuteres blant de faste kirkegjengerne. Også her er det viktig med bruk av humor og overraskelser.

Hos noen førte den kognitive dissonansen til en konklusjon om at det er umulig å inkludere alle. De som prioriterte de nye, lot til å ha et mål om at prosenten av de som føler seg inkludert skulle bli større, selv om de vedgikk at det aldri vil være hundre prosent oppnåelse av dette. De som bare konkluderte med at alle ikke kan inkluderes, lot derimot ikke til å ha et mål om at en større prosent nykommere skulle bli oppsøkt. Det kan derfor synes hensiktsmessig på en demokratisk måte og ved hjelp av fakta å definere omtrent hvor mange

---

¹¹⁰ Røde kors, «Internasjonal humanitær rett»; tilgjengelig på http://www.rodekors.no/distriktssider/oslo_rode_kors/aktiviteter/informasjonsarbeid1/internasjonal-humanitarrett-ihrr/; besøkt 14. mai 2013.

¹¹¹ Raaheim, *Sosialpsykologi*, 104-106.

prosent som føler seg inkludert og hvor mange prosent nye kirkegjengere man skal ha mål om å inkludere. Sannsynligvis vil det være hensiktsmessig med nulltoleranse på ekskludering selv om dette skulle være et urealistisk mål. Det kunne i så fall forebygget at noen lot være å ha et øye for de nye med den tanken at alle uansett ikke kan bli sett.

7.2.3 Mer attraktivt å snakke med nye kirkegjengere

Hittil har jeg fokusert hovedsakelig på inkludering av nykommere som en diakonal handling, slik det også fremstår i TFs selvforståelse ifølge «Bli kjent med Frikirken».¹¹² Ifølge sosialpsykologi er det imidlertid nødvendig med bærekraftige relasjoner dersom man skal bygge nettverk. Det innebærer at man neppe vil oppsøke de nye dersom man ikke selv opplever at det er givende. Dette kan tenkes å gjelde også når det gjelder å hilse på de nye, ettersom det å snakke med noen én gang, gjør at man allerede har utvidet sitt nettverk i større eller mindre grad. Slik jeg viste i forrige kapittel, kan det se ut som om de som frivillig prioriterer å oppsøke de nye, opplever at de har utbytte av det selv, enten fordi de har interesse av å snakke med dem, eller fordi de får energi av det. Er det mulig å tilrettelegge slik at flere opplever det attraktivt å snakke med de nye?

Jeg har vist at mange fra andre nasjoner ikke opplever nordmenn som åpne i møte med fremmede. Dette er noe som samtlige av de ikke-europeiske informantene poengterer som utfordrende med å komme til en norsk menighet. Kanskje det trengs enda en holdningsendring når det gjelder å tilrettelegge for at flere vil oppsøke de nye? Kanskje innadventhet faktisk har en viss sammenheng med mangel på interesse for å lære av utlendingers erfaringer og utforske nye kulturer i vårt eget land? Selv om alle informantene mine oppgir at de synes det er interessant å snakke med nye personer, virker det ikke som om dette får dem til å ta kontakt. Ingen av dem som tok kontakt, oppga at interesse hadde noe med saken å gjøre. Ifølge Vad Nilsen og Gullestads forskning kan innvandrere i Den norske kirke ofte bli sett på som diakonale objekt i stedet for ressurspersoner.¹¹³ Kan dette også være tilfelle i frikirkelig sammenheng? Ifølge RAA er det flere oppfatninger som er relevante når det gjelder hvorvidt man har intensjon om å utføre en handling, og oppfatningen om egen vinning ved å snakke med nye personer synes relevant i så måte. RAA oppgir at en holdning kan ha ulik styrke. Kanskje den generelle holdningen om at nye er interessante ikke er sterk nok til at den påvirker spesifikk holdning til atferd på kirkekaffen? Hvordan kan man i så fall legge til rette for at en slik holdning om interesse etableres eller styrkes, alt etter behov?

---

¹¹² Trondheim Frikirke, «Bli kjent med Frikirken».

¹¹³ Se s. 6.

Det finnes mange argumenter for personlige fordeler man kan oppnå ved å snakke med nye mennesker. Innen interkulturell kommunikasjon skriver Øyvind Dahl om «gylne øyeblikk», det vil si situasjoner der man ved å snakke med noen fra en annen kultur, sammen utvikler en ny forståelse av et fenomen.¹¹⁴ En annen gevinst er økt refleksjonsnivå. I NOU 1995 står det: «Mangfold er ikke lenger bare noe en må tolerere, og blir ikke lenger betraktet bare som en trussel ... Verdien ligger i at menneskene gjennom konfrontasjon med norm- og verdipluralisme kommer løs fra vanetenkning».¹¹⁵ Fra psykologisk hold viser forskning at man får bedre livskvalitet når man utfører såkalte altruistiske handlinger.¹¹⁶ Når man tenker pragmatisk, kan man se på nye kontakter som sosial kapital som kan være en ressurs for fremtidig jobbsøking, behov for praktisk hjelp eller som kilde til å lære om nye sider ved samfunnet. På såkalte «myldretreff» i bedriftssammenheng, er målet nettopp å hilse på nye personer som kan bli potensielle nøkkelpersoner for egen karriere. Når det gjelder teologiske argumenter for å utvide nettverket sitt, er det i de siste tiårene skrevet mye om det å møte fremmede knyttet til det å ta imot Kristus, noe som medfører at man blir bedre kjent med Gud ved å snakke med nye mennesker.¹¹⁷ Den åndelige veksten man er ment å få ved å ta imot de nye er det ingen informanter som nevner. Samtlige fokuserer på det å inkludere som en diakonal plikt. Kan det tenkes at gjestfrihetens velsignelse ikke er et vanlig tema å tale over i menighetene, ettersom det kan tolkes som å legge til rette for mer egoisme og mindre altruisme? Eller kanskje det bare er et tema som ikke er mye vektlagt i norsk forkynnerkultur, uten at det er noen prioriteringsårsak til dette? Jeg kan på ingen måte generalisere om norsk kirkekultur ut fra en kvalitativ studie. Dette temaet kunne imidlertid også vært interessant å få utforsket ved hjelp av en kvantitativ design.

7.3 Tilrettelegge for opplevd mestring

Slik vi så i forrige kapittel, kan opplevd mestring både knyttes til opplevd personlig mestring av en atferd og opplevd kontroll med tanke på ytre faktorer. Den sistnevnte faktoren henger nøye sammen med reell kontroll. Dersom man har en tjeneste som gjør at man ikke har tid å snakke med nykommere, har man verken reell kontroll eller opplevd kontroll, uavhengig av opplevd mestring. Å legge til rette for at ytre faktorer ikke skal kunne hindre på en slik måte, er mulig. Man kan eksempelvis unngå å gjøre avtaler i løpet av kirkekaffen, og man kan

---

¹¹⁴ Dahl, *Møter mellom mennesker*, 48, 196.

¹¹⁵ Jan Moen m.fl., *Opplæring i et flerkulturelt Norge*. (NOU 1995:12, Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Seksjon Statens trykning, 1995), 24-25.

¹¹⁶ Reidar Ommundsen, «Det gjør godt å være god», *Tidsskrift for Norsk Psykologforening* 10 (2005): 942-943.

¹¹⁷ Koenig, *New Testament Hospitality*, 80-82; Kilps, *Hospitality to Stranger*, 47-51, 53, 59, 273.

organisere menigheten slik at små barn passes av noen få frivillige i dette tidsrommet. I menigheter der det er svært mange småbarnsforeldre, kan dette tenkes å være hensiktsmessig, for å frigjøre flere potensielle verter under kirkekaffen.

Slik vi så i forrige kapittel, er det fem hindre som synes spesielt relevante når det gjelder opplevd mestring av det å prioritere å oppsøke de nye under kirkekaffen. Av bakgrunnsfaktorene i modellen RAA, kan man tenke seg at enkelte faktorer er knyttet til sosial mestring av å oppsøke de nye, for eksempel erfaringer, roller og følelser. Disse eksemplene er faktorer som kan påvirkes. Det er dermed ikke sannsynlig at sosial mestring er en statisk størrelse.

For å tilrettelegge for at flere opplever det overkommelig å ta kontakt med nye kirkegjengere, er det hensiktsmessig med større sosial kompetanse, inkludert bedre ferdigheter innen kommunikasjon. Begge pastorene mener at de faste kirkegjengerne bør utvikle sin sosiale kompetanse. Bjerkholt sier: «Alle skal øve seg til gjestfrihet så mye vi kan». Det kan virke som om pastorenes måte å utfordre menighetsmedlemmene på når det gjelder å opptre som verter, i størst grad handler om oppfordringer i plenum på medlemsmøter eller gudstjenester, og gjennom å selv være et forbilde på inkludering. Det første kan tenkes å skape en mer positiv holdning til atferd og en opplevd forventning. Det siste kan tenkes å gjøre det samme, men i tillegg føre til en opplevd mestring. Dersom folk ser hvordan pastorene inkluderer, kan de i teorien få idéer til hvordan de kan gjøre det samme. På den andre siden kan det tenkes at folk i mindre grad opplever mestring dersom de sammenligner seg med pastorene. Mange av informantene fortalte at de syntes pastorene var flinke til å inkludere, men kun én presiserte at han selv lærte noe av dette. Dette var imidlertid ikke et spørsmål i intervjuguiden, men det er likevel sannsynlig at flere ville nevnt det spontant dersom det var viktig for dem. Kanskje trening i sosial kompetanse kunne styrket den opplevde mestringen for alle dem som følte at de ble begrenset av usikkerhet?

Diakonhjemmet i Sandnes har utviklet et program for persepsjonstrening, som handler om nettopp det å tolke andre personers signaler og kommunisere med andre på en måte som forebygger misforståelser og konflikter.¹¹⁸ I samtale med en av dem som har utviklet programmet, har jeg fått bekreftet at denne måten å trene på kan være relevant for mange ulike fora. Her lærer man generelle kommunikasjonsprinsipper, og gjennom rollespill og ulike oppgaver får man trening i å for eksempel se når personer er interessert i å ha en samtale. Man lærer å unngå å være forutinntatt om andres intensjoner ved å kommunisere tydelig i stedet

---

¹¹⁸ Diakonhjemmet høgskole, «SPT (Sosial persepsjonstrening)»; tilgjengelig på <http://www.diaconhjemmet.no/DHS/Om-oss/ART-senteret/SPT-Sosial-persepsjonstrening>; besøkt 15. mai 2013.

for å basere sine tolkninger på antakelser. Dette programmet er blitt brukt blant annet innen familieterapi og for å hjelpe mennesker som har utfordringer med å kommunisere med andre, og det har vist gode resultater. Dersom de faste kirkegjengerne i en menighet er enige om at sosiale utfordringer er med på å hindre dem i å være så inkluderende som de ønsker, kan man tenke seg at elementer fra et slikt program kunne nyttes i cellegruppene gjennom en periode. Dette vil ideelt sett kunne hjelpe dem som føler seg utrygge på det å oppsøke de nye, og samtidig utruste samtlige på å bli bedre på kommunikasjon. I cellegruppene kan man videre hjelpe hverandre å nå målet om å bli mer inkluderende under kirkekaffen. De som har høyest sosial kompetanse, kan være forbilder for og rådgi de andre. Slik vi så i forrige kapittel, har vertene mye kompetanse som kan overføres til stamgjestene. Selv om alle bør finne sin egen stil, slik at inkluderingen blir naturlig, er det mange tips stamgjestene kan dra nytte av der. De kan også hjelpe hverandre med å inkludere, ved å utfylle hverandre. For eksempel kan de som er flinkest til å gjenkjenne nykommerne, peile dem ut for andre. Og de som synes det er vanskelig å oppsøke de nye alene, kan gå sammen. Slik kan man tenke seg at det ikke bare blir overkommelig å inkludere nykommere, men i beste fall lystbetont, fordi det samtidig binder cellegruppen sammen på en meningsfull måte.

Det er flere informanter som nevner at det er svært vanskelig å vite om ukjente personer faktisk er blant de nye, og det kan tenkes å være tungvint å måtte spørre hverandre for å finne det ut. Én person nevner at det er vanskelig å huske hvem hun tidligere har hilst på. Det finnes mange måter å få nykommere til å identifisere seg, og man bør lete etter en metode som synes å være attraktiv for de nye i den menigheten man er i. Her kan man utveksle idéer på tvers av menigheter. Noen tar utgangspunkt i identifisering under gudstjenesten. En bekjent av meg nevnte en menighet der man deler ut en billett til alle nye personer i løpet av gudstjenesten, som de kan bruke til å få gratis mat i kaféen etterpå. IMI-kirken i Stavanger har et bord som de nye inviteres til under kollekten, hvor de får informasjon og middagsinvitasjoner hjem til ansatte i menigheten.

En ting som kan være problematisk med metoder for å identifisere nye, er at de som regel bare fanger opp dem som er «helt nye». Det kan da være personer i salen som har gått et par ganger i menigheten, og som bare ble oppsøkt helt i starten. Derfor er det viktig å ha flere som gjør som Jellestad, og deler sin oppmerksomhet mellom nye bekjente og helt nye. Ved å samarbeide i cellegruppene om å inkludere, vil man kunne hjelpe hverandre å gjenkjenne dem som kun har vært et par ganger i menigheten. Er man usikker, vil det neppe skade å gå bort til folk som står alene. En del av sosial mestring er å kunne snakke med hvem som helst. Det går

an å finne løsninger på hvordan man starter en samtale med en person man er usikker på om er blant de nye. En av informantene oppgir eksempelvis at i stedet for å spørre «Er du ny?», er det bedre med «Deg har jeg ikke hilst på før!». Dolan kommer med et annet forslag til startreplik i møte med personer man ikke kan huske om man har sett før: «Jeg er redd jeg har glemt hva du heter. Kunne du minnet meg på det?». ¹¹⁹

7.4 Tilrettelegge for opplevd forventning

Mange av informantene oppgir at de ønsker mer sosialt forventningspress på å inkludere. De sier at de blir mer oppmerksomme på nykommere når de blir oppfordret av pastoren til å hilse på dem som ikke har vært der før. Flere oppgir også at manglende enighet om at de nye skal prioriteres, gjør at det kan være vanskelig å bryte ut fra en gruppe eller en klynge for å inkludere en nykommer. I tillegg synes det å være en generell kultur i menigheten for at man prioriterer å se etter kjente, med mindre man tilhører en gruppe som har et bestemt ansvar for de nye. Vi ser altså at det potensielle sosiale forventningspresset gjelder på tre ulike nivåer: fra pastoren, fra de kjente man snakker med på kirkekaffen, og fra menigheten som helhet.

Jeg vil anta at inkludering kan oppleves pliktbasert og påtatt for de nye dersom pastoren i løpet av gudstjenesten oppfordrer menigheten til å hilse på dem. Derfor mener jeg at det er mest gunstig at menigheten som helhet har en innad forventning om at man skal prioritere de nye. I praksis vil en slik forventning lettest kunne oppleves fra dem man står og snakker med, enten man befinner seg i en gruppe eller en mer tilfeldig sammensetning av faste kirkegjengere. Dersom samtlige av de faste opplever at dette forventes av dem under kirkekaffen, vil sannsynligvis færre innta en passiv observasjonsrolle og heller være aktivt inkluderende selv. Man vil også kunne forvente av hverandre en villighet til å bli med på å oppsøke de nye dersom man ikke ønsker å gå alene. Det vil imidlertid neppe, verken matematisk eller praktisk sett, være gunstig at alle oppsøker nykommerne. Flere av informantene gav uttrykk for at det er naturlig at man føler ansvar for dem man står i nærheten av eller har en del felles med. I så fall vil andre kjente kunne bistå med å være tilgjengelige hvis noen forsøker å introdusere en ny person til flere av de faste. En del av informantene oppgir for øvrig at det er lettere å snakke med fremmede dersom man blir introdusert for dem.

For å oppnå inkluderingsforventning innad i en særskilt gruppe, kan man ha inkludering som tema i cellegruppene. En av informantene forteller at hennes gruppe i en periode hadde dette

---

¹¹⁹ Dolan, «So, You Think You are Friendly?».

som tema, og avtalte at de skulle være særlig oppmerksomme overfor nykommere på kirkekaffen. Etterpå snakket de om erfaringene på neste cellegruppe. Informanten forteller at det gjorde inkluderingen mye enklere når de opplevde at de stod sammen om det. Man kan tenke seg at det å se på inkludering som en teamoppgave kan medføre sterkere opplevd forventning. Det dreier seg ikke lengre om noe man selv må klare å prioritere i stedet for å snakke med sin egen gruppe. I stedet blir det en sosial aktivitet som man gjør sammen. Dette handler om den deskriptive normen, som vi nevnte i kapittel 2; det er motiverende når dem man identifiserer seg med, utfører den samme handlingen som man selv skal utføre.

I tillegg er det mange måter som inkludering kan bli lettere på, når det gjøres av et team i stedet for av enkeltpersoner. Jeg har allerede nevnt at de som er flinkest til å se hvem som er nykommere, kan peile dem ut for andre og at man kan oppsøke de nye sammen i stedet for alene. I tillegg har man noen å bearbeide utfordringer med, og å fortelle positive resultater til. Dette handler om den injuktive normen, hvordan man oppfatter andres menneskers forventninger om hva man skal gjøre. Venners anerkjennelse hvis man utvikler seg personlig når det gjelder å inkludere, kan være en sterk motivasjonskilde. For at dette skal fungere i praksis, må gruppemedlemmene ifølge RAA i tillegg ha en positiv holdning til den spesifikke atferden, samt mestring av atferden.

Når det gjelder å skape en opplevd forventning fra menigheten som helhet, handler dette om å utvikle selve kulturen i menigheten. Ettersom menighetens etikk og verdier samsvarer med informantenes generelle holdninger, kan det tenkes at de fleste i menigheten mener inkludering er viktig. Dette kan man bruke som utgangspunkt for å diskutere inkludering opp mot andre potensielt kolliderende verdier, som å slappe av mest mulig på søndager,¹²⁰ hygge seg med kjente, dra på tur snarest mulig etter kirkekaffen, utveksle praktisk informasjon og ha samtaler med sjelesørgerisk preg. Dersom flertallet i menigheten er enige om at inkludering på kirkekaffen er sentralt i menighetens selvforståelse, kan man lage en felles metafor som betegner hvilken rolle de faste har overfor de nye på kirkekaffen. Dette har ifølge Diana Butler Bass blitt gjort i flere menigheter i USA som ønsket å fokusere på å skape en inkluderende kultur. I hennes eksempler har dette blitt gjort med stort hell.¹²¹

I TF har begrepet «vertskap» blitt mye brukt i forbindelse med hvordan man skal møte nykommere. Dette begrepet antyder imidlertid ikke en metafor, ettersom verter brukes i en rekke ulike sammenhenger, deriblant både på en kafé og i et hjem. Kan det tenkes at

---

¹²⁰ Gullestad, *Art of Social Relations*, 201-210.

¹²¹ Diana Butler Bass, *Christianity for the Rest of Us* (San Francisco: HarperOne, 2006), 239-254.

informantene som ikke opplever et ansvar for å inkludere, oppfatter kirkekaffen som et kafélignende sted hvor man kan slappe av så lenge noen er verter, mens de som prioriterer å inkludere, ser på denne tidsfasen mer som på et hjem der alle de faste «bor», og hvor det kommer nye som det er en selvfølge at alle må ta vel imot? Dersom medlemmene i TF blir enige om å definere kirkekaffen som et familieselskap i eget hjem, vil det kanskje føre til at de faste får en mer naturlig prioritering av det å oppsøke de nye? De vil da kunne føle seg mer ansvarlige for felleskapets trivsel i stedet for egen hygge. Dette kan tenkes å medføre at flere prøver å komme på kirkekaffen med overskudd nok til å se etter nykommere, og ikke kommer hvis de ikke har noe å gi. Det vil også kunne medføre at man responderer på et annet medlems ønske om å ta en personlig, men ikke akutt eller sjelesørgerisk prat under kirkekaffen: «Kan vi snakke om dette senere?».

Et miljø som er fokusert på å være tilgjengelig under kirkekaffen vil i teorien kunne føre til en lavere deltakelse på gudstjenestene for medlemmene. På den andre siden kan det tenkes at flere kommer på gudstjenesten, fordi de opplever seg mer viktige. Kanskje det uansett er verdt det, dersom man som fellesskap er enige om at man ønsker bedre inkludering? Dette er noe som menigheten selv må avgjøre. Organisatorisk sett vil det imidlertid være viktig å ikke legge til rette for forventninger som er så høye at mange ikke opplever dem som rimelige, men at medlemmene finner ut retningslinjene sammen gjennom en demokratisk refleksjonsprosess. Hvis forventningene oppleves urimelige av en god del kirkegjengere, er det nemlig sannsynlig at mange nye kirkegjengere ikke vil ønske å bli inkludert i fellesskapet.

7.5 Tilrettelegge for dypere relasjoner

I tillegg til å bli oppsøkt og invitert inn i en gruppe, oppgir informantene i kapittel 4 at det å få varige relasjoner er viktig for å føle seg inkludert. Informantene oppgir at vennskap handler om et gjensidig ønske om kontakt. Samtidig har jeg referert til at alle har en begrensning for hvor mange de kan holde kontakten med på fritiden, og at noen faste kan tenkes å ha fylt opp sitt nettverk.¹²²

Ungdomsforumet til TF; Ung, Sulten og Sosial, har ifølge informantene fungert ideelt når det gjelder å inkludere nye personer. Alle som nevner tiltaket, vurderer det positivt. USS er et kontekstuellet nettverk der man møtes i forlengelsen av kirkekaffen og går et sted for å spise sammen. Man samles om to fellesnevner; alder og plan. Alle kan delta, og man forplikter seg ikke til å komme igjen. De fleste unge informantene som følte seg inkludert i

---

¹²² Bø, *Sosiale landskap*, 107.

TF, oppgav at dette forumet var stedet hvor de først fikk sosial tilhørighet til menigheten. Her hadde de også fått venner de i neste omgang kunne snakke med under kirkekaffen.

Fem voksne som er for gamle til å kunne delta på USS, oppgir at de ikke føler seg inkludert. Ingen av disse er med i en gruppe, og alle ønsker at noen oppsøker dem på kirkekaffen og at de kan få varige venner her. Én sier hun har ventet i to år på å finne en likesinnet i TF. Ifølge Elisabeth Henne i Frelsesarméen er det vanlig at voksne har få sosiale tilbud i norske menigheter.¹²³ Slik vi har sett i kapittel 4, trives folk best hvis de kommer inn i et nettverk de kan identifisere seg med og dermed ønsker å bli en del av. Hvordan kan det legges til rette slik at voksne med lignende sosiale behov blir kjent? Kanskje det i mange menigheter kunne være aktuelt med et USS-lignende konsept for voksne i aldersgruppen 35-50 år og i alderen 50+, hvor alle som vil drar sammen på kafé og spiser middag etter gudstjenesten? Ettersom likhet kan synes å være en sterk verdi i dagens Norge¹²⁴ og man ifølge Bø ikke kan innlede en samtale med en fremmed uten å ha et felles mål,¹²⁵ vil det å møtes med utgangspunkt i felles alder og middagsplan i teorien kunne gjøre at samtlige følte tilhørighet til et nettverk, uten å måtte melde seg inn i en fast gruppe. Dette kan tenkes å særlig være et aktuelt møtested mellom nye kirkegjengere som ikke har mulighet til å delta på cellegruppe og faste kirkegjengere som har et så fullt nettverk at de ikke ønsker å ha kontakt med flere kirkegjengere utenom kirkesammenheng.

Det kan være ulike fellesnevner som binder folk sammen. Innlegget «Single kristne usynliggjøres i menigheter/kirker» på nettforumet *Kristendomsbloggen* gir uttrykk for at felles sivilstatus kan være viktig for å føle at man passer inn i et nettverk. Trådstarter skriver:

Grupperingen single ungdommer har det greit nok på den måten at det er mye tilbud til de i form av sosiale tilbud i menighetene. Aldri har jeg noensinne sett eller hørt om noe tiltak eller tilbud for single voksne kristne ... De [gifte] går sammen og sitter sammen. De går i bibelgruppe sammen også. Man løper ikke akkurat bort til disse når man er singel. Jeg savner virkelig at menigheter og kirker tar oss på alvor, og gjør i stand noe sosialt for oss også.¹²⁶

Thorsen oppgir aleneboende som en av gruppene i samfunnet som er særlig utsatt for å føle seg ensomme.¹²⁷ Kanskje mange single voksne vil oppleve seg mindre ensomme i menighetssammenheng dersom det legges til rette for at disse blir kjent med hverandre?

---

¹²³ Torill Helene Heldal Landaasen, «Når livet leves enkeltvis», *Krigsropet*, 15. september 2012.

¹²⁴ Gullestad, *Art of Social Relations*, 180-195; Eriksen og Neumann, «Europautredningen».

¹²⁵ Bø, *Sosiale landskap*, 97.

¹²⁶ Kristendomsbloggen, «Single kristne usynliggjøres i menigheter/kirker»; tilgjengelig på <http://kristendommen.wordpress.com/2008/02/07/single-kristne-usynliggj%C3%B8res-i-menigheterkirker/>; besøkt 10. mai 2013.

¹²⁷ Thorsen, «Hvem er de ensomme?», 75.

En annen potensiell fellesnevner som kan være utgangspunkt for å utvikle dypere relasjoner, er en felles interesse. Hva om det ble opprettet ulike uforpliktende grupper under kirkekaffen med dette som utgangspunkt? Man kunne brukt ulike bord og ulike rom, og hatt en felles plan for gruppa, fastlagt på forhånd av lederen. Så kunne lederen reklamert om dette under selve gudstjenesten og prøvd å verve folk til dagens samling. Det ville gjort at folk i større grad kunne opplevd seg ønsket i en gruppe. Prinsippet om å inndele folk i grupper under en sosialiseringfase er ikke uvanlig i menighetssammenheng, og det gjøres på mange ulike måter. Salem menighet i Stavanger har for eksempel samtalegrupper rundt alle bordene i etterkant av sine ungdomsmøter. Lommedalen menighet bruker quiz. Prinsippet om at et felles mål gjør det mulig å bli kjent med fremmede, gjelder også her. I tillegg tror jeg det vil være enda mer hensiktsmessig om man deles inn etter flere fellestrekk, som alder og interesser. Med en fellesaktivitet blir man litt kjent. Hvis man allerede da finner ut at man har god kjemi, kan man bygge en varig relasjon, til tross for at man kanskje ikke møtes andre steder. Dersom det oppleves for omfattende og organisert å ha et slikt tilbud konstant, kan man teste det ut i de sesongene i løpet av året når det er ekstra mange nye personer som kommer til menigheten.

7.6 Temaer som bør drøftes i forkant av en tilrettelegging

Menighetskulturer har noen særtrekk som man må ta hensyn til ved endringsprosesser. De fleste menigheter i Norge er styrt demokratisk. Samtidig er Bibelen det etiske felles grunnlaget, og innenfor dette feltet kan det i enkelte saker være ulike tolkninger. Det er noen drøftinger som er nyttige å ta på medlemsnivå før man eventuelt iverksetter en tilrettelegging for mer inkludering. Av ekklesiologiske drøftinger bør man snakke om hva som er idealet og hva som er et realistisk mål for hvert enkelt menighetsmedlem. Kristne menigheter ønsker å utvikle en sosial atferd som samsvarer med kristen etikk, særlig uttrykt i Det Nye Testamente. Personlige emosjonelle begrensninger i konflikt med nærhetsetikk¹²⁸ kan synes å ha vært et dilemma også for Jesus, som gjentatte ganger trakk seg unna folk for å hvile eller be.¹²⁹ Ifølge pastorene har alle ulikt potensiale for inkluderende atferd, men samtidig bør alle utvikle dette potensialet mest mulig. Som teologisk begrunnelse for at menigheten skal strekke seg etter å være mer inkluderende, refererer Bjerkholt blant annet til skriftstedene «Legg vinn på

---

¹²⁸ En etikk med fokus på et «grenseløst og nærmest selvutslettende ansvar» i møte med ukjente individer. Definisjonen er utledet fra: Svein Brurås, «Journalistens møte med den sårbare. Om feministisk etikk i journalistikk»; tilgjengelig på <http://svein-b.blogspot.no/p/ny-artikkel-journalistens-mte-med-den.html>; besøkt 15. mai 2013.

¹²⁹ Matt 14,13-14; 14,23; Mark 1,35; 6,30-32; Luk 9,10-11.

gjestfrihet»¹³⁰ og «Ta imot hverandre slik Kristus tok imot dere».¹³¹ For at endring skal være indre styrt og ikke pålagt, vil det være gunstig at folk i en menighet selv definerer et mål for sin personlige sosiale utvikling, basert på sin etiske vurdering og sin egen kapasitet.

Når det gjelder organisasjonsrelaterte drøftinger, bør menigheten også bli enige om et mål for tilretteleggingen. Ønsker man å endre selve menighetskulturen slik at majoriteten prioriterer nykommere? Eller er målet at antall personer som prioriterer å oppsøke de nye er rikelig, med tanke på dagens situasjon, mens de andre med fordel kan være mer tilbakeholdne, og heller bidra sekundært når de som er oppsøkende forsøker å koble de nye med flere faste kirkegjengere? Både det å snakke med nye personer som man blir introdusert for, og å bygge vennskap med dem, er jo nødvendig for at opplevelsen av å bli inkludert skal vare. Selv om jeg i mitt materiale har fokusert på det å oppsøke nye personer i en mengde, mener jeg ikke at det ideelle for de nye ville være om samtlige av de faste speidet etter nykommere under kirkekaffen. For noen av de nye ville det trolig vært svært ubehagelig å få så mye oppmerksomhet. Dessuten er det mulig at også faste kirkegjengere ikke føler seg inkludert, slik vi har sett blant tre av informantene mine. Selv om disse kan være med å inkludere, vil de også ha et behov om å selv bli sett og inkludert. Dette er noe oppgaven min ikke har gått inn på, ettersom mitt fokus har vært de nye. Som menighet bør man imidlertid drøfte hvordan man oppnår at samtlige føler seg inkludert. Kanskje noen tiltak for de nye også kan hjelpe faste ensomme å bli inkludert, for eksempel lavterskelgrupper i forlengelsen av kirkekaffen? Et forslag til alternativ når det gjelder målsetning, er en kollektiv sensitivitet ovenfor nykommere som en befinner seg i nærheten av. Det innebærer at man ikke trenger å speide, ettersom alle har mest ansvar for sine nærmeste. Noen av stamgjestene prøvde å omprioritere hvis de tilfeldigvis fikk øye på en nykommer, men ingen prioriterte vanligvis først å se om det var nykommere i nærheten av dem selv. Én av informantene oppga at det hendte at hun av og til speidet etter nye. Én av informantene oppgav at hun hilste på de nye i nærheten før hun snakket med sine kjente, dersom hun følte nok overskudd. I praksis hadde dette blitt sjelden i det siste. Er det mulig å utvikle en kultur der flest mulig, alene eller i grupper, blir fortrolig med å starte en samtale med nykommere i nærheten, og opplever dette meningsfullt?

Et siste spørsmål som kan være av interesse å drøfte, er hvorvidt det gir mening å jobbe med kirkekaffen separat når man legger til rette for atferdsendring. Faste kirkegjengere har vanligvis en rekke ulike arenaer for potensiell sosial inkludering av nye kirkegjengere, for

---

¹³⁰ Rom 12,13.

¹³¹ Rom 15,7.

eksempel kirkesalen før og under gudstjenestene, kirkens inngangsparti, kirkens ulike gruppetilbud og sosial kontakt utenom menighetssammenheng. Jeg har valgt å kun fokusere på kirkekaffen i denne oppgaven. Hovedgrunnen til dette er oppgavens begrensede omfang, og et ønske om å gå i dybden. En annen grunn er at de aller fleste av disse arenaene i ifølge informantene synes vanligvis å fungere bedre enn kirkekaffen når det gjelder sosial inkludering. Det betyr imidlertid ikke at de ulike arenaene ikke har en sammenheng. Jeg tenker særlig på arenaer der inkluderingen ikke er organisert, slik den er ved inngangspartiet og under gudstjenesten. Dersom en ny person føler seg inkludert under kirkekaffen, men ikke under en påfølgende gruppesamling, kan dette medføre at han får dårligere opplevelse av neste kirkekaffe, og omvendt. Erfaringer fra ulike arenaer skaper ulike forventninger og tolkninger, slik vi så i kapittel 4. Dette innebærer at en eventuell tilrettelegging av kirkekaffen gjerne kan kombineres med å evaluere inkluderingsnivået på de andre sosiale arenaene, for å skape et mer helhetlig bilde av menigheten, slik at generell holdning til inkludering kan få samsvarende spesifikk holdning til inkluderingsatferd på de ulike stedene man møtes, i den grad det er mulig. Under intervjuene synes kirkekaffen å være «minimumsfaktoren» når det gjelder sosial inkludering i TF. Dette kan ha sammenheng med at de nyes forventninger er høye på denne arenaen, til tross for et uoversiktlig miljø i store menigheter. Ifølge mine informanter lot ikke menighetens størrelse til å dempe forventningene de nye hadde om å bli møtt. Derfor mener jeg det har vært hensiktsmessig å fokusere kun på «kirkekaffekultur» i denne oppgaven, og at man kan ha dette som fokusområde under en eventuell tilretteleggingsfase for inkludering. Det er også sannsynlig at økt inkluderende atferd på denne arenaen vil føre til generelt mer inkluderende atferd, dersom man følger de prinsippene jeg skisserer i dette kapitlet, og jobber med holdninger, opplevd mestring og opplevd forventning.

Slik vi har sett gjennom hele oppgaven, er det ingen selvfølge at deltakerne i samme menighetskultur har felles forståelse av eksisterende behov og nødvendige mål når det gjelder menighetens inkludering. Ved at man snakker innbyrdes i menigheten om hva som er det ideelle, både fra et organisatorisk, psykologisk og teologisk perspektiv, vil man lettere ha et felles utgangspunkt for arbeidet med å tilrettelegge for at nykommere blir bedre tatt imot i norske menigheter.

7.7 Sammendrag

I dette kapitlet har jeg kommet frem til hovedmålet med oppgaven, nemlig å foreslå prinsipper som kan sannsynliggjøre at kirkegjengerne utvikler sin sosiale kapasitet i

inkluderende retning, slik at flere får intensjon om en inkluderende atferd under kirkekaffen. Jeg har vist eksempler på hvordan menigheter kan tilrettelegge for at de faste kirkegjengerne får en forståelse av viktigheten for at de er med og oppsøker nye kirkegjengere, og hvor mye de selv kan tjene på å utvide nettverket slik. Jeg har også demonstrert hvordan man kan øke den opplevde forventningen om å ha en inkluderende atferd gjennom å ta opp temaet i cellegrupper og på medlemsmøte. Videre har jeg gjort rede for hvordan cellegruppen kan utruste medlemmene til å oppleve mestring av det å oppsøke nykommere, gjennom trening og samarbeid. Midlertidige lavterskelgrupper i løpet av eller i forlengelsen av kirkekaffen synes å være ideelle arenaer for nye kirkegjengere som ønsker dypere relasjoner. Det er rimelig å tro at en anvendelse av disse prinsippene vil føre til økt inkluderende atferd. Jeg har fokusert på prinsipper, ettersom de konkrete tiltakene må tilpasses kulturen i den enkelte menighet. For å få idéer til konkrete tilretteleggingsforslag basert på disse prinsippene, kan menigheter utveksle erfaringer seg imellom. Avslutningsvis har jeg kommet med forslag til tema som bør drøftes i en menighet før en eventuell tilrettelegging starter.

8. Oppsummering og konklusjon

8.1 Innledning

Hovedproblemstillingen som jeg har drøftet i denne oppgaven, er hvordan menigheter kan tilrettelegge slik at flest mulig nye kirkegjengere føler seg sosialt inkludert under kirkekaffen. Med dette kapitlet vil jeg vise hvordan jeg har besvart problemstillingen. Jeg skal begynne med en oppsummering av de ulike kapitlene og vise progresjonen fremover. Dette vil jeg videreføre med noen anbefalinger og tentative forklaringer. Deretter skal jeg drøfte oppgavens nytteverdi for liknende menigheter og for andre typer sivilsamfunn. Til slutt vil jeg komme til en konklusjon.

8.2 Sammenfatning av analysen

For å få en mest mulig bred forståelse av kirkegjengeres forhold til inkludering, har jeg intervjuet 20 personer med hver sine ulike kombinasjoner av gruppetilhørigheter med tanke på kjønn, geografisk bakgrunn, kirkebakgrunn, fartstid og alder. Gjennom analysen i kapittel 3-6 har jeg satt sammen og utviklet et begrepsapparat som synes relevant ved forskning på inkludering i en norsk kirkekaffekultur. Dette vil jeg gjengi her, sammen med funnene.

Trondheim Frikirke ønsker å være en inkluderende menighet. Dette vises i deres retningslinjer, eksisterende tilretteleggingstiltak for nykommere og informantenes generelle positive holdninger til å inkludere de nye. Hvilken bakgrunn informantene har, preger hvilke forventninger de har til menigheten. Dette gjør at mange personer fra en *mindre formell menighetskultur* enn Trondheim Frikirke ikke synes menigheten er nok inkluderende overfor nye kirkegjengere. Denne opplevelsen forsterkes for ikke-europeere som i tillegg har en annen *hilsekultur* og *geografisk bakgrunn*. Øyvind Dahls *kulturfiltermodell* viser at man tolker andres signaler med utgangspunkt i sine egne kulturelle referanserammer. Dette kan også forklare at opplevelsen av menighetens *inkluderingsnivå* samsvarer med hvorvidt informantene selv føler seg inkludert.

Man kan ikke vite med sikkerhet hvilke kulturer en person kommer fra, eller hvilken kultur som påvirker mest i en gitt sammenheng. Dette demonstreres gjennom *unntakene*, to personer som ikke har bakgrunn fra en mer uformell menighetskultur, men som likevel ikke føler seg inkludert. Derfor bør man i tillegg ha en *kultursensitiv holdning* av åpenhet og positiv nysgjerrighet dersom man ønsker å forstå den enkelte nyes forventninger og behov.

Til tross for de kulturelle forskjellene synes alle informantene mine å sette pris på å bli *oppøst* og *invitert* inn i et fellesskap med jevnaldrende under kirkekaffen når de er nye, samt

å utvikle *dypere relasjoner*. Dette i kombinasjon beskriver jeg derfor som *inkluderende atferd under kirkekaffen*.

Mange faste kirkegjengere blant informantene mener det er viktig å inkludere nye, uten at de selv prioriterer å oppsøke dem på kirkekaffen. Jeg kaller disse for *stamgjester* og de som oppsøker nykommere, kaller jeg *verter*. Vertene og stamgjestene har ulik oppfatning av i hvilken grad det finnes nye kirkegjengere som ikke føler seg inkludert, og denne oppfatningen påvirker hvorvidt de selv oppsøker de nye. Vertene har ikke bare *generelle inkluderende holdninger*, men også *positiv holdning til atferden* «å prioritere nye under kirkekaffen». I tillegg har de *opplevd mestring* av den prosessen det er å finne nye kirkegjengere og snakke med dem, samt *opplevd forventning* om at de skal ha en oppsøkende og inkluderende atferd. Holdning til atferd, opplevd mestring og opplevd forventning ser ut til å ha sammenheng med hvorvidt personene oppsøker de nye. Stamgjestene lar seg stanse av ulike *hindre* med tanke på å oppsøke nykommerne. Vertene klarer å komme gjennom hele *hinderløypen frem mot sosial inkludering*. Jeg har lånt elementer fra «*the Reasoned Action Approach*» som analyseverktøy for å kategorisere og fortolke mine funn. På bakgrunn av dette har jeg i kapittel 7 forsøkt å utvikle prinsipper for tilrettelegging for mer inkluderende atferd. Disse prinsippene vil jeg presentere som en del av neste underkapittel, som handler om hvordan menigheter kan nyttegjøre seg av mine funn.

8.3 Anbefalinger for menigheter som vil ha en «varmere kirkekaffe»

Pastoren i en menighet kan med hjelp fra sosialpsykologiske teorier og metoder tilrettelegge for at flere stamgjester blir verter på kirkekaffen. Jeg vil her komme med noen anbefalinger og refleksjoner omkring hvordan dette kan skje. Leseren må ha i mente at disse rådene er basert på en kvalitativ undersøkelse i kombinasjon med min tolkning av to teorier, og at funnene derfor må valideres gjennom oppfølgende kvantitativ forskning dersom de skal ha tyngde.

I kapittel 7 så vi at holdningsendring kan tilrettelegges gjennom informasjon, dialog og refleksjon omkring misforholdet mellom generelle holdninger og holdninger til spesifikk atferd. Økt mestringopplevelse kan tilrettelegges gjennom at cellegruppene samarbeider om å trene på dette. En sterkere opplevd forventning kan tilrettelegges ved at menigheten lager en inkluderingsbasert metafor for kirkekaffen, cellegruppedlemmene coacher hverandre i inkluderingstrening og ved at pastoren med jevne mellomrom gir uttrykk for en forventning om at alle skal prioritere nye.

Fellestrekk og gjensidig opplevd utbytte av en relasjon gjør vennskap mer varig. For nye kirkegjengere som ønsker å få varige relasjoner i en menighet, kan det være gunstig med lavterskelgrupper i forlengelsen av kirkekaffen. Å delta i sammenhenger hvor man har flere fellesnevner, kan også føre til at man blir kjent med noen som man i etterkant kan snakke med også under kirkekaffen.

Faste kirkegjengere kan oppfatte menigheten som inkluderende uten at nye kirkegjengere opplever det slik. Dette kan tenkes å være en faktor som minsker oppmøtet i norske menigheter. Nye kirkejengeres opplevelse av å bli ekskludert kan nemlig både medføre at de selv kommer sjeldnere eller aldri på gudstjeneste, og at de omtaler menigheten mer negativt til andre. Sosial inkludering under kirkekaffen kan defineres som å hindre ensomhet og skape sosiale nettverk. Å skape sosiale nettverk innebærer at man bidrar til at nye kirkegjengere faktisk blir kjent med noen. Det vil for mange nye tilsi at de blir oppsøkt og invitert inn i en gruppe. Å hindre ensomhet har ulik betydning alt etter hvem det gjelder. Det er altså på den ene siden viktig å ta hensyn til nye kirkejengeres felles behov for å bli inkludert og på den andre siden viktig å være bevisst på at hver og en av disse kommer fra en rekke ulike typer kulturer og dermed har ulike forventninger og tolkningsrammer.

Innledningsvis refererte jeg til behovet for mer vitenskapelig forskning om hva som skal til for at voksne mennesker, uansett kulturelle bakgrunner, føler seg inkludert i norske menigheter. Jeg har i denne oppgaven anvendt to samfunnsvitenskapelige teorier for å undersøke dette. Ved hjelp av kulturfiltermodellen, eksemplifisert i min analyse, kan kirkemedlemmer lettere reflektere over de nyes unike behov. Ved å bruke hovedkategoriene i modellen til the Reasoned Action Approach, eksemplifisert i mine forslag for tilrettelegging, kan menighetsledere lettere sannsynliggjøre at flere medlemmer får det som skal til for å ta godt imot nykommere. Gjennom oppgaven har jeg dermed vist at praktisk teologi kan ha nytte av disse to teoriene for å utvikle tiltak som kan hjelpe menigheter å leve ut teologiske idealer om inkludering.

8.4 Forslag til fremtidig forskning

Jeg har undersøkt holdninger, oppfatninger, erfaringer, atferder og egenskaper knyttet til inkludering, både med tanke på det individuelle, det kulturelle og det universelle. Jeg har på grunnlag av dette utviklet seks tentative forklaringer, som må testes ved kvantitativ forskning. Disse kan ha aktualitet innen sosialpsykologi, men vil særlig være nyttige for praktisk teologi. De tentative forklaringene er som følger:

- 1) Majoriteten i norske menigheter har generelle inkluderende holdninger, mens minoriteten har en positiv holdning til å selv oppsøke nye kirkegjengere under kirkekaffen. Mange har ikke reflektert over at dette er en selvmotsetning.
- 2) Det er for de fleste nye kirkegjengere ikke tilstrekkelig at en menighet organiserer sosialiserende tiltak og gjør informasjon om dette offisielt. Faste kirkegjengere må være oppsøkende og gi personlige invitasjoner for at de fleste nye skal føle seg inkludert.
- 3) Nye kirkegjenngeres tidligere hilsekultur, kirkekultur og geografiske bosted har for de fleste betydelig påvirkning på om de føler seg inkludert eller ikke.
- 4) Hvis man føler seg inkludert, har man vanligvis en mer positiv vurdering av nykommernes utbytte av et konkret inkluderingsiltak, enn dersom man ikke føler seg inkludert.
- 5) Bakgrunn i en mer uformell kirkekultur enn den nåværende gjør det mer sannsynlig at man har en positiv holdning til å prioritere nye kirkegjengere, enn om man ikke har en slik bakgrunn.
- 6) Modellen til «the Reasoned Action Approach» er nyttig til å kategorisere og analysere data om inkluderingsprosessene i norske menigheter.

8.5 Drøfting av oppgavens relevanse for andre sivilsamfunn

Jeg mener at min casestudie kan ha overføringsverdi både på et formelt og et substansielt nivå.¹³² På det formelle nivået mener jeg å ha funnet en forklaring på inkluderingsopplevelsene hos informantene i min case som sannsynligvis har universell gyldighet når det gjelder organiserte sivilsamfunn. Jeg nevnte innledningsvis at NOU 2011:14 oppgir ulike typer organiserte sivilsamfunn i tillegg til trossamfunn; frivillige organisasjoner, fagforeninger og idrettslag. I mange av disse foraene er inkludering en verdi som man offisielt er enige om. Likevel kan det tenkes at medlemmene i visse situasjoner prioriterer å snakke med kjente fremfor å inkludere nye deltakere. Nykommere som ønsker å bli inkludert i et nytt sivilsamfunn, vil vanligvis ha forventninger om inkludering i henhold til sine tidligere

---

¹³² Hammersley og Atkinson, *Feltmetodikk*, 265-266.

referanser fra lignende sammenhenger. Samtidig har de fleste ønske om å bli hjulpet inn i fellesskapet gjennom å bli oppsøkt, invitert og få dypere relasjoner. Å på samme tid være bevisst på begge aspekter, vil være nyttig for å være sosialt inkluderende. Videre antar jeg at faste deltakere i et sivilsamfunn vanligvis vil ha en intensjon om å hilse på de nye dersom de opplever det tilstrekkelig meningsfylt, overkommelig og forventet. Disse funnene viser to teories fruktbarhet når det gjelder å utdype og forstå inkluderingsprosesser i sivilsamfunn.

Når det gjelder det substansielle nivået, mener jeg at oppgaven har en sannsynlig overføringsverdi for fellesskap med mange sentrale fellestrekk. Norske, store menigheter hvor man har en uorganisert kaffepause der en minoritet av nye ønsker å bli oppsøkt av medlemmer, og hvor de sistnevnte har verdier om at det å ta initiativ til å hilse på nye, vil trolig ha stor overføringsverdi. For slike sammenhenger vil forslagene og drøftingen i kapittel 7 og anbefalingene i kapittel 8.3 være særlig relevante.

To av funnene har jeg presentert i tabellform, nemlig sammenhengen mellom kirkebakgrunn, geografisk bakgrunn og opplevelsen av å være inkludert (tabell 1, s. 35), og sammenhengen mellom om man selv føler seg inkludert og hvordan man vurderer nytten av et spesifikt inkluderingstiltak (tabell 2, s. 38). Disse to funnene har jeg såpass mye materiale for at jeg mener de fortjener videre forskning, og jeg vil derfor kalle dem substansielle typologier. De andre grafiske fremstillingene av funn (figur 4, s. 55 og figur 5, s. 62) er bare ment som hjelp for å kategorisere eller analysere mine informanternes utsagn. Figur 4, «Den sosiale inkluderingens hinderløype under kirkekaffen», er ikke analysert med støtte i ekstern forskning. Figur 5, «De frivillige vertenes utvikling av sin vertsideidentitet», er basert på få informanternes utsagn. Derfor vil jeg ikke presentere disse som typologier, selv om jeg ikke kan utelukke at de i fremtiden kan få en slik verdi. De utgjør uansett en del av begrepsapparatet jeg har utviklet, og dette kan komme til nytte i andre studier ved at man eklektisk nytter deler av det innen fremtidig forskning på inkluderingsprosesser.

8.6 Avsluttende konklusjon

Oppgaven min er tverrfaglig, men benytter hovedsakelig perspektiver fra sosialpsykologi og interkulturell kommunikasjon. Jeg har intervjuet 20 personer med stor innbyrdes variasjon. Materialets størrelse har gjort at jeg har kunnet fokusere mer på kategorier enn på enkeltindivider når jeg har sammenlignet ulike fenomener. Jeg mener at dette har medført at studiet har økt relevanse for praktisk teologi. Jeg har nemlig tilstrekkelig data til å gi tentative forklaringer som kan testes gjennom kvantitativ forskning. Forklaringene handler om hvordan visse kulturfiltre synes å påvirke hvordan man forventer og tolker inkludering. De dreier seg

også om på hvilken måte enkelte atferdsrelaterte oppfatninger ser ut til å påvirke faste kirkegjengeres oppførsel overfor nye.

Man kan aldri vite med sikkerhet hva en person kommer til å gjøre i fremtiden. Det er umulig å garantere at en atferdsteori vil fungere i et bestemt tilfelle. Ved å anvende sosialpsykologiske teorier på en måte som er nyansert av perspektiver fra interkulturell kommunikasjon, kan man imidlertid øke sannsynligheten for at tiltak som er ment å påvirke atferd, lykkes.

Hvordan kan man tilrettelegge kirkekaffen i norske menigheter slik at flest mulig nykommere føler seg inkludert? Slik lyder denne oppgavens problemsstilling. Basert på et strategisk bredt utvalg av informanter, har jeg endt opp med en definisjon av sosial inkludering på kirkekaffen og et begrepsapparat som er nyttig for videre forskning på «kirkekaffekultur». I tillegg har jeg utviklet seks tentative forklaringer samt et forslag til tilrettelegging for inkluderende kirkekaffe, som jeg mener fortjener å testes.

VEDLEGG 1: Bibliografi

Abrams, Dominic m.fl. «A Social Psychological Framework for Understanding Social Inclusion and Exclusion». I *The Social Psychology of Inclusion and Exclusion*, red. Dominic Abrams m.fl., 1-23. New York: Psychology Press, 2005.

Ajzen, Icek og Fishbein, Martin. *Predicting and Changing Behavior: The Reasoned Action Approach*. New York: Psychology Press, 2009.

Ajzen, Icek. «The Reasoned Action Approach». Tilgjengelig på http://www.annenbergpublicpolicycenter.org/downloads/FishbeinLectures/Ajzen_ReasonedAction_Sept2010.pdf. Besøkt 8. mai 2013.

Bibelen: Den hellige skrift: Det gamle og Det nye testamentet. Oslo: Bibelselskapet, 2011.

Borge, Lisbet m.fl. «Livskvalitet, ensomhet og sosial kontakt hos mennesker med langvarige psykiske lidelser». *Tidsskrift for Den norske legeforening* 1 (2000): 52-55.

Brurås, Svein. «Journalistens møte med den sårbare. Om feministisk etikk i journalistikk». Tilgjengelig på <http://svein-b.blogspot.no/p/ny-artikkel-journalistens-mte-med-den.html>. Besøkt 15. mai 2013.

Bø, Inge. *Sosiale landskap og sosial kapital*. Oslo: Universitetsforlaget, 2007.

Dahl, Øyvind. *Møter mellom mennesker*. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2001.

Diakonhjemmet høgskole. «SPT (Sosial persepsjonstrening)». Tilgjengelig på <http://www.diakonhjemmet.no/DHS/Om-oss/ART-senteret/SPT-Sosial-persepsjonstrening>. Besøkt 15. mai 2013.

Dolan, Tim. «So, You Think You are Friendly?». *Congregations* 1 (2011): 14-18.

Drageset, Sigrunn. «Å skape data fra kvalitativt forkningsintervju». *Sykepleien Forskning* 5 (2010): 332-335.

Dzamarija, Minja. «Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 1. januar 2013». Tilgjengelig på <http://www.ssb.no/innvbef>. Besøkt 30. april 2013.

Ekeland, Turid. *Salig blanding*. Masteroppgave. Oslo: Menighetsfakultetet, 2011.

Eriksen, Thomas Hylland og Neumann, Iver. «Europautredningen». Tilgjengelig på <http://www.europautredningen.no/wp-content/uploads/2011/04Rap2-identitet.pdf>. Besøkt 10. mai 2013.

Eriksen, Thomas Hylland. *Typisk norsk*. Oslo: C. Huitfeldt Forlag, 1993.

Etikkom. «Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. Likheter og forskjeller». Tilgjengelig på <http://www.etikkom.no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Medisin-og-helse/Kvalitativ-forskning/1-Kvalitative-og-kvantitative-forskningsmetoder--likheter-og-forskjeller>. Besøkt 7. mai 2013.

Flottorp, Haakon. «Folkekirke». *Store norske leksikon*. Tilgjengelig på <http://snl.no/folkekirke>. Besøkt 10. mai 2013.

Frikirken. «Diakonal handlingsplan». Tilgjengelig på <http://www.frikirken.no/files/12.11-Utredninger-Diakonal-handlingsplan.pdf>. Besøkt 10. mai 2013.

Frikirken. «Hva er Frikirken?». Tilgjengelig på <http://trondheim.frikirke.no/sider/om-frikirken/hva-er-frikirken/75/>. Besøkt 9. mai 2013.

Gullaksen, Johanne. *Synlig, men ikke sett? På hvilken måte kan innvandrere inkluderes i en menighet i Den norske kirke?* Masteroppgave. Oslo: Det teologiske Menighetsfakultetet, 2009.

Gullestad, Marianne. *The Art of Social Relations*. Oslo: Universitetsforlaget, 1992.

Gundersen, Knut m.fl. *ART. En metode for trening av sosial kompetanse*. Sandnes: Diakonhjemmet Høgskole, 2008.

Hammersley, Martin og Atkinson, Paul. *Feltmetodikk: Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1996.

Helse- og Omsorgsdepartementet. «Proposisjon til Storinget. 1 S». Tilgjengelig på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/regpubl/pror/2009-2010/prop-1-1-20092010/8/6.html?id=580398>. Besøkt 9. mai 2013.

Helstrup, Tore. «Gruppe - sosialpsykologi». *Store norske leksikon*. Tilgjengelig på <http://snl.no/gruppe/sosialpsykologi>. Besøkt 10. mai 2013.

Hjälmhult, Ester og Sollesnes, Ragnhild. *Helsefremmende og forebyggende arbeid for barn og unge 0-20 år i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*. Oslo: Statens helsetilsyn, 1998.

Holt-Lunstad, Julianne m.fl. «Social Relationships and Mortality Risk: A Meta-analytic Review». *PLOS Medicine* 7 (2010). Tilgjengelig på [10.1371/journal.pmed.1000316](https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000316). Besøkt 10. Mai 2013. Ingen sidetall oppgitt.

Jandt, Fred Edmund. *An Introduction to Intercultural Communication. Identities in a Global Community*. San Bernardino: Sage Publications, 2007.

Kaffe. «Velsignet god». Tilgjengelig på <http://www.kaffe.no/i-kaffesmakens-tjeneste/>. Besøkt 30. april 2013.

Kaldheim, Osmund m.fl. *Bedre integrering: mål, strategier, tiltak*. NOU 2011:14. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011.

Kilps, Jennifer. *Hospitality to the Stranger: The Experience of Christian Churches in the Resettlement of African Refugees to the United States*. Doktoravhandling. Skottland: University of St. Andrews, 2008.

Koenig, John. *New Testament Hospitality: Partnership with Strangers as Promise and Mission*. Philadelphia: Fortress Press, 1985.

Kristendomsbloggen. «Single kristne usynliggjøres i menigheter/kirker». Tilgjengelig på <http://kristendommen.wordpress.com/2008/02/07/single-kristne-usynliggj%C3%B8res-i-menigheterkirker/>. Besøkt 10. mai 2013.

Krogstad, Lovise. «Kultursensitiv holdning i det terapeutiske arbeid». Tilgjengelig på <http://www.stolav.no/StOlav/Avdelinger/RVTS-Midt/Traumer%20-%20Forst%C3%A5else%20og%20behandling/Kultursensitiv%20holdning%20%20Trondheim%2027%20oktober.pdf>. Besøkt 14. mai 2013.

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2009.

Landaasen, Torill Helene Heldal. «Når livet leves enkeltvis». *Krigsropet*, 15. september 2012.

Larsen, Kenneth og Moynahan, Luke. «Positive atferds- og støttetiltak i skolen». *Diskriminanten* 1 (2003): 13-29.

Moen, Jan m.fl. *Opplæring i et flerkulturelt Norge*. NOU 1995:12. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Seksjon Statens trykning, 1995.

Myklebust, Signe. «Welcome to this holy mess!» *Kva faktorar er viktige for fleirkulturell integrering i kyrkjelydar i Det Norske Baptistsamfunn og Den norske kyrkje?* Masteroppgave. Sandnes: Diakonhjemmet Høgskole, 2010.

Nofik. «Tolerance: Theory and Praxis in Intercultural Interaction, Conference Bergen 15.-16. November 2012. Abstracts from Presenters». Tilgjengelig på <http://www.nofik.no/>. Besøkt 8. mai 2013.

Olsen, Mirjam Harkestad. «Inkludering. Hva, hvordan og hvorfor». *Bedre skole* 3 (2010): 58-63.

Ommundsen, Reidar. «Det gjør godt å være god». *Tidsskrift for Norsk Psykologforening* 10 (2005): 942-943.

Paasche, Erlend og Strand, Arne. *Asylsøker i velferdsstatens venterom*. Oslo: Universitetsforlaget, 2012.

Raaheim, Arild. *Sosialpsykologi*. Oslo: Fagbokforlaget, 2002.

Ree, Gunnar. «Atferdsanalyse som forskningsdisiplin». *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse* 3 (2010): 95-110.

Rolfesen, Ommund og Sørensen, Sten. *Kirkevekst på norsk*. Kvinesdal: Logos, 1992.

Røde kors. «Sosial inkludering». Tilgjengelig på <http://www.rodekors.no/vart-arbeid/omsorg/sosial-inkludering/>. Besøkt 30. april 2013.

Skjervold, Helle. «Når skal man egentlig hilse?». *Aftenposten*, 16. juli 2011.

Stautland, Helge Johan. «Vokser på tydelig lederskap», *Norge IDAG*, 10. februar 2006.

Thagaard, Tove. *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget, 2009.

Thorsen, Kirsten m.fl. «Hvem er de ensomme?». *Samfunnsspeilet* 1 (2009): 75.

Trondheim Frikirke. «Bli kjent med Frikirken». Tilgjengelig på <http://trondheim.frikirke.no/sider/om-frikirken/hva-er-frikirken/75/>. Besøkt 9. mai 2013.

Trondheim Frikirke. «Historie». Tilgjengelig på <http://trondheim.frikirke.no/sider/om-frikirken/historie/9/>. Besøkt 8. mai 2013.

Vad Nilssen, Ingrid. «Er integrering av innvandrere mulig?», *Tidsskrift for Praktisk Teologi* 20 (2008): 45-56.

Wikipedia. «Cellegruppe». Tilgjengelig på <http://da.wikipedia.org/wiki/Cellegruppe>. Besøkt 9. mai 2013.

Winzenburg, Stephen. «Whatever Happened to Hospitality?». *Christianity Today* 6 (2000): 78-79.

Wæhle, Espen. «Sosialantropologi». *Store norske leksikon*. Tilgjengelig på <http://snl.no/sosialantropologi>. Besøkt 10. mai 2013.

Østberg, Sissel m.fl. *Mangfold og mestring: flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringssystemet*. NOU 2010:7. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning, 2010.

VEDLEGG 2: Intervjuguide

Jeg har intervjuet 20 kirkegjengere fra Trondheim Frikirke; 14 av de faste og 6 av de nye. Intervjuguiden bestod opprinnelig av personopplysninger (alder, geografisk bakgrunn, kirkebakgrunn, fartstid i TF og hovedbeskjeftigelse) samt 18 spørsmål vedrørende kirkekaffen. Underveis i de semistrukturerte intervjuene kom det opp ytterligere temaer som viste seg å være relevante, og disse ble tilføyd. Under analysen ble det plukket ut de 18 mest aktuelle spørsmålene i henhold til problemstillingen. Disse er gjengitt under.

Holdninger og atferd

- 1) Er du opptatt av inkludering i menigheten? Hvis ja: På hvilken måte?
- 2) Synes du det er interessant å bli kjent med nye kirkegjengere? Hvorfor/hvorfor ikke?
- 3) Prioriterer du å snakke med de nye eller dine kjente på kirkekaffen?
- 4) Avbryter du en samtale med kjente under kirkekaffen hvis du ser en ny kirkegjenger stå alene i nærheten av deg?
- 5) Hva må til for at de faste kirkegjengerne skal legge merke til de nye?
- 6) De som føler seg inkludert i menigheten: Hva må til for at du skal oppsøke nye kirkegjengere? / De som ikke føler seg inkludert i menigheten: Hva tror du må til for at faste kirkegjengere skal oppsøke de nye?

Opplevelser og oppfatninger

- 7) Hvordan var førsteinntrykket ditt av menighetens inkluderingsnivå?
- 8) Synes du TF er flink til å inkludere nye? Hvorfor/hvorfor ikke?
- 9) Dannes det grupperinger under kirkekaffen? I så fall hvilke?
- 10) Hvor inkluderende er kirkekaffen i forhold til andre forum i menigheten?
- 11) Har du inntrykk av at Nykommerhjørnet fungerer? Hvorfor/hvorfor ikke?
- 12) Kan du fortelle om en opplevelse du har hatt av å ikke bli sett under kirkekaffen?
- 13) Hvordan har det oppleves når du har tatt initiativ til å snakke med nye kirkegjengere?
- 14) Er det lett å invitere nye personer med deg til TF, med tanke på om de vil bli inkludert?

Vurderinger og refleksjoner

- 15) Er det positivt for nye kirkegjengere at faste hilser på dem hvis de faste egentlig ikke har lyst å snakke med dem?
- 16) Hva er idealet for inkludering under kirkekaffen, og hva kan ventes i praksis?
- 17) Hvem har hovedansvar for å inkludere nye kirkegjengere under kirkekaffen?
- 18) Hva kunne gjort inkluderingen under kirkekaffen i TF bedre?